

»C E Ļ Š«

laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

I gads.

Redaktors: māc. G. Šaurums.

Redakcijas kollēģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs, māc.
P. Rozenbergs.

1935.

Izdevēja: E v. L u t. B a z n ģ i c a s v i r s v a l d e.

I. Vispārīgi raksti:

	Lpp.
Archibīskaps D. T. Grünbergs — „Ceļam ceļā“	1
Māc. G. Šaurums — Gaišu sākot	3
Prof. Dr. K. Kundziņš — Eros un Agape	6, 73
Prof. Dr. V. Maldonis — Reliģijas fainomenoloģija	13, 82, 158
Dr. A. Freijs — Saulieša reliģija	21, 90
A. Augstkalns — Vens stipers pils	28
Prīv. doc. E. Rumba — Kristīgās ārmisijas reliģiskais pamats	34, 119
Prāv. ēmer. D. K. Kundziņš — Lieldienās	65
Prof. V. Dāle — Dvēseles patstāvība un pastāvība	68
Novēlējums archibīskapam prof. D. T. Grünbergam gadu maiņā	88
Prof. Dr. V. Maldonis — Masariks kā filozofs	99
Cand. theol. Arn. Lūsis — Sirdsšķīstie un viņu traģēdija	106, 166
Cand. phil. Hildegarde Reinharde — Vācticiba	109
Priv.-doc. F. Treijs — Evangēlija fragmentu jaunatradums	114
Prāv. A. Kundziņš — Vasaras svētkos	145
Psalmi. Tulk. doc. Dr. E. Zicāns	147, 227
Prof. Pauls Kundziņš — Mūsu baznīcu arhitektūra	150, 236
J. Straubergs — Latviešu pirmās dziesmu grāmatas 171, 235, 322,	402
Māc. B. Fedders — Modernais pagānisms, mūsu senči un mēs	178
Doc. Dr. G. Menšings — Kristietības savdabība	184
Prāv. J. Reinharde — Atjaunošanās	225
Prof. K. Kundziņš — Daži vārdi par dievkalpojumu dziesmām	248
Māc. E. Bergs — Divkārtīgi plaujas svētki	289
Doc. Dr. J. Rezevskis — Radikālās Jēzus ētikas prasības sa- karā ar viņa sludināšanu par Dieva valstības nākšanu	292, 357, 370
Māc. H. Biezais — Reliģiskās kultūras pesimisms	298
Dr. V. Sanders — Par liturģijas reformēšanas jautājumu	312, 383
Cand. theol. A. Krauklis — Kungu baznīcu, vai tautas baznīcu?	317
Prāv. J. Straumanis — Svētku prieks jauniešiem	353
Māc. G. Klēmanis — Kara un revolūcijas sekas ticības dzīvē	395
Prof. L. Adamovičs — Pie raksta par latviešu pirmajām dzies- mu grāmatām	407
Cand. theol. Rob. Murejs — Baznīca un valsts Zviedrijā	408
Cand. theol. Kārlis Bilzēns — Kad lasa Kārlis Bārts	413

II. Skola un paidagōģija.

Cand. theol. Z. Brauere — Skolas lūgšana	39
Māc. A. Voitkus — Ticības mācības cenza komisija	43, 131, 334

Priv.-doc. F. Trejs — Prof. Dr. phil. et. Dr. theol. h. c. J. Bencingera (Benzinger) piemiņai	124
Prof. K. Kundziņš — Līdzība par strādniekiem vīna kalnā	190
Cand. phil. Edm. Šmits — Reliģijas skolotājs	196, 257
Pauls Žibeiks — Un neievēd mūs kārdināšanā	252
Skolotāja M. K. — „Es nemelošu“	331
Cand. theol. Milda Zīverte-Zālīte — Jēzus un grēciniece	416
Māc. A. Birznieks — Pārdomas pie rīta lūgšanām skolā	420
Māc. J. Lapiņš — Skolotāja autoritāte	424

III. Domu izmaiņai.

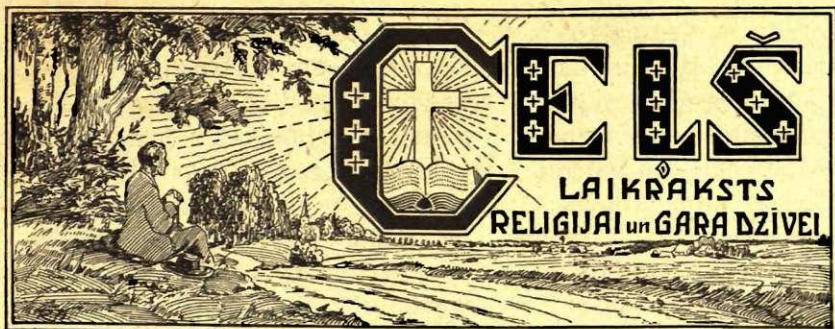
Oskars Štrīters — Kristīgās sludināšanas pamats	202
Edg. Rumba — Atbilde māc. O. Štrīteram	268
Māc. G. Klēmanis — Ticēt	269
Prof. K. Kundziņš — „Ticēt Kristum“ vai „ticēt uz Kristu“	271

IV. Grāmatu apskats.

44, 133, 206, 275, 336, 427.

V. Chronika.

54, 141, 212, 282, 343, 437.

№ 1

Februāris

1935. g.

Archibiskaps prof. D. T. Grünbergs

„Ceļam“ ceļā

Jauns laikraksts zem nosaukuma „Ceļš“ uzsāk savu gaitu. Ceļas jautājums, vai tāds laikraksts, žurnāls jēle maz ir vajadzīgs, ko viņš sevišķu var dot blakus citiem vērtīgiem žurnāliem? Uz šo jautājumu varam atbildēt, ka žurnāls „Ceļš“ mēģinās aizpildīt robu, kuŗu mūsu ev.-lut. baznīca sajūt. „Ceļš“ dos zinātniskus, reliģiskus, ētiskus un paidagoģiskus rakstus, „Ceļš“ apskatīs visus jautājumus netikvien laicīgā, bet mūžības gaismā. Un tā ceram, ka žurnāls ar savu mērķi attaisnos savu iznākšanu.

Žurnāls nes nosaukumu „Ceļš“. Tas ir zīmīgs vārds jau vispārīgi, bet zīmīgs it sevišķi tad, kad vērā ņemam, ka tas nostādīs savu rakstu centrā to, kas par sevi saka: „Es esmu ceļš, patiesība un dzīvība, neviens nenāks pie tā tēva, kā vien caur mani.“

Lai man būtu šoreiz atļauts teikt īsu vārdu par Jēzus liecību: „Es esmu ceļš.“ Šinī vārdā mēs vispirms atrodam lielu pašapziņu. Blakus vislielākai pazemībai, peticībai šī pašapziņa. Šī pašapziņa to paceļ pāri visai cilvēcei, šī pašapziņa to neatstāj nedz Getzemanē, nedz Golgatā. Ar šo pašapziņu viņš droši nostājas saviem ienaidniekiem pretī un stāda viņiem jautājumu: „Kurš no jums var man jēle vienu grēku pierādīt?“

Un neskatoties uz to, neviens viņu netur par augstprātīgu un lepnu. Tā ir zīme, ka mēs izjūtam, viņam uz tam tiesības.

Un ja gribam Jēzus personību un līdz ar to pašu kristietību saprast, tad mums jāiegremdējas viņa pašapziņas dziļumos. Toms jautā Jēzu, kad viņš bija runājis par savu aiziešanu: „Kungs, mēs nezinām, kurp tu eji, kā tad mēs ceļu varam zināt?“ Jēzus bija gan sacījis, ka viņš aizejot, sataisīt viņiem vietu, un bija, kā dzīves mērķi tiem nostādījis debess-tēva namu, bet mācekļi taču nebija viņu sapratuši. Jēzus dzīves mērķis un līdz ar to viņu pašu dzīves mērķis bija viņiem tumšs un neskaidrs. Viņi bija līdzīgi tiem cilvēkiem mūsu dienās, kas skaidri grib zināt, kāda ir debess dzīve, kas tur notiek, bet nemaz neliek vislielāko svaru uz to, kā tur nonākt, kāds ceļš uz debesīm jāuzņem. Mācekļi domāja, ja viņi zināšot, kurp Jēzus noiet, ka tad viņi ceļu gan atradīšot paši. Viņi domāja, ja viņi zināšot, kur un kas ir debesis, ka tad viņi paši no sevis tur nonākšot. Bet Jēzus neapmierina viņu ziņkārību, neatbild uz viņu jautājumu, kurp viņš ejot, bet uzsver, ka ceļš ir jāzin un pa šo ceļu ir jāiet: „Neviens nenāk pie tā Tēva, kā vien caur mani“, „Es esmu tas ceļš“, vienīgais ceļš pie debess-tēva.

Ko tas gan man līdzētu zināt, kur kāda skaista vieta atrodas, ja es nezinātu ceļu uz turieni; ko man līdzētu zināt, kas ir laime un svētlaimība, ja es nezinātu, kā varu laimīgs un svētlaimīgs kļūt. Ja būšu uz pareizā ceļa, tad arī nonākšu pie īstā mērķa. Liksim vērā: nevis tas dara cilvēku svētlaimīgu, ka viņš zin visus debess noslēpumus, bet gan tas, ka viņš zin ceļu turp un to iet. Nevis tas ved cilvēku pie Dieva, ka viņš daudz domā par to, kāds ir Dievs, lai tam par viņu būtu skaidrs jēdziens, bet gan tas, ka viņš iet to ceļu, kas ved pie Dieva. Pareizo ceļu iedams, viņš nāks arī pie īstas skaidrības par to, ka ir debesis, kāds ir Dievs, kāda ir svētlaimība, kad viņš būs nonācis galā. Un tāpēc Jēzus uzsver ceļu un teic, ka viņš ir īstais ceļš pie Dieva un pie svētlaimības.

Kas domā, ka daudz ceļu ved pie svētlaimības un Dieva, tas maldās. Ir tikai viens ceļš un tas ir tas Kungs Jēzus: „Es esmu tas ceļš“, ar to viņš nostāda sevi kristietības vidus punktā. Kristietība bez Kristus nav nekas. Tikai sakarā ar to Kungu, kristīgais ir uz īsta ceļa, uz Tēva mājām, uz īsto

svētlaimību. Kristīgā reliģija prasa vairāk, nekā kaut kurā cita reliģija, prasa personīgu kristīgājumu, t. i. uzņemt Jēzus personīgo dzīvi savā dzīvē. Ārējā piederēšana pie baznīcas, ārējā dievkalpojumu apmeklēšana vien nepietiek: „Es esmu tas ceļš“, tas ir vārds, kas notiesā visu ārīgo, mēchanisko. Mūsu kristietība nav baznīcā iešana, humanitāte, sociālā palīdzība, bet viņa ir Kristus.

Un kā šis ciešais, personīgais sakars ar Jēzu cilvēkus pārvērš, to mēs vislabāk redzam pie Jēzus mācekļiem. Viņš ņem savā skolā mazmācītus zvejniekus un muitniekus un trīs gadus tos padara par tādiem, ka veselas augstskolas tagad studē, pēti un tulko viņu rakstus. Viņa personība tā bija, kas šos cilvēkus veda pie Dieva. Viņš bija iekš Dieva un Dievs bija iekš viņa un tāpēc šie lielie panākumi. Kas viņam uzticas, kas ar viņu saaug, kā zars ar vīna koku saaug, tas var droši iet dzīvē un ciņā; viņš pastāvēs un uzvarēs.

Un, lūk, saviem lasītājiem rādīt ceļu uz laimi un svētību, to žurnāls „Ceļš“ sev sprauž par mērķi. Lai Dievs palīdz jaunam pasākumam un lai to svēti.

Māc. G. Šaurums

Gaitu sākot

1933. gadā latviešu garīgā prese varēja atskatīties uz savu simts gadu pastāvēšanu. Kad tagad pāršķirstam visus tos preses organus, kas iznākuši par šiem 100 gadiem, tad redzam, ka to ir diezgan daudz¹⁾ un jāliecina, ka daudzi no tiem nesuši bagātu svētību mūsu draudzēm. Tomēr gandrīz visi viņi kalpojuši praktiskām celstnes vajadzībām, tikai paretam iepazīstinādami lasītājus ar kādu zinātnisku problēmu. Un tas jau arī citādi nemaz nevarēja būt, jo, dažus mācītājus — teologus atskaitot, nebija jau mums latviešu teologu-zinātnieku.

¹⁾ Plašāku apskatu par tiem esmu sniedzis „Svētdienas Rītā“ 1933. g. 43. un 44. numurā.

Apstākļi mainījās, kad ieguvām neatkarīgu Latvijas valsti, kas, rūpēdamās par savu pilsoņu izglītību, 1919. gadā nodibināja Latvijas universitāti ar teoloģijas fakultāti. Šinī fakultātē, kā mācības spēki, tika pieaicināti mūsu spējīgākie teologi, no kuriem daži jau bija darbojušies Tērbatas universitātē. Viens otrs šo teologu zinātnisks raksts sāka parādīties „Svētdienas Rītā“, kas toreiz, Latvijas Iekšmisijas biedrības izdots, iznāca kā mēnešraksts, bet drīz vien pārgāja Baznīcas virsvaldes īpašumā un pārvērtās par nedēļas laikrakstu, piegriezdams galveno vērību celsmes un praktiskās dabas jautājumiem. Pēc tam mūsu teoloģijas fakultātes mācības spēku zinātniskie raksti sāka parādīties dažādos laicīgos preses organos un atsevišķos krājumos, kas interesentiem dažreiz bija grūti pieietami.

Pateicoties pēdējo gadu lielajām pārmaiņām tautu politiskā un saimnieciskā dzīvē, arī garīgā ziņā ir iestājies zināms lūzums no materiālisma uz reliģiju. Par reliģiju tagad sāk interesēties plašākas inteliģences aprindas, kam agrāk šīs intereses nebija. Arī tas apstākļis, ka tagad mūsu valstī reliģijai un baznīcai ierādīta cienījama vieta un ka arī skolās audzināšana nostādīta uz reliģiski-ētiskiem pamatiem, mums uzliek par pienākumu teoloģijas zinātnes jaunākos ieguvumus darīt pieietamus un pazīstamus plašākām mūsu inteliģences aprindām.

Pirmo soli šai virzienā spērusi mūsu jauno teologu saime (teoloģijas fakultātes absolventu biedrība), kas iesniegusi memorandu Baznīcas virsvaldei ar priekšlikumu, izdot zinātnisku teoloģijas mēnešrakstu. Baznīcas virsvalde šo ierosinājumu ievērojusi un savā p. p. 18. oktobra sēdē nolēmusi izdot 6 reizes gadā teoloģisku zinātnisku žurnālu, ieceldama mani par viņa redaktoru. Tika izraudzīta arī redakcijas kollēģija, kurā ietilpa kā pārstāvji no teoloģijas fakultātes prof. D. K. Kundziņš un prof. Dr. V. Maldonis, no Baznīcas virsvaldes bez redaktora vēl māc. D. A. Mačulāns un māc. E. Stange, no teoloģijas fakultātes abiturientu biedrības D. A. Freijs un māc. P. Rozenbergs un no skolu valdes prof. Dr. L. Bērziņš.

Jauno laikrakstu nolēma nosaukt „Ceļš“, lai tas būtu ceļš, kas vestu mūsu laiku meklētājus pie mūžības jautājumu labā-

kās izpratnes, ka tie paši īsto ceļu atraduši, varētu to rādīt arī tiem, kas vēl nejūt zem savām kājām šī ceļa drošo un stipro pamatu.

Kad māc. J. Neikens pirms vairāk nekā 70 gadiem izdeva savu garīgo laikrakstu, viņš to zīmīgi nosauca par „Ceļa biedri“, uzsvērdams to, ka mēs cilvēki vieni dažreiz dzīvē maldamies un nerasniedzam savu mērķi, bet ja mums ir kāds biedrs, kas ceļu labi pazīst, tad viņa vadībā droši nonākam pie sava ceļa gala mērķa.

Tāds biedrs un vadonis grib būt arī mūsu jaunais laikraksts „Ceļš“: viņš grib vest savus lasītājus pie Tā, kas ir sacījis: „Es esmu ceļš, patiesība un dzīvība.“ — „Ceļš“ labi apzinās, ka, sakarā ar mūsu tagadējās dzīves sarežģītām problēmām un cilvēku redzes aploka paplašināšanos, ceļa rādīšana tagad ir daudz komplicētāka, tādēļ viņš aicina pulcēties ap sevi visus, kas grib nopietni strādāt pie pareiza dzīves uzskata nodibināšanas un izveidošanas, lai cieņīgi savam uzdevumam pasaulē nostaiģātu savu dzīves ceļu. Tas būs panākams tikai tad, ja būsīm savus dzīves un pasaules uzskatus saistījuši ar reliģiskām atziņām, kas mūs stiprinās un mums rādīs pareizo ceļu.

Savus mērķus varēsīm sasniegt tikai tad, ja atradīsīm atbalsi un atbalstu pie mūsu inteliģences, sevišķi viņas jaunatnes. Tādēļ griežamies ar mīlu lūgumu pie mūsu mācītāju-teologu un audzinātāju-skolotāju saimes, stāties ar mums ciešos sakaros un sniegt mums atbalstu gan rakstiem, gan labiem padomiem, gan paši abonējot mūsu laikrakstu, gan ieteicot un izplatot to saviem paziņām, lai tad vienotiem spēkiem varētu sasniegt sprasto mērķi.

Šo mērķi sasniegt novēl visiem „Ceļa“ „taisītājiem“ un „lietotājiem“

viņa redaktors.

Prof. K. Kundziņš

Ἔρως un Ἀγάπη

Erōss un agapē

Mīlestība Platōna un Jaunās Derības izpratnē.

1.

Visur, kur cilvēks ilgojas lielākas, laimīgākas, pilnīgākas vai dievišķas dzīves, sastopamies ar vārdu „mīlestība“. Lie-lākie pasaules rakstnieki, mākslinieki, prātnieki un svētie šādā vai tādā veidā savā atziņu pasaulē ieauduši mīlestības ideju. Dantes, Gōtes, Ibsena un citu rakstnieku lielākie darbi beidzas ar norādījumu uz mīlestību kā pēdējo visu vērtību vērtību un visu vienotāju spēku.

Lai atceramies Dantes „Dievišķās komēdijas“ pēdējo ainu, kas lielajam vizionāram liek skatīt mīlestību, „kas vada sauli un citas zvaigznes“. Ievēribas cienīgi ir Fausta noslēguma vārdi par „mūžīgi sievišķo“, kas dzēš noziegumu un ceļ augšup pilnības meklētāju, un Ibsena Branda izskaņa — norādījums uz „Deus caritatis“. Neskaitāmi mākslinieki savos madonnu tēlos iemiesojuši savu mīlestības un mātes idejas izpratni, citi nostādījuši pretim zemes mīlai — debessmīlu. Vagners savā Elizabetes tēlā gribējis rādīt nesavtīgas mīlestības atpestītāju spēku. Tā pati doma Porukam bijusi viena no svarīgākām un Brigaderu Anna rādījusi sievieti, kas ir māte šī vārda visaugstākā nozīmē („Karaliene Jāna“).

Arī prātnieki, pat tādi, kas savos pamatos gribējuši būt stingri racionāli domātāji, nav tikuši garām šim visuvarenajam spēkam. Spinoza par cilvēka patiesības slāpju pēdējo sakni apzīmējis „amor, quo Deus se ipsum amat“, t. i. mīlestību, ar kuru absolūtais Dievs mīl sevi pašu, un radniecīgu domu sa-stopam Hegela rakstos, kad viņš radības resp. objekta atdalīša-nos no mūžīgā subjekta — Dieva, izskaidro ar Dievam piemī-tošo nepieciešamību, reālizēties mīlestības procesā, jo vientu-lajam Dievam nebūtu, uz ko vērsties mīlestībā.

Nerunāsim šeit par tiem simtiem mazāku garu, kas dau-dzinādami mīlestību, domājuši par ikdienišķākām parādībām,

saprasdami zem tās vienīgi noslēpumaino es-tu tieksmi, kas vīrietim liek tiekties uz sievieti un otrādi, solidama mirklī visu ilgu piepildījumu.

Mūs šeit interesē mīlestības ideja mūžības gaismā, viņas reliģiskajā un metafiziskajā izpratnē, kas laiktelpiskā dzīvē ieslēgto cilvēku tuvina būtības pēdējam pamatam, pašam Dievam. Un te mēs līdz ar visām Eiropas kultūras tautām, kuŗu gara dzīve no vienas puses sakņojas grieķu-romiešu, no otras puses kristīgajā pasaules uzskatā, sastopamies ar divām klasiskajām mīlestības pamatformām.¹⁾ To apzīmēšanai vislabāk lietojami divi grieķu vārdi, kuŗiem arī latīņu valodā, ir savi ekvivalenti. Tie ir — *ἔρως* (erōs) un *ἀγάπη* (agapē), *amor* un *caritas*.

2.

Bagātajai grieķu valodai ir daudz vārdu jēdzienu „mīlestība“ un „mīlēt“ apzīmēšanai, bet, šķiet, visvecākais no tiem ir „erōs“ un darbības vārds eraō. Erōsa jēdziens parādās jau grieķu mītoloģijā, Hesioda rakstos. Viens no lielajiem pirmdieviem, kas dzimst jeb emanē no chaosa, līdzās Zemes mātei, Tartaram un Ūranam (debess varai) ir varenais EROS, kas, vienai visuma daļai liek tiekties pēc otras, liek Ūranam un Tartaram tiekties pēc Zemes. Šo kosmisko dievību sastopam arī Homēra darbos.

Savu klasisko izveidojumu un īsti grieķisko seju tas iegūst Platōna filosofijā. Šeit no kosmogōnijas erōss pārņests cilvēka dzīves plāksnē un kļuvis par cilvēka kultūras ilgu centrālo izteicēju. Kamēr citur Platōna rakstos erōss minēts vairāk tikai starp citu, viens no viņa dialogiem — „symposion“ jeb mielasts (dzīras) to nostāda pašā iztīrājuma centrā. Pazīstama ir symposion'a situācija.

Rakstnieks Agatons Sōkratu un viņa mācekļus aicinājis pie sevis mielastā. Dzeršanas un ēšanas vietā mielasta daļībnieki nolemj laiku pakavēt citādā veidā — sacenšoties mīlestības idejas cildināšanā. Visdziļdomīgāko runu, protams, tura Sōkrats, un tanī tad arī varam saskatīt Platōna erōsa mācības kodolu. Kādas šinī runā ir erōsa svarīgākās pazīmes?

¹⁾ Interesanti būtu šīm abām pievienot vēl trešo — visumu vienojošā spēka izpratni Indijas svētajos rakstos. Sal. Upanišādu: „tat tvam asi“ — tas tu esi. Šī jautājuma iztīrza jāatstāj citai reizei.

Pirmkārt, viņš tiek raksturots kā starpnieks starp lielajiem esības pretstatiem: viņš pats nav nedz absolūtais trūkums, nedz pārpilnība, nedz galīgi neskaists, nedz arī skaists, ne zemes, ne debess būtne. Bet viņš ir starpnieks. Viņš ir brīnišķais daimons, kas liek tiekties no trūkuma pilnās eksistences pēc pilnības, no neskaistā uz skaisto, no reālā uz ideālo, no zemes uz debesīm. Cita viņam piemītoša svarīga īpašība ir vēlēšanās kļūt nemirstīgam. Ieslēgts iznīcīgās pasaules ierobežotā eksistencē (piem. cilvēkā), viņš ilgojas tikt ārā no tās, pacelties nemirstības sfairā, palīdzēt mirstīgajām būtnēm iegūt nepārejošu eksistenci. Šī nolūkā viņš mirstīgo būtnu krūtīs liek iedegties radišanas tieksmē. Viņš cilvēkam, kad tas sasniedz savu briedumu, liek ilgoties pēc pēcnācējiem. Tādi šī vārda tiešā nozīmē ir bērni, kas rodas kā erōsa sekas dzīves fiziskajā plāksnē. Bet bez šiem pēcnācējiem tiešā vārda nozīmē ir vēl citi pēcnācēji augstākā nozīmē, kas tāpat dzimst radišanas ilgās, tikai augstākā, gara dzīves plāksnē. Tie ir darbi, daļdarbi, ko rada rakstnieki, dziesminieki, tēlnieki. Tanīs ietelp arī darbi valsts labā — likumi, valsts iekārta, ko rada lieli valsts vīri, un, beidzot, nemirstīgās teorētiskās atziņas, ko rada domātāji, filosofi. Visi tie ir dažādi veidi, kuŗos erōss tiecas apmierināt savas slāpes pēc nemirstības.

Visos gadījumos radišanas priekštecis ir savāds, drudzains nemiers, kas dažreiz erōsa varā esošu cilvēku padara līdzīgu slimajam. Un beidzot vēl kaut kas raksturo šo Platōna erōsu. Tas ir sevišķi nozīmīgs moments grieķu pasaules uzskatā. Proti, erōsam ir īpašība iedegties tikai tad, kad viņš zemes būtnēs ierauga kaut ko skaistu. Redzot skaistus veidus un būtnes, t. ir relatīvi skaisto, iedegas ilgas pēc absolūti skaistā. Dvēsele it kā atceras, ka viņa pati kādreiz piederējusi kādai skaistākai pasaulei, ar kuŗu šī trūkumu pilnā zemes dzīve nav salīdzināma, un viņu pārņem neatvairāma vēlēšanās, atkal pacelties līdz tai. Attiecīgā vieta Platōna dialogā skan šā: „Un kā tu domā, ja kādam būtu lemts skatīt šo skaisto pašu — tīru, skaidru, nesajauktu... kad tas spētu ieraudzīt dievišķo Skaisto pašu visā viņa vienveidībā, — vai tu domā, ka šī cilvēka dzīve būtu kaut kas nevērtīgs? Jēb vai tu nedomā, ka vienīgi tad, kad tas skata Skaisto ar to, ar

ko tas ir skatāms (ar gara acīm), viņš neskata tikai kādu rēgu, bet ko patiesi labu, jo tā ir patiesība, ko tas aptver...²⁾)

Tā Platōna uztverē erōss ir kļuvis par to brīnišķo spēku, kas cilvēkiem liek censties pēc dailes, mākslas, zinātnes, politiskās darbības, kultūras, lai tādā kārtā varētu kļūt nemirstīgs savos darbos. Grieķu nemirstīgie mākslas un kultūras sasniegumi šeit ir atvasināti no puscilvēcīgā, pusdievišķā dzinēja spēka, kas cilvēkam liek tiekties pēc visaugstākā. Bet filosofiski teorētiskais elements šinī tieksmē parādās iekš tā, ka tirā skaištuma jeb dievskate ir augstāka par visu.

Pēc Platōna šis erōsa jēdziens vairs neizzūd no grieķu dzīves un filosofijas. Aristotelis pat paplašina erōsa darbības lauku it kā atcerēdamies, ka viņš mītoloģijā reiz bija visuvarenais spēks, kas valda pār visu kosmu. Ne cilvēki vien, arī pārējās būtnes, ir šī erōsa varā. Tas ir saskanīgās, harmoniskās kustības uzturētājs visu kosmisko parādību sfairā. Zemcilvēciskās būtnes kustas un tiecas it kā sasniegt to dzīves pakāpi, kas valda cilvēku pasaulē, bet cilvēki, būdami zemes bērni, tiecas pēc tās dievišķās harmonijas, ko atspoguļo tālo zvaigžņu miriades. Un pēdējās savukārt tiecas pēc pilnās, augstākās pilnības un harmonijas, kas ir visa esošā gala mērķis un kas pieder tikai Dievībai. Tādā kārtā Dievs kā pirmierosinātājs liek visai radībai ilgoties aizvien augstākas pilnības un liek visam augt un attīstīties bez kāda ārēja spaida, vienīgi būdams radīto būtnu ilgu un mīlestības objekts un gala mērķis.

Šīs grieķu pasaules uzskatam raksturīgās domas populārākā veidojumā vijas cauri visai mirstošās Grieķijas dzīvei. Ir tā, it kā grieķu dvēsele sakopo pēdējos spēkus, lai no reālās pasaules, kuŗas sasniegumi iet pretim iznīcībai, paceltos līdz dievības sfairai. Daudzi, kuŗiem filosofiskā teorija nebija pa spēkiem, savās dvēseles alkās šo lidojumu augšup centās panākt reliģiskā ekstāzē. Hellenisma laikmeta mistērijas ir pilnas šīs ticības, ka neaprakstāmi Skaistais, kāda dieva personā erētiskā ekstāzē dvēseli ceļ pie sevis augšup, izraudams to no nīcīgas pasaules apkampieniem. Arī vēlāko jaunplatōniķu, piem. Plotīna filosofija, tādā pašā veidā grib mācīt dvēselei šo ceļu „augšup“, prasot, lai tā ietu cauri dažādam šķīstīšanās

²⁾ Citēts pēc P. Jureviča „Platōns dzīvē un darbā“, 161. lpp.

un vingrinājuma pakāpēm, lai beidzot kā saldu algu sasniegtu mistisko vienību ar Neizteicamo.

3.

Sniegtais materiāls pietiekoši skaidri raksturo erōsa būtību. Mēs viņā saskatām mīlestību, kā individuālās būtnes ilgas, tikt ārā no savas izolētās dzīves, iekļaujoties lielajā radības pakāpenībā, kas ved no neskaistā uz skaisto un sola nemirstību un augstāko svētlaimi — dievskatē jeb saplūšanā ar dievību. Erōsa ideja nav šķirama no uzskata, ka cilvēks ir radīts pilnībai un skaistumam, ka viņam iespējams pacelties līdz dievībai. Bet reizē ar to mācība par erōsu saistīta pie atziņas, ka mīlēt var cilvēku tikai tiktāl, cik viņš ir skaists, jo mīlestības jūtas izraisa tikai skaistais. Un galu galā tas nav cilvēks, ko mīl platōņiķis, tas ir pats skaistais, skaistuma ideja, un par tik, par cik skaistais iemājo cilvēkā, viņš var mīlēt arī cilvēku. Grieķu pasaules uzskats šai ziņā nav personālisms, kas par pēdējo nesagraujamo vērtību un reālītāti uzskata personu, bet ideālisms. Atsevišķi cilvēki, kas individā spēj izraisīt erōsa ilgas, galu galā ir tikai līdzekļi, kāpnes, ar kuŗu palīdzību pilnības alkstošais uzkāpj līdz dievībai. Grieķu uzskats par erōsu, sevišķi savā klasiskajā, platōniskajā formulējumā, apzīmējams par aistētisku, t. i. skaistuma idejā pamatotu ideālismu.

Ir nepieciešami uz brīdi atgriezties pie reālās dzīves, lai saprastu pilnīgi jaunas, no grieķu uzskata stipri atšķirīgās mīlestības izpratnes rašanos kristīgajā ticībā. Grieķu ideālisms skatīja cilvēku savā jābūtībā. No jābūtības viedokļa raugoties, viņa raksturoja cilvēku kā harmonisku būtni, kas tālu paceļas pāri dzīvniekam, kas prāta vadībai pakļauj vētrainās jūtas un dzīvnieciskās dziņas, kas iemieso sevī skaisto un ir daiļa samēra pilns. Bet reālā dzīve ik uz soļa rādīja pilnīgi pretēju ainu. Tas nav evaņģeliju stāstu izdomājums, ja viņi zīmē ne tik daudz laimīgus, sevī nosvērtus, harmoniskus, veselus cilvēkus, cik sāpju un dzīves cīņu sagrauztus, savās dvēselēs nelaimīgus, cietējus, kaislību un maldu upurus, grimušus nōziegumā un pat izmisumā. Visur, kur evaņģeliji tēlo pestītāja Kristus gaitas un darbību, viņam rokas pretim stiepj slimī un postā grimuši zemes bērni: neredzīgi un ubagi sēd ceļ-

malā, lepras slimī paceļ savas izdēdējušās rokas, un pat kur zied jaunība, pretim rēgojas neizprotamās dzīves pretruņas: nāve tver pēc tās ar savu kaulaino roku vai noziegums un izvirtība jau ievilkušās zemes bērnu sejās savas pēdas. Šīs ainas, kuŗas lielā mērā atbilda laikmeta īstenībai, mums jātur acu priekšā, lai saprastu, ka Kristus nestā mīlestība būtiski pavisam kas cits, nekā grieķu uz sajūsmas par skaisto dibinātais erōss. Dzīve, raugoties ar kristīgā reālisma acīm, nebūt nebij tik harmoniska, un tik racionāla, kāda tā tēlojās Platōna un Arīstoteļa mācībā. Simtos gadījumos sapratīgais cilvēks kļūst nesapratīgāks par kustomi, ļaunais triumfē un nevainīgais cieš. Bet pēdējo vārdu visur patur nepielūdzamā nāve. Kālab tā? Kāda visam tam jēga? Vai kāds ļauns, bezjūtīgs liktenis ir pēdējais visu notikumu noteicējs?

Tādos apstākļos tikai liels brīnums varēja postā iestīgušai cilvēcei atdot ticību dzīves jēgai un vērtībai. Un šis brīnums notika. Viņš izteicams vienā vārdā — agapē. Šī agapē ir mīlestība, kā to saprot J. Derība. Tā ir centrālā J. Derības un kristīgās ticības ideja. Jaunā dievatklāsmē nepārspējami izteikta 1. Jāņa gr. vārdos: Dievs ir mīlestība — ho theos agapē estin (1. Jāņa gr. 4, 16) un Jāņa ev. 3, 16: Tik ļoti Dievs pasauli mīlējis... Jaunā ētika tikpat nepārspējami illūstrēta līdzībā par žēlsirdīgo zamarieti un šīs līdzības beigu vārdos: Ej un dari tu tāpat arīdzan (Lūk. 10, 37). Jēzus pestītāja tēls, kas nemeklē savu labumu, bet iet pat nāvē zudušo brāļu labā, ir šīs agapēs pilnīgākais iemiesojums un ap. Pāvila mīlestības augstā dziesma 1. Kor. 13 viņas nemirstīgais apdziedājums.

Ievērojamais klasiskais filologs Wilamowitz's-Moellendorfs ir teicis, ka J. Derības agapei, salīdzinot ar Platōna erōsu, neesot ar to nekā vairāk kopēja, kā vienīgi tas, ka Vakarēiropas valodās viņu apzīmēšanai lieto vienu un to pašu vārdu: love, Liebe, mīlestība. Tas ir ar nolūku krasi formulēts. Bet vai šinī formulējumā nav daudz taisnības?

Erōss ir spēks, kas bēg no zemes smaguma un putekļiem un liek dvēselei tiekties augšup.

Agapē, nesdaļa sevī laimes pilnību, no augstumiem, liecas lejup, lai sniegtu roku tiem, kas iemīti dubļos un putekļos.

Erōsa izejas punkts ir vairāk vai mazāk racionāls, jo nevar nemīlēt to, kas izstāro skaistumu. Agapes sākumi ir ir-

racionāli, jo prāts to nespēj saprast, kā var spiest pie sirds neglito.

Eröss ir dabīga tieksme spraut mērķi, kas sola personīgās laimes pilnību, tas ir egocentrisks.

Agapē nav atvasināma no dabīgiem pašpiepildīšanas un pašpaaugstināšanas motīviem, tā iet pāri dabai, tā „nemeklē savu labumu“.

Erōsa nešķiramais pavadonis ir prieks.

Agapēs būtiskā sastāvdaļa ir sāpes.

Eröss — tas sakāms jau sakarā ar viņa valodas formu — iemieso sevī kaut ko būtiski vīrišķu. Platōna dialogā ir runa vienīgi par vīrieti kā mīlētāju un kultūras darbu radītāju.

Kristīgā agapē, kā jau evaņģeliji rāda, nevar izpausties savā pilnībā tikai vīrieša dzimumā vien. Pie skaistākiem un zīmīgākiem šīs idejas iemiesojumiem pieder bibliskās sievietes, kas pulcējas ap Kristu: Marija, kas Betlemes naktī ar svētlaimīgu smaidu noraugās savā dēlā, bet tūdaļ arī nojauš mīlestības misterijas sāpju dziļumu („Caur savu dvēseli asmens spiedīsies“ . . .). Betānijas māsa Marija un Marta, Marija Magdalena, magna peccatrix (lielā grēciniece), mulier samaritana (samariešu sieva), sievas zem krusta un lieldienas rītā.

Beidzot eröss ir spēks, kas tiecas uz ideju, bet agapē ir spēks starp diviem personāliem pretpoliem, tā realizējas vienīgi es-tu attiecībās. Metafizika, kas guļ erōsa pamatos, ir transcendentāls ideālisms, kas par pēdējo visas parādību pasaules reālo kodolu uzskata idejas. Agapēs īpatnējais spēks turpretim kļūst saprotams vienīgi tad, ja pasaules pamatā iedomājamies dzīvas es-tu attiecības starp darbīgām, ar gribu apveltītām personālām būtnēm, kas pakļaudamās centrālajai gribai, saslēdzas kopā harmoniskā viskopībā — Dieva valstībā.

Laikmeta mijkrēslī, vecajai ērai mirstot, jaunai dzimstot, bij noticis lielais brīnums. Pēdējie būtības pamati bij atvēruši savu klēpi, no Dieva dziļumiem mirstošā pasaule bij saņēmusi jaunu spēku. Šis spēks, iemiesodamies Kristus personā, nesdams sevī augstāko gara mirdzumu, nemeklēja grieķu dievu svētlaimīgās pašpeticībās. Kaut kas, ko nevar atvasināt ne no kā cita, kā pēdējā visas eksistences noslēpuma, to vilktin vilka lejup pie maldos, noziegumos un izmisumā grimušiem: pie zudušā bērna, pie vātīm aplātā Lacara, pie nā-

ves šausmu kratītā, mirstošā slepkavas. Un notika neticamais: izķēmotās, sabradātās, apsplaudītās būtnes dziļumos kaut kas sakustējās. Bezgala žēlabas par pazaudēto dzīvi raustījās krūtīs. Stingums un paštaisnība nokrita kā vecas čaulas un pretim jaunai saulei kautri pacēla nedrošos bērna skatus — jauna būtne.

Tā bija agapē, kas šiem trūdiem iedvesa jaunu dzīvību.

(Beigas nākošā burtiņā.)

Prof. Vold. Maldonis

Reliģijas fainomenoloģija

Visu to, ko tveram ar saviem sajūtu, maņu orgāniem, varētu saukt par parādībām, fainomeniem (grieķu val.), ja parādībās kautkas parādītos, izteiktos, ja tur kautkas liktu sevi manīt, ja mēs tur gribētu kautko uzminēt. Bet mēs tur nekā sevišķa nemanīdami un neminēdami, tās saucam vienkārši par lietām, norisēm, kustībām, formām, skaņām, krāsām u. t. t.

Un tomēr, tuvāki pārdomājot, jāliecina, ka tautas psīche vienmēr manījusi visās vietās un lietās kautko parādāties. Tā prasījusi un minējusi, ko nozīmē tāda un tāda lieta, kustība, norise un nekad nav rimusi pati atbildēt. Minamo tā lūkojusi itkā atminēt, t. i. vismaz vārdā saukt. **Vā r d s, n o s a u k u m s i r k ā d a m i n a m ā s a v a l a i k a a t m i n ē j u m s.** Tā tad tautai visa maņu pasaule ir parādība, kas minama, tulkojama, kas jāsaprot, kam sava nozīme, kas kautko grib teikt, ko rādīt.

Fainomenoloģija būtu loģija, teiksim mācība, kas cenšas uzminēt, saprast parādību nozīmi, būtību, jēgu, t. i. vismaz domāt par to, kas tas ir, kas rādās. Tādā ziņā gandrīz visām humanitārām zinātnēm būtu fainomenoloģijas mērķis, bet tikai katrai sava darba pieeja, sava pētīšanas metode un līdz ar to savs raksturs.

Te nu jāaizrāda, ka pašu fainomenu un fainomenoloģiju saprot jaunākā laikā drusku citādāki un pareizāki, nekā mēs līdz šim to skaidrojām.

Visupirms padomāsim par fainomenu. Fainomens nav ne tīrais objekts vien un nav arī tikai subjekts, jo parādībā ma-

nāms ir: a) t a s, k a m r ā d ā s, ir arī b) t a s, k a s r ā d ā s. Abi tie viens bez otra nevar iztikt, ja runā par parādību. Turklāt abi viens otru nevar radīt vai grozīt. Ir tas, k a s r ā d ā s, ir tas, k a m r ā d ā s, paliek tādi, kādi tie ir. Abi ir zināma do-tība. Tie tikai sastopas.

S a s t a p š a n ā s t e ir galvenais moments. Kas notiek tad, kad sastopas tādas divas varas. No vienas puses faino-mens, kas sākumā bija itkā slēpies, 1) slēpts, tagad kaut ar pamazām rādās, 2) atklājas un atļauj sevī lūkoties, top 3) c a u r s k a t ā m s. No otras puses tas, kas vēro fainome-nu, kautko: 1) p ā r d z ī v o, tad cenšas parādību 2) s a p r a s t un pēdīgi runāt, stāstīt, 3) l i e c i n ā t par to, ko tas parādībā manījis. Šie 6 momenti atšķir un raksturo fainomenoloģiju citu zinātņu vidū. It sevišķi pēdējie trīs (G. van der Leeuw: Phänomenologie der Religion I. p. 635.).

Pārdzīvojums nav jāsaprot kā dzīve, kuŗu mēs kā tādu nekad īsti netveram. Pārdzīvojums ir pirmkārt saistīts zinā-mā brīdī ar zināmu priekšmetu, bet otrkārt pārdzīvojums nav vairs pilnīgi nekad pie- un pārdzīvojams, tas ir zudis ar zinā-mo acumirkli. To mēs varam tikai itkā rekonstruēt. Šī re-konstrukcija nav vairs ne loģiska, ne kausāla abstrahēšana. Mēs nekad nesaskaitīsim visas bijušās pārdzīvojuma sastāv-daļas. Mēs atminamies tikai kādu tēlu, kādu struktūru. Mēs skatām, kā saka, garā. Mēs cenšamies saprast to, kas rādī-jies. Bet tas mums pilnīgi neizdodas. Mēs meklējam gan kā-du punktu, no kā redzētu pilnīgi veselo t. i. fainomena būtību, jēgu, bet mēs nonākam savā saprašānā tiktālu, ka atjēdzam savu nespēju. Īsto būtību galu galā nezinam. Pēdējie pamati mums ir un paliek noslēpušies. Tāda ir saprašanas pašas bū-tība.

S a p r o t t i k a i t a s, k a m t a s i r d o t s. Ja reli-ģiski par to runātu, tad mēs sacītu, ka fainomenu saprot tikai tas, kuŗu fainomens sagraibis, valdzinājis, iemilējis un kuŗš pēc tam milē savu fainomenu. Tā tad s a p r a s t b ū t u m ī-lestības pilns skats uz milamo priekšmetu.

Kas nemilē, tam nekas nerādās, saka jau grieķu filozofs Platons un tāpat apgalvo kristīgie psihologi. Skaidrs, ka nav milestības bez ticības. Milestība tic savam objektam un šī ticība ir visas saprašanas pamatelements. Nekas nav sa-

protams bez ticības (te nav domāta reliģiskā ticība vien). Sprangers gan saka, ka bez Dieva nevar nekā saprast. Tāda ir tā saprašana, ko grib tas, kam rādījusies kāda parādība. Tāds cilvēks bez šaubām par to runās, liecinās un lūkos parādības jēgu saistīt ar visu savu dzīvi. Tādu cilvēku varam droši saukt par fainomenologu, t. i. tas stāv fainomenoloģijas darbā.

Fainomenoloģijas darbs satur sevī šādas tālākas dvēseles kustības:

1) Bez šaubām cilvēks, sastapies ar parādību, sapratis to kaut cik, samanijis parādības īpatnības, centīsies tās saukt vārdā. Cita vārda viņš nevar dot, ka vai nu nosaukt kādu parādības īpatnību, vai šo īpatnību kopjēgu izteikt kādā kopvārdā. Sākumā šis nosaukums ir īpatnība, ne īpašvārds. Vēlāk īpatnību vārds top īpašvārds. Piemēram, lai ņemam latviešu dieva vārdu. Tautas dziesmā ir jautājums: „Kas tur zvidz, kas tur viz, viņa kalna galiņā?“ Te vērotāja redze un dzirde aizkartas. Viņš jūt, ka kāds spīdums, kāda gaisma skan, kāda skaņa spīd. Un to sauc: spīdums, gaisma.

Ģilologi tulko, ka Dievs cēlies no vārda div (sanskrita val.), kas savukārt nozīmē spīdēt. Tā tad tādas zvidzošas un vizošas parādības īpatnība nosaukta vārdā dievs, kas tad latviešiem palicis par dzīvā personīgā Dieva nosaukumu (nomen proprium) un vēlākos laikos tā pati dziesmas otrā puse atbild: dieviņš brauca u. t. t.

Nu vārds dots, bet tas neizteic visas parādības īpatnības un ne tuvu parādības būtību. Vārds, kurā ir viena daļa būtības, i e r o b e ž o t o m ē r b ū t ī b u. Jāsauc bija, jo tā ir cilvēka dvēseles nepieciešamība, neatvairama dziņa, bet visu izteikt vārdā, ir savukārt cilvēka nespēja.

2) To parādības jēgu, kas vārdā tērpta, cilvēks uzņem par visu fainomena īstenību, padara to vismaz par savu īstenību un jūsmas pilns stāsta par to. Te vārds tapis par zīmi, simbolu, kurā bijušais pārdzīvojums, kas kautko teica, ir arī uzdevis kādu uzdevumu. Vārdā resp. simbolā vienmēr ir pārdzīvojums un uzdevums. Tāds uzdevums vienmēr minams un paužams. Tā dvēseles vajadzība, bet svešniekam, kas to dzird, grūti saprast. Tam jāiejūtas pārdzīvotāja liecinājumā un jātic liecinātājam, kas parādību

piedzīvojis. Tā ir māksla — ne zināšana. Visā notikumā nevar nekad iejusties. Paliek kautkas neatminēts. Saprot tikai tik daudz, cik tas ir vispār cilvēcīgi, vai cik tas zināmas tautas kopdvēseles kopdinamikā, kopkustībā. Robežas būs! Visu dziļumu nesasnies un visu izlieto ūdeni nesasmels, jo notikums bija pagātnē. Īstenība ir un paliks nesasniedzama. Bet ceļā uz turieni atrodas cilvēks. Tas ceļš jāiet: jātop skaidrībā. Cilvēks nav kustonis, kas brien un bridīs chaotiskā dažādībā, nav arī, zināms, Dievs, kas redz visu būtību, visu lielajā viengabalainā vienībā.

3) Lai tuvotos īstenībai, tad cilvēkam fainomenoloģija ieteic norobežošanos, zināmu atturību t. i. koncentrēt sevi pilnīgi zināma fainomena izmanīšanai, iejušanai, atsakoties no visiem dzīves blakus skatiem, t. i. visam citam teikt savu drošo „ne“ (Šēlers), saraut saites ar juteklisko pasauli (Platons), lai dvēsele spētu nokļūt pie parādību būtības skatīšanas, vai izvītot, vai ielikt iekavās te — esamības blakus resp. gadījuma prasības, lai tikai tiktu pie parādību būtības (essentia) (E. Husserls). Tā ir lietišķība, ko te prasa. Tas nav ideālisms, nav asketisms. Lietišķības vajaga katram darbam, it sevišķi garīgajam un par visām lietām tā nepieciešama fainomenoloģiskai skatei. Tāda lietišķība palīdz saprast parādību, parādības.

4) Tagad fainomenologs mēģina noskaidrot to, ko skatījies parādībā, t. i. visu radniecīgo kopoļot un svešos blakus elementus atstumjot. Tomēr savādi, ka arī atstumtais pieder pie zināmas parādības. Izsviest pavisam nevar. Tas jāierindo jēgas koptēlā savā vietā un laikā. Ar to parādība neiztukšojas. Periferija pilda centru. Izaug liela kustība ar savu uzdevumu, neaizmirst bijušā fainomena būtību. Tagad uzdevums nav kaila, bet vesela jēgas pilna runa, nav mēchaniska, bet dinamiska kustība. Te ir zināms gars, savs „logos“, kas runā un kas runājams, tulkojams. To tulkot grib fainomenoloģija. Lai visu to spētu, tad, zināms, jādarbojas visiem dvēseles un gara spēkiem. Fainomenologs tādēļ grib palikt zinātnieks t. i. vismaz zināt, vērot citu zinātņu rezultātus, īpaši psiholoģijas vēsturi, filoloģiju, filozofiju, mitoloģiju, teoloģiju.

Tagad piegriezīsimies tuvāki reliģijas fainomenoloģijai. Kas īsti reliģija ir, vēl neviens nav pateicis. Tik daudzi mēs

zinām, ka tā ir varens fainomens, varenāks par ētikas, aistētikas un visu zinātņu fainomeniem. Tā meklē, kā filozofs Natorps teica, pēdējo, „beigu beidzamo“. Psiholoģiski pārdomājot, jāsaka, ka tā ir brīnišķa, dīvaina dvēseles izmaņa, kas kā iedīglis veidojas kādas vēl brīnišķīgākas varas skārienā. Cieši reliģiozām cilvēkiem visi miesas, dvēseles un gara spēki pakļaujas pēdējai atzītai jēgai, beigu beidzamai pārdzīvotai varai. Viss, kas šās varas skarts, ir svēts, neaiztiekams, tāls, neizrunājams, numinozs. Rūdolfs Otto savā grāmatā „das Heilige“ min kādus 6 svētuma elementus piem. kreatūras apziņu, mysterium tremendum (šausmīgo), energicum, majesticum, fascinosum (valdzinošo), sanctum. Fainomenologi līdz ar G. van der Leeuw pieslienās tam.

Bet latvietim, pēc latv. gara mantām spriežot, saistās ar šo visaugstāko varu citi elementi, piem.: 1) svinīgais (šventas leit.), (spenta ar.), 2) klusais, 3) daiļais, 4) briedīgais, 5) darbīgais, 6) gaišais.

Tie elementi cieši saistās ar mūsu augstāko varu, dievs, dieviņš, dievu dievs. Lai atminamies, ka visur, kur cilvēks sastaptos ar šo varu, jābūt tīram, daiļam. Visam pagalmam jāslīkst ziedos. Kur dieviņš nāk, tur jābūt gaišam, klusam, svinīgam: „Plēsiet skalus, kuriet guni! Klusiet veci, klusiet jauni, dievs ienāca istabā.“ „Lēni, lēni dieviņš brauca, no kalniņa lejiņā, netraucēja ievas ziedu, ne arāja gājumiņu.“ „Paldies dievu dieviņam, nu briedīga vasariņa.“ Mūsu svētuma izmaņā nav šausmīgais, bet gan baigais elements. Mums vajadzēs reiz par šo lietu tuvāki runāt. Tagad te nav vieta.

Risināsim fainomenoloģijas domu tālāk. Mums jāatzīst, ka tā vara, kuŗas priekšā cilvēkam top baigi, ir gan tuva, bet slēpta, dīvains noslēpums. Mēs to tikai minam un pieminam. Mēs cenšamies stāties ar to sakarā, vai nu ar saviem spēkiem, vai arī ar augšienas dotiem skārieniem, t. i. ka reliģijas zinātne runā horizontālā, vai vertikālā ceļā, t. i. vai nu mēs meklējam šo varu, beidzamo eksistences jēgu, vai arī šī vara pati mums pieslienās, atklājas. Ceļi, kā redzam, dažādi, tik dažādi, cik dažādi katram individam dvēseles dziļumi un cik dažādi Dieva ceļi un nodomi. Abi neizdibināmi un neizprotami. Tādēļ ceļas un vilņo dažādi reliģijas fainomeni, kuŗus izprast, skaidrot cenšas reliģijas fainomenoloģija. Grūti un pat neiespējami visu

saprast, jo beidzamais objekts-subjekts cilvēkam nav pēc būtības pieejams. Tie tikai bieži stājas cilvēku plāksnē, kad cilvēks sastapās ar šo varu. Tik daudz vien mēs drikstam par šo varu runāt. Kas, kāda šī vara visā savā pilnībā, tas ir un paliek mums mysterium, noslēpums. Fainomenoloģija to apzinās un tādēļ runā tikai par tiem fainomeniem, kas individam, tautām, cilvēcei gadījās ceļā un lūko tanīs atrast būtisko, jo aiz fainomena slēpta būtiska, lielā vara.

Te nu paceļas jautājums, vai rel. fainomenoloģija pavisam vajadzīga vai tā nav tikai jauna modes lieta, jo visu to līdz šim pētīja rel. psiholoģija, rel. vēsture, salīdzināma rel. vēsture, rel. filosofija, teiksim teoloģija, ar savām dažādām disciplinām. To disciplīnu padarītais darbs ir grandiozs, nopietns, eksakts, zinātnisks. Pārmest tām neko nevar. Zināms, tās ir visas ļoti speciālas, kas pilnīgi nododas vienīgi savam nolūkam, priekšmetam, nepārkāpdamas savas robežas, dažreiz pat neinteresēdamās par citu disciplīnu problēmām un par visu disciplīnu kopīgiem sakariem.

Bet pēdējā apgalvojumā slēpjas kautkas, kas prasa pēc tādas zinātnes, kas dotu kopainu, kopatzinumus, meklējumus un tad arī pati uzstādītu jaunas problēmas. Šo lomu uzņēmas tā saucamā rel. zinātne. Tā ir jauna disciplīna, tādēļ tai nav līdz šim nekāda ievērojama sasnieguma. Un brīnišķi. Reliģijas zinātnes klēpī izaug rel. fainomenoloģija, kuŗa nāk diezgan pašapzinīgi un sniedz dažus jaunus atzinumus. Visievērojamāks ir hollandietis G. van der Leeuw (izr. Leu) ar savu grāmatu: *Phänomenologie der Religion*. Tübingen 1933.

Fainomenoloģijas tēvs ir filosofs Husserl's, kas savās daudzās grāmatās uzsvēra, ka katrā fainomenā slēpjas būtiskais. Tas jāsameklē, jāatrod. To nespēj panākt ar ratio, prātu, saprātu, bet ar skatu, teiksim intuīciju, ar iedziļināšanos, iegremdēšanos aplūkojamā fainomenā. Tad cilvēkam ataut gaisma, atspīd būtiskais. Tā ir jau savāda pētīšanas metode, ko nosauca par fainomenoloģisko metodi, kas papriekšu tver visu veselo, nesadrumstalodama to tā sastāvdaļās. Veselais, kā tāds, savā dinamikā drīzāki sniedz savu būtību, nekā tā daļu daļiņas, jo visu daļiņu summa nav nekad vairs pats īsti veselais. Tas ir pareizi atzīts jau Aristoteļa laikos. Tagad to patiesību atjaunoja. Veselais priekšmets galvenais. Radās

„veselā“ psiholoģija, filosofija, gnoseoloģija, atziņas teorija. Radās veselā, organiskā pasaules uztvere. No ša viedokļa bija jāceļas tādai rel. zinātnei kā fainomenoloģijai.

To visu varam pielaist, bet tikai prasīsim, vai galu galā fainomenoloģija nestāv tuvu fantazijas, iedomu, dzejas u. t. t. pasaulei, jo intuitīvā skate var radīt piem. idealtipus, tulkot fainomena būtību pēc sava iekšējā dvēseles noskaņojuma, kas ir subjektīvs, ne vēsturiski objektīvs. Tas savā ziņā taisnība un tādēļ objektīvi eksaktie zinātnieki neatzīst fainom. metodes.

Bet fainomenologi atbild, ka arī poezijai ir filosofiski pamati, jo tā runā par to, kam būtu jābūt zināmā vēsturiski dotajā momentā. Jābūtība nav šķirama no esamības, būtības. Tīrie vēsturiskie fakti, kailā chronika arī nedod fainomena būtību. Mākslā arī ir pētišana pēc tās tēliem, gleznām, kompozīcijām, pat konstrukcijām. Fainomenoloģija sakās būt objektīvāka par mākslu. Taisnība, ka tā nevar, nedrīkst, pat nespēj atrasties no sava objekta, kā tas iespējams mākslai. Fainomenoloģijai nopietni jāzin valodas, kurā fainomens izpaudies, jāzin tā laikmeta vēsture, socioloģija, mītoloģija etc. Fainomens ir reāls, tad tā pētišanas metode nav dzeja, nav subjektīva. Bet eksakta tā arī nav — tas nav noliedzams. Tomēr noliegt visā visumā fainomenoloģijas ceļu uz patiesību nedrīkst, jo patiesība, sevišķi īstenība, fainomena būtība nav iegūstama tikai racionālā ceļā. Īstenību tver viss cilvēks kā tads, ne tikai dažas cilvēku spējas. Tikai īstenais, veselais tver īsteno, veselo.

Līdz ar tādu atzinumu, kam nevar pretoties, fainomenologi top agresīvi un norobežojas no citām disciplinām ar to paši sevi noskaidrodami.

1) Rel. fainomenoloģija neesot rel. psiholoģija, kas nodarbojoties tikai ar dvēselīgo rel. dvēseles kustībām, t. i. ar vienu kustības plūsmu cilvēkā. Bet rel. fainom. studējot visu reliģijas lauku, visas cilvēka kustības piem. arī gara rel. darbības, jo viss cilvēks esot aktīvs savā rel. laukā.

2) Rel. fainom. neesot rel. filosofija, kas reliģiju sistematizējot pēc sava gara dialektiskām kustībām. Tādēļ filosofs jūtot sevi kautko dievišķu, kas varētu pat pasauli kustināt.

Turpreti fainomenologs baidoties domāt par cilvēka dievlīdzību, jo tas būtot liels grēks pret fainomenoloģijas garu. Īstā reliģija ceļoties tikai vertikālā ceļā, cilvēkam sastopoties ar lielo varu.

3) Rel. fainom. neesot rel. vēsture, kas ar zināmu izpratni konstatējot pagātnes notikumus, kur vēsturnieks nesaprotot, tur tas aprakstot atrasto, vai vienkārši katalogizējot, vai arī izlaižot nesaprasto. Fainomenologs turpretī runājot par to, ko viņš sapratis.

4) Rel. fainomenoloģija neesot teoloģija, kas meklējot patiesību, tāpat kā rel. filosofija. Tā saprotami runājot par Dievu vai nu kā par objektu (horizontālā) vai arī par rel. subjektu (vertikālā ceļā). Teoloģija ar prātu spriežot par debesi, zemi, pat par elli.

Turpretī fainomenoloģija nezinot nekā par debesi un elli. Fainomenoloģijas lauks esot zeme, lai gan tā milējot viņsauli. Dievs fainomenologam neesot ne subjekts, ne objekts, jo viņš neesot fainomens, vismaz ne tāds, kādu gribot teologi.

Rel. fainomenoloģija 1) nosaucot vārdā rel. fainomenus: piem. lūgšana, ziedi (upuři), pestītājs u. t. t., 2) tad tos metodiski pārdzīvojot t. i. ievēlot tos savā personīgā dzīvē, 3) tos vērojot, skatot, pati nostādamās sānis (epoché), 4) skatīto, redzēto skaidrojot, 5) cēnšoties tos saprast, 6) tos konfrontējot ar vēl neizprasto, chaotisko un 7) pēdīgi saprasto apliecinot, sludinot. Tā tad fainomenoloģija negribot un nevarot runāt par reliģijas attīstību, par tās pirmsākumiem, bet tās galvenais uzdevums sākt un beigt ar veselo, totālo.

Te nevilus uz mācās jautājums, kuŗa reliģijas disciplina, sastapdamās ar rel. fainomenu, tieši vai netieši, vairāk vai mazāk nepielietā šos septiņus pētīšanas paņēmienu. Neviens rel. psihologs un tāpat filosofs bez tiem nespēj iztikt. Tie saistās būtiski ar pētītāju un ar pētamo rel. priekšmetu. Kuŗu no tiem atstāj novārtā piem. struktūras psiholoģija? Arī savus atzinumus tā apliecina un sludina ne mazāk kā rel. fainomenoloģija. Vēsturnieks, lai cik objektīvi viņš neaplūkotu kādu fainomenu, nevar pat izlaist notikumu neuzrakstītu, ja to nav mērijis arī ar savu personīgo dzīvi, skatu. Pēdējais kriterijs ir un paliek pētītāja iekšējā pārlicība, kas vienmēr būs personīga subjektīva — savā ziņā pārdzīvojums.

Gribētos jautāt, vai mūsu dienās pat kāds rel. fainomenu aprakstu tulkotājs, eksegēts iztikt bez šiem paņēmienu. Te ir daudz pro un contra. Nākošu reizi lūkosim izcelt dažus svarīgākos fainomenoloģijas jaunos atzinumus un mēģināsim tos vērtēt.

(Beigas sekos.)

Dr. Alb. Freijs

Saulieša reliģija

Šī raksta nolūks ir noskaidrot Saulieša reliģiōzās izjūtas un viņa ticības atziņas, paturot vērā aspektu par to latvisko veidu. Tas uzlūkojams kā viens no daudzajiem domātiem apcerējumiem par mūsu latviešu rakstnieku reliģiju un ētiku, kuŗi noderētu kā materiāls latvisko reliģiōzo jūtu un atziņu pētījumam.

Saulietis piešķir svarīgu nozīmi tai dvēseles parādībai, ko apzīmējam par ticību, saprotot to nevis tieši kā dievticību, bet kā vispārēju iekšēju garīgu spēku. Ticība ir spēks, kas neļauj pagurt, un kas cilvēku paceļ pāri visiem šķēršļiem un ļauj sasniegt tam mērķi. Skrīveris Celms (stāstā „Spožā zvaigzne“ VII),¹⁾ kas stāv par iedomības un rupjas varas zaimoto taisnību un patiesību, kas runā pretim stiprajiem un kas savā skaidrā cīņā liekas jau paguris sāka savai mātei, apliecinot ticības lielo varu: „Saprotu... Māt', tev bija ticība! Tu ticēji savam ceļam, tu ticēji gala mērķim, tu nomirsi ar savas ticības vārdu uz lūpām. Māt', tev bija ticība! Vai man viņa ir? Ak, tad es tā nepagurtu.“ Māte ar savu ticības spēku ir panesusi visus grūtumus. Ticība ir devusi mātei tādu sparū, ka nekas viņu nav kavējis sasniegt mērķi.

Ar ticību cilvēks spēj visu panest un uzvarēt. Ticīgam cilvēkam nekas nav par grūtu; tāds pārcieš visas grūtības, raizes un sāpes (II, 26). Par to Saulietis it īpaši raksta tā: „Un meklē cilvēks, ārējam drošumam zūdot, drošumu un spēku pats sevī, savā dvēselē, meklē, ārējai gaismai zūdot zem melniem draudu debešiem, arī gaismas pats sevī. Zem izmisuma, kuŗš likās pārpludinājis dvēseli kā melni rūgti ūdeņi, tad sāk runāt kā tāla cerība un top ar laiku par ticību, par negrozāmu pārliecību. Aizies draudu debeši, spīdēs atkal saule, un būs jauna dzīve, daudz skaistāka un pilnīgāka nekā tā, kuŗa zudusi — es ticu! Un kamēr stāv pār cilvēku ciešanām šīs iekšējās pārliecības un ticības spēks, viņš nenobīsies posta, lai arī tas ap viņu cik liels un neaizliegsies upuŗa, lai arī tas cik grūts“ (XV, 150.). Kā raksturīgu piemēru šādam ticības

¹⁾ Citāti pēc Saulieša kopotiem rakstiem J. Rozes izdevumā.

spēkam Saulietis min Vecās Derības Abraamu, kas grib upurēt Izāku, tāpat Ijabu un vēl citus.

Saulietis sludina ticību nākamībai, rītdienai. Rīt būs labāki, tādēļ šodien paciesties. Rītdienai tic cietumnieks, slimnieks, svešinieks svešā malā. Tādēļ rakstnieks gaišos vārdos izsaucās: „Un es tevi mīlu, tu neprātīgā bezapziņas cerība! Un lai aukstais prāts tūkstoškārt par mani smejas, es tevi mīlu kā cietumnieks pie mazā loga ar sarkani brūnajām restēm, kā slimnieks pusnakts tumsībā, kā svešumā aizklīdušais, kas deg skumjās pēc dzimtenes — es tevi mīlu, tu neprātīgais skumju un prieka sauciens — Rīt.“ (VI, 88.). Kam ir ticība, to vairs bēdas nedomā, tam nav vairs bailes, tam zūd nemiens un viss smagums, piepildot sirdi ar laimi (sal. pasaku par tētiņu ar nopūtu akmeni — VI, 237).

Ticība var arī zust; to var sagānīt un atņemt. Kas tad notiek? „Bet notiek kaut kas briesmīgs. Ticība reiz palikusi mēma... Raugies uz kratajām cerībām — tur tukšums, aukstums un tumsa... Pievīlies! (III, 26). Ticība paliek mēma, kad citi cilvēki ar savu negodīgumu, savu nepatiesību un ne-taisnību to samaitā. Kad vecais Stekītis pazaudē prāvu pagasta tiesā ar saimnieku Gurķi, kas pēc norunas nav samaksājis viņa galvas naudu, tad viņam atliekas tikai izteikties: „Tava ticība sagānīta! Un ap tevi ir tāds vēsums, kādu līdz šim nebiju jutis“ (IV, 25). Šai savstarpējai ticībai ir jābūt tik dziļai, ka cilvēki tic viens otram, tic cilvēku goda vārdam, ka tie var aizdot naudu, neprasot nekādus parakstus (piem. stāstā „Purvā“ — II).

Saulietis spriež, ka visvairāk ticību, kā iekšēju dvēseles spēku un savstarpēju uzticību, ir sagrāvis lielniecisms. Pēdējais ar savu naida mācību un ļauniem darbiem ir tā cilvēku samaitājis, ka nevar vairs otram ticēt. „Pēdējos zemības un graušanas, un posta laikos cilvēks bija cietis bez mēra. Vārdzināts un spīdzināts, pagrabos mērdēts un pret stobra galu turēts, zaimots, nievāts, asiņainos dubļos kājām mīdīts... Ticēt cilvēkam? Ja... Drošības dēļ vajadzēja turēt ieročus gatavībā.“ (XII, 217). Tāpat vēl citā vietā rakstnieks liecina: „Paziņām satiekoties, vārdi sala nost uz lūpām un šķiroties katrs savukārt pameta acis atpakaļ, vai nedabūs mugurā dūrienu“ (XII, 179).

Saulietis ir vēlējies iznīcināt šo nejēdzīgo garīgo noskaņojumu un tādēļ ar lielu pārliecību un tikumisku spēku ir saucis cilvēkus atpakaļ pie ticības otram cilvēkam. Viņš vairākkārt savos rakstos aicina, lai cilvēki paliktu atkal godīgi un patiesi, un mācītos mīlēt otru, un tā viņos atgrieztos atkal lielais ticības spēks, kas ļauj panest visas grūtības kā personīgā, tā sabiedriskā dzīvē.

Šīs Saulieša domas par ticību ne dievticības, bet vispārējā garīgā spēka nozīmē mūs noved tālāk pie jautājuma par viņa reliģiozām izjūtām un viņa reliģiskiem uzskatiem. Saulietis nepieder pie lielākiem mūsu tautas reliģiskiem rakstniekiem, kā piem. Apsīšu Jēkabs un Anna Brigadere. Reliģiozās izjūtas un prātojumi gan sastopami viņa literāriskos darbos, bet tie nav kas tur dominētu. Ir taisnība, ka Saulieša tikumiskie uzskati atbalstās viņa reliģiozās izjūtās, tomēr pēdējās ir tikai viņa dvēseles apakšējās straumes, kuŗas tikai dažkārt ielaužas arī apziņā.

Skaidru reliģijas būtības formulējumu Saulieša rakstos neatrodam. Ir tikai mazs aizrādījums uz reliģijas un dzejas tuvumu. „Dzeja tiek priekš dvēseles kā reliģija, kuŗai patiesībā viņa stāv ar ļoti tuvu“ (XV, 162). Saprotams, tikai tā dzeja var būt dvēselei kā reliģija, kuŗā ir paslēpti arī numinōzie elementi, un kuŗa arī patiesi pauž reliģiozus izjūtumus. Tādēļ Saulietis aizrāda, ka mūsu dziesmu grāmatā esot garīgas dziesmas, kuŗas dod daudz mazāk reliģioza izjūtuma, kā, piemēram, daļa Poruka laicīga dziesma, un no otras puses Vecā un Jaunā Derība ir nevien reliģijas grāmatas, bet arī varenākās dzejas grāmatas, kādas vien līdz šim ir tikušas lasītas (XV, 162). Dzeja ar reliģisku izjūtumu dod dvēselei vairāk nekā garīgā dziesma bez dzejas. Tā būtu pirmā mūsu atziņa, ko varam minēt sakarībā ar Saulieša reliģiju.

Numinozās izjūtas Saulieša darbos paspīd diezgan reti. Ja viņa dzejolī par veco dārzu, kuŗa vidū paceļas melns krusts, lasām šādu vārsmu:

„Nezināmā vietā kluss

Dārzs ar svētām šausmām dus“,

(IX, 92).

tad aiz tās izmanam numinōzās izjūtas atstarojumu. „Svētas šausmas“ ir jau kaut kas numinōzs. Šīs „svētās šausmas“

Saulietis izjūt nevien vecā atstātā dārzā, kur lužņu blāķi un nātru mežs, bet viņam arī tur, kur

„Ceļas saule sudrabota —
Svētās šausmas trīc!“

(IX, 206).

Numinōzās izjūtas daļas atrodam iztēlotas Atora pārdzīvojumā, kad viņš redz vaļavīksni (romānā „Vaļavīksne“ — VIII, 13). Šo pārdzīvojumu rakstnieks apraksta šādi: „... ar neredzēti varenu un krāšņu vaļavīksnes loku, kad viņš to redzēja pirmo reizi un drebēja aiz bailēm, godbijības un dīvaina prieka šā diženuma un skaistuma priekšā.“ Šinī diženuma un skaistuma pārdzīvojumā atspīd dīvaina prieka un bailu kopvienība, kam pāri aužas godbijība, kuŗai, liekas, ir jau svētbijības raksturs. Te darbojas spēki, kas reizē pievelk un atgrūž, saista un atbaida, (sal. arī Baidava pārdzīvojumu — VII, 234). No sacītā redzam, ka Saulietis ir nojautis numinōzā būtības īstenos elementus un tos, kaut arī ne sevišķi skaidri un saprotami, arī izteicis, raksturojot dažus dziļākus dvēseles pārdzīvojumus. Tā būtu otrā atziņa, ko varam minēt sakarībā ar Saulieša reliģiju.

Saulietis ir noteikts Dieva atzinējs. Viņam nemaz nepastāv šī problēma: vai Dievs ir, vai nav. Viņš necinās par Dieva atziņu. Viņš nav Dieva meklētājs un cīnītājs. Dievatziņa viņam ir pati par sevi jau dota un tādēļ nerodas viņam arī nekādas šaubas par Dieva esamību. Saulieša simpatijas nekad nav Dieva noliedzēju pusē. Viņš par tiem ironizē, kā piem. viņš to dara stāstā „Spožā zvaigzne“ (VII) par skolotāju, kas domā, ka dažs labs rakstnieks ar to top interesants, ka liekot savos rakstos sajust: viņš vairs nevarot satikt ar ticību un Dievu. Tādos cilvēkos Saulietis redz vienīgi garīgu tukšumu un dvēseles neskaidrību. Un tiem, kas sevi uzlūko par ticēt nevarētāju laikmeta dēļiem, kas nespēj vairs vaļsirdīgi un ar bezviltīgu prieku visu ļaužu priekšā Dievu lūgt, kas visu apšaubā un kritizē, par visu skeptiski pasmīn, kam dievticība un pašāvēība Kristum ir liekulība vai garīga nīkulība, Saulietis ļauj atkal atgriezties un tuvoties tam, kas trokšņainā dzīvē likās tumšs un neizprotams. Bet šī atgriešanās no neticības maldiem pie dievatziņas un Kristus ticības, kā rakst-

nieks spilgti rāda stāstā „Viņš“ (VII), notiek pēc lielām izmīsuma ciešanām, pēc smaga sāpju sitiena (sal. VII, 241).

Kāds ir Dievs Saulieša uztverē, tas ir, kā Dievs atklājies viņa dvēseles kustībās? Vispirms Saulietis atzīst, ka viss ir Dieva rokās un viss ir no Dieva rokām. Tāda ir viņa dievatziņas teze.

Kad Kalnārs (stāstā „Brīvība un maize“ — XII, 186) ir apgājis rudzu tīrumam un redz, ka slaidas pelēki zaļas vārpas likst uz visām pusēm, viegli šūpojas un šalko klusu valodu, kurā tā tīkas klausīties, tad ar dziļu ticību viņš saka: „Ak, Dieva dāvana! ... Audzē, Dievs, un sargi — Tavā rokā viss.“ Šo pārliecību atrodam izteiktu arī dzejoļos, kā piem., „Jaunā maize“ (IX, 183):

„Kad ļaudis visi vēl dusēja
Un zaļa gaismiņa ausa,
Pats Dievs pār druvu laistīja
Rasu no sudraba kausa.

— — —

Nu izkaptīm šņācot, mirdzoša
Tā vasaras gājumu svētī. —
Kur Dievs un Saule tā kopuši,
Tur zelta apcirknis klētī.“

Tāpat:

„No Dieva rokas svētas
Nu zelts un sudrabs līst“
(IX, 26.)

Un kad uz druvām salna mirdz un zemes rūķa acīs kāpj asaras no sirds („Agrā salna“ — I, 10), kad krusa druvu pārvērtusi postažā un kad arāja sirds sāp kā galvu sienā spiest, ciest un klusēt, tad tomēr sirds vēl lūdzās:

„Bet ja vēl dzīvot, tad spēku dod Tu,
Dievs, jaunas vasaras gaidīt!“
(IX, 171.)

Saulieša izjūtā tuvu stāv Dievs un daba. Daba ir plaša Dieva telts (IX, 137). Daba ir zaļa Dieva grāmata, kur saule zelta pirkstiem zīmē brīnumainus rakstus visās varavīksnes krāsās (VI, 189). Saulietis tādēļ māca mīlēt dabu un to cienīt. Viņš raksta: „Kas dabu mīļo, tam viņa sniedz daudz tīru

baudījumu. Tāds tad arī dabā nerīkosies kā bezjūtīgs slepkava, kurš tīri par tukšu nieku saposta dzīvības, vienalga, vai tās piederētu dzīvniekiem vai stādiem. Mūsu senčiem daba dzīva un jūtoša...“ (XV). Šai viņa mācībai un reliģiozai izjūtai, kas aiz tās stāv, ir latviska noskaņa. Šķiet, ka Dieva un dabas tuvums ir latviskā reliģijas pārdzīvojuma pamatparādība.

Dievs cilvēkam tuvojas kā vara, kas viņu vada uz nezināmu mērķi. Šai varai cilvēkam ir jāklausa (dzejolī „Ir vara, kas mani vada“ — IX, 169). Šī vara — Dievs vada bāreņus un sājpu sirdī viņš svētu prieku dāvina („Ciema dziesmas“ — I, 118). Dievs nav tikai prieka devējs un vadītājs, bet viņš ir arī soģis, kas tiesā cilvēku par viņa ļauniem darbiem un kuŗa sodam neviens nespēj izbēgt. Nāk reiz soda diena par visu dzīvi. To tā izjūt Mistris („Soda diena“ — II). Viņš ir dzērājs un ganu zēna Pēterīša apzadzējs. Viņš krit no stalažām un sadauzās. Un tad nāves mokās viņš atzīst: „Dievs mani sodīja par to, ka es tāds biju.“ Arī postu, kas piemeklē tautu, Saulietis uzlūko kā sodu par viņas grēkiem — vāju savas dzimtās zemes mīlestību, nesaticību, pārliecīgu dziļšanos pēcnīcīgām zemes mantām, cēlu dvēseles spēku atslābumu (XV, 186). Saulieša Dievs mērķtiecīgi vada, dod prieku, bet arī tiesā un soda. Viņā ir laipnība un bardzība. Cilvēka uzdevums Dievam paklausīt.

Redzamu vietu reliģiskā dzīvē Saulietis ierāda lūgšanai. Nav īstenas dievticības bez lūgšanas. Lūgšanas gara un spēka mošanos cilvēka dvēselē Saulietis attēlo „Spožā zvaigznē“ (VII). Tur rakstnieks stāsta par kādu dēlu, kam trūkst tādas ticības, kāda ir mātei un ar kuŗu tā ir pārvarējusi visus grūtumus. Meklējot ticības spēkus, šis dēls atceras brīžus, kad māte rociņas savējās saņēmusi, mācīja viņu Dievu lūgt. Šī atcere novada dēlu atkal pie lūgšanas un Saulietis attēlo to tā: „Māt, es gribu stipras ticības!.. Citādi man jāmirst!..“ viņa lūpas čukstēja. Viņš saņēma rokas, atspieda elkoņus uz ceļiem un sēdēja tā ilgi, ilgi. Šaubu izmocītā dvēsele raisījās kā no saitēm; sirds dziļumos modās lūgšana — dedzīga, dedzīga... Un krūtīm drebot, viņš jūta, ka tanī lējās iekšā divains spirdzinājums, kā vēsa, skaņoša ūdens strāva... Viņš jūta dīgštam savās krūtīs jaunus, spirtus spēkus. Bet zili

baltā zvaigzne liesmoja joprojām šķīstā spožumā. Ar savādu jaunu prieku viņš lūkojās uz to, itkā no viņas tam būtu atlidojis šis atvieglinājums un jauno spēku sajūta. Ja, viņš jūta, ka atkal varēs cerēt, strādāt, mīlot, iet droši pa savu ceļu... Lēns vējiņš cēlās un iešalcās vēl kailajos zaros strauta malā. Tas nesa jaunas ziedoņa ziņas... Celms piecēlās. Sirds kā jauna tikusi. Stingriem, drošiem soļiem viņš iegāja mājā“ (VII, 16). Tā Saulietis attēlo lūgšanas svētību cilvēka dvēseles kustībās. Lūgšanas svētība ir tā, ka viņa dod jaunu spēku, apskaidro dzīvi un ceļ augšup.

Atzīmēsim arī dažu Saulieša lūgšanu saturu. Kad sirds beidz maldu gaitu ļaunu un Dievam var tikai aiznest bēdas, postu, mokas, kaunu, kad cilvēks pats sev svešs ir kļuvis un jūt, ka arī Dievs viņu var atstumt, tad tomēr sirds vēl lūdz:

„Tomēr tikai Tevis vēl
Lūdzas sirds, ko Tu man devis:
Tēvs, ja Tev ir viņas žēl, —
Glābties ļauji tai pie Tevis!“
(IX, 79.)

Tādu pašu žēlastību sirds lūdz dzejolī: „Bet dvēsele —?“ (IX, 80):

„Grimst zemes klēpī dusēt slimā miesa, —
Tā spriedusi sen mūžos veca tiesa.
Bet slimā dvēsele — kur dvēsele tad ies?
Ak, žēlo viņu, žēlo, Tēvs un Dievs!“

Sirds lūdz sāpju, tumšos brīžos:

„Ir brīdis kad to atminēt nāk jauda,
Kas ilgi prātam neizmanāms šķīta —
Kad vētra plosījās un pērkons grauda
Un asām debess rikstēm sirdi sita;
Ir brīdis — rokām saliktām kad lūgties sāk:
Lai mūžam notiek, Tēvs, Tavs svētais prāts!“
(IX, 187.)

Pilnā mērā kristīga noskaņa ir šādai lūgšanai:

Te pīšļos guļu
Zems un ļauns:
Viss manī negods,
Grēks un kauns!

Kungs, neaizdzeni,
 Nesatricē!
 Pie tavām kājām
 Raudāt liec!
 Ceļ sājū acis
 Žēlojot:
 Kungs, miera gaismu
 Tu man dod!
 (IX, 253.)

Tāda ir Saulieša dievatziņa, resp. trešā atziņa, ko varam minēt sakarībā ar viņa reliģiju.

(Turpmāk beigas.)

A. Augstkalns

Wens stippers pils gir muse Dews

(16. g. s. dziesmas rokraksts.)

Vecākais M. Luterā dziesmas Dievs kungs ir mūsu stipra pils (Ein feste Burg ist unser Gott) tulkojums latviešu valodā ir viens no vecākiem mūsu rakstiem, kas uzglabājies rokrakstā, var sacīt — pirmais lielākas ievēribas cienīgais rokraksts, un kā tāds tas ir ļoti rūpīgi un sīki jāpazīst mūsu vecākās rakstniecības (tā gandrīz visa ir garīga satura) pētītājam. Atskaitot dažus neliterāriskos sīkumus, mūsu vecākie teksti ir iespiestas grāmatas, kuŗu manuskripti nav uzglabājušies salīdzināšanai. Gadījumos, kur tiek ierosināts jautājums par drukas kļūdām, arvienu paliek vieta domu starpībām, kas dažreiz nemaz nav gluži nenozīmīgas: kāds autors, piem., 17. g. s. katoļu rakstnieka Elgera smagās nepareizības galotņu patskaņos grib itkā tuvināt drukas kļūdas jēdzienam, kaut gan grūti cerēt, ka pa šo ceļu būs kāda pozitīva atziņa iegūstama. Ir vērojams gan, ka latviešu rokas grāmatas otra izdevuma (Rīgā 1615) burtličiem evaņģeliju grāmatas daļai par manuskriptu bijis pirmā izdevuma (1586./7. g. Karaļaučos) eksemplārs ar dažiem pārlabojumiem. Atšķirības tomēr ir arī gluži nenozīmīgos rakstīšanas paņēmienos, tā ka jātic, ka tos

laikus arī burtlicis varēja grafiskus sikumus variēt, un pilnīgu drošību par to, kāda īsti bijusi rakstība, varam iegūt vienīgi, iepazīstoties ir ar drukātām grāmatām, ir ar rokrakstiem.

Dziesma, kas tādā ziņā pētniekam ir ļoti noderīga, ir ierakstīta grāmatā, kas nokļuvusi bibliotēkā, un tā paglābusies līdz mūsu dienām, tāpat kā viens otrs cits ierakstījums grāmatās. Diemžēl mums arī šo iespiesto grāmatu ir saglabājis ļoti niecīgs skaitlis. — Šai gadījumā tā ir 1587. g. evaņģeliju grāmata Tērbatas universitātes bibliotēkā. To atradis savā studiju laikā prof. J. Endzelīns un publicējis „Apskata“ žurnālā (1903. Nr. 16, 23. apr., 255. l. p.). Otrreiz to publicēja Dr. J. Zēvers (Izgl. min. mēnešrakstā 1927. Nr. 12, 488), nepieminot pirmā publicējuma, kas — pēc dažiem ļoti līdzīgiem teikumiem spriežot — gan viņam nebūs bijis nezināms. Pirmais publicējums diezgan pagrūti pieejams, bet otram ir daudz trūkumu, ko izpērk vienīgi pievienotais fotografiskais attēlojums (488.—9. l. p.). Tādēļ līdz ar dažiem jauniem novērojumiem un kādas līdz šim neizlasītas daļas lasījumu publicēsim vēl reiz visu tekstu. Endzelīns nodrukā dziesmu dzejas pantu sadalījumā, Zēvers vienkārši vienā laidā. Tā kā mans nolūks pirmā kārtā ir dot pilnīgi korrekту lasījumu, atkārtotu tekstu rindu pa rindai, kā tas rakstīts. Nogrieztās malās papildinātie burti likti kvadrātiekāvās, bez tam ielīku pieturas zīmes, kas nekāda pārpratuma nevar radīt, jo pašā ierakstā nav it nevienas interpunkcijas zīmes.

Abos agrākos pārdrukājumos ir dažas sīkas — pa daļai laikam spiestuves — kļūdas, kuŗas īpaši neatzīmēšu. (Minēšu tikai, ka t e s n s 11 = tiesns Zēvers nepareizi lasa tesus, tāpat bez iemesla vārdu t a s 5 ar gluži nejaušu cilpiņu pie a viņš raksta taes.) Zēvers laikam nav tekstu lasījis uz vietas pēc oriģināla, bet vēlāk mājās pēc savas fotografijas — otrās lapaspuses (fotogr. 489. l. p.) kreisā malā viņš visgaŗām redz vienu burtu mazāk, nekā Endzelīns redzējis. Ja starplaikā grāmata būtu tikusi apgriezta, tad tas pats būtu arī otrā pusē; tā tad vainai jābūt fotografijā. Pēc oriģināla droši vien labāk varētu lasīt arī apgraizot sabojāto rindu, kur abi agrākie izdevēji lasa tikai trīs beidzamos vārdus (atkal spilgta saskaņa!). Es riskēju pat pēc fotografijas šo 10. rindu lasīt pilnīgi, tā kā zūd vienīgi pilnīgi nogrieztā 9. rinda. Šai 10. rindā iekavās liktie

burti nav nemaz redzami fotografijā, bet no pārējiem pirmajos piecos vārdos tikai ļoti niecīgi burtu apakšgali, kas tomēr ir ļoti raksturīgi, un palīgā nāk arī oriģināls un 1615. g. iespiestais tulkojums: mhes essem drise vswarrethi (wir sind gar bald verloren).

- der 46 psalm. wens stippers pils g[ir]
 muſe dewš, wens labs erodtze vnd
 ſchēde¹⁾ taš pallidtze munš ſwabade no
 wuſe bede, fattre munš nu gir apth[e-]
 5 ruſe. taš wedtzaš lounš Enaidner no
 ſhrdeš taš to doma, leš ſpeckš vndt
 dauze wiltibe winge breſme brunge
 ta gir. wurſon ſemme newaide wing[e]
-
- 10 [m]eſ eſe[m] g[an] drise paBuſte. par muſ farie
 [t]aš teſnš wirſ, fattre dewš paž gir iſ
 [r]jedtzeš. hodta tu, kaš taš gir? — taš dewe²⁾
 [I]eſuš Chriſt, taš kuny taš leleš kopēš,³⁾
 vndt newaid newenš citš dewš. to tirum
 15 bueš tam patturreth.
 vndt kaš ta paBoule puln welne bueth
 [v]ndt gribbeth munš wuſtien aprith, taš
 [ne]bhſtam meš ticš lothe. taš munš ganne
 [i]ſ[ſ]laſhš. taš wurſeneckš ſchaes paſoulleſ
 20 [f]a ſchabš⁴⁾ taš ſeue turraſ. taš munš
 [n]eneſe darris, aiſto taš gir noſodiz.
 wens wardinge war te noſodiz.
 [t]o warde themš buš licht pallickt vndt
 [n]ewene patteickſchen turreſ. taš gir p̄h
 25 munš vš to wete ar ſoutwe garre vndt
 [b]atwan. ſem te muš to meſe, mante,
 gode, hernes vndt ſewe — laid eth tur
 proham. temš nebuš newennš augliš.
 29 ta walſtibe buš munš pallickt.

¹⁾ š k ī d a — vairogš, vecākoš rakstoš vēl labi pazīstamš.

²⁾ taš d ē v ē — dēvējaš, saucaš.

³⁾ der Herr Zebaoth.

⁴⁾ skābs — wie sauer er sich stellt.

Valodas piezīmes. J. Straubergs pirmais aizrādīja (mutes vārdiem) uz dažām norakstīšanas kļūdu zīmēm šai tekstā, t. i. vārdi y o d t a 12 un w u s t i e n 17 esot norakstītāja kļūdas, nepareizi izlašot y o u t a (u ar zīmi virsū uzvertis kā d) un w u s t i m. Par pirmo vārdu viņam bez mazākām šaubām taisnība (par otru var šaubīties, kaut gan kļūda ļoti ticama), un šis viedoklis vispār ir ļoti noderīgs teksta novērtēšanai.

Arī w e d t c z a s 5 (vecais) laikam ir jālasa w e d t z a i s, kā jau arī vārdā Enaidnex 5 rakstot izlaists i, tikai kļūda pamānīta un trūkstošais burts tūlīņ iesprausts starpā.

Vārds k a r i e 10 (kaŗo) būs kļūda = k a r i o, tāpat vārdā t o 22 (tā lasa abi agrākie izdevēji un tā jābūt) es fotografijā redzu t e. Tāpat d e w e 12 (dievs) = d e w s, w a r d i n g e 22 (tā arī Endzelīns) = w a r d i n g s „vārdiņš, toreiz vēl vārdiņš“ (kā Zēvers aiz neuzmanības patiesi raksta); n o s o d i z 22 ir kļūda, rakstītājam samulstot no iepriekšējās rindas n o s o d i z 21 (nosodīts = notiesāts, divdabis; tolaik s o d i t nozīmēja „tiesāt“ kā krievu судить, no kā šis vārds patapināts). Pēdējā kļūda būtu mazāka, ja paraugā būtu bijis tai vietā infinītiivs n o s o d i t h, kas pēc nozīmes ir iespējams, kaut gan ievērojot burtisko tulkojumu bija jāgaida cits vārds (Luteram: fällen, 1615. g. s e m m e n m e s t).

au vietā rakstīts ou: l o u n s 5, p a s z o u l e 16, p a s o u l l e s 19 (a u g l i s 28 — tāpat arī 1586./7. g. grāmatā pašā vārda sākumā au negrozās; tāpat ar šo valodu saskan s o u w e 23) ar vienu vienīgu izņēmumu d a u z e 7, kas gan būs vai nu gluži nejauša kļūda, vai rakstītāja jaunākās valodas iejaukums; nepareizi norakstītais y o d t a = y o u t a rāda, ka paraugā bijis ou.

Paraugš laikam bijis tīri vai identisks ar 1586./7. g. tekstiem valodā (un arī mūsu teksts vēl tiem ļoti tuvs), bet norakstītājs jau ienes kādas 1615. gada dziesmu grāmatai līdzīgas parādības. Tā tas ir ar šo au; tā pat ar vienkāršo z šai vārdā (d a u z e, tāpat p a z 11, c i t s 14 gluži kā mēs tagad rakstām, n o s o d i z 21), blakus vecākai grafikai ar čupu burtiem: e r o d t z e 2, p a l l i d t z e 3, i s [r] e d t c z e s 12. Tālāk: w i r s 11 (virs) blakus w u r s o n 8, w u r s e n e c k s 19. — 1615. gadu atgādina arī s t i p p e r s 1. Neparasti rakstī-

bas veidi (pret 1586./7. g. normām, līdzīgi 1615. g. u. c. variācijām): s c k y d e 3, s c h a b s 20 (sch = sk), s e u e 20 (sevi). Tā kā jaunie J. Strauberga pētījumi*) negaidītā veidā pārgrozījuši šķietami skaidro 1586./7. — 1615. g. chronoloģiju, tad jāaizrāda, ka nav gan paredzams tāds pats apvērsums abu izdevumu v a l o d a s novērtēšanā, kāds nu notiek teksta izpratnē. Nevarēs pastāvēt tāds uzskats, kāds izteikts latviešu konversācijas vārdnīcas 22257. slejā (Latvju valoda): Ap 1530 un 1540 pārtulkotas latviski dažas garīgās dziesmas, kas tūliņ nav iespiestas, bet pēc tam n e p ā r g r o z ī t ā v [a l o d] ā iespiestas 1615 Rīgā iznākušā latv. dziesmu grāmatā, un tas arī nav J. Strauberga uzskats. Visā viņa domu gaitā nefigurē neviens valodniecisks termins. Piem.: 1615. r[okas] g[rāmata]s redaktori... dziesmu g[rāmatai] paturēja savas vecās Rīgas r. g-as dziesmu tekstus, kas tur krājušies veselu g. s., r a d i k ā l i tos negrozot (Latviešu konv. v. 21362. sl., Latviešu rokas grāmata). Te pilnīgi paliek vieta domām, ka grāmatu iespiešanai sagatavojot, v a l o d a viscauri revidēta, un tiešām 1615. g. grāmata valodas ziņā ir jaunāka par astoņdesmito gadu tekstiem (un Geceļa rokrakstu).

Dziesmā viscauri lasām „mums“ vietā m u n s 3, 18, 20, 25, 29 (datīvi), 17 (akūzātīvs). Ja paraugā tā tiešām bijis (disimilēta forma m u n s patiesi sastopama Kurzemes izloksnēs, sk. Le. Gr. 164, un vārds j u m s tekstā negadās), tad dat. m u s 26 (dat. m u s 10 mala nogriezta cieši virs u, tā kā nevaram zināt kāda zīme tur bijusi) būs bijis paraugā rakstīts ar saīsinājumu m ū s (lasi: m u n s), bet norakstītājs to atmetis. Iespējams pat, ka paraugā viscauri bijis m ū s (lasāms: m u m s vai m u n s?), ko norakstītājs vispār atšifrējis par m u n s, izņemot divas norādītās vietas.

Ievērojama refleksīvā nākotnes forma [i s k] l a s y s 19 „izklāsies“, kas norāda uz izloksnēs pazīstamām formām ar -sis (Nīcā, Blīdienā, Dzērbenē u. c., sk. Le. Gr. 701); arī i s - [r] e d t z e s 11/2 „izredzējis“ nav parasts (sal. izl. formas r e d z ē s un r e d z ē š Le. Gr. 143).

Literāriskā ziņā dziesma (līdzīgi daudzām citām drukātām) ir zīmīgs piemērs pirmajam latviešu rakstniecības

*) 1615. gada dziesmu chronoloģija — Izgl. m. mēnešr. 1934, Nr. 12, 534—543

tulkošanas paņēmienam, kur ar vislielāko rūpību tiek sekots oriģinālam vārdu pa vārdam. Šās dziesmas vācu teksts drīkstētu būt tik viegli dabūjams, ka lasītājs pats varēs par lielo saskaņu pārliecināties. Atzīmēsim šē itin visas vietas, kur viss nesaskan vārdu pa vārdam.

5/6, kur Lutera (augšvācu) teksts drusku nesaskan: mit Ernst ers jetzt meint, pilnīgi saskan ar Rīgas lejasvācu dziesmu grāmatām: mit ernst he ydt meynt — no syrdes tas to doma. — Vārds ta 8 nav motivēts oriģinālā; par mus karie 10 „es streit' für uns“, deus paz gir 11 „Gott hat selbst“; 24 izlaists „dazu“, 25 „wohl“, 26 mus iesprausts; tur proyam 28/9 labāk saskan ar lejasvācu dar hen nekā ar augšvācu d a h i n. „Das macht“ labi tulkots ar a i s t o 21. Noliegtos verbus tulkotājs latviski labi pratis, un kur tie gadās, rodas arī atšķirības (14, 18, 21, 28). Bet viss pārējais saskan vārdu pa vārdam.

Galvenā laviešu tulkojuma literāriskā problēma ir — kādēļ gan 1587. g. Nevācu psalmos šās dziesmas nav? Bet par to šimbrīžam vēl nekāda atbilde nav mēģināta. 1615. gada dziesmu grāmatā pirmo reiz parādās „Ein feste Burg“ drukāta: Wena stippra Pils gir muso Dewš (pārdrukāta Ap-skatā un Izgl. m. mēnešrakstā — atkal abiem!) it kā pavisam citā tulkojumā. Mūsu teksts ir vecāks, pēc valodas rakstura apm. viena laika ar 1587. g. izdevumu jeb tā avotiem. Un jo vairāk es salīdzinu mūsu tekstu ar 1615. g. iespiesto, jo vairāk man liekas i e s p ē j a m s, ka šis vēlākais nav pilnīgi neatkarīgs, bet ir mūsējā pārstrādājums...

Tā kā Dr. J. Zēvers ir pieminējis arī par Lutera oriģinālu, tad jāpiebilst, ka paļaudamies uz vienu pašu autoru, viņš lietu vienkāršojis. Ļoti krietni (un taisni Lutera dzejas) speciālisti datē dziesmu ar 1521. gadu, Vormsas reichstagu. Nav nemaz konstatējams, kurā pusē vairākums, un ja ievēro, cik bezgala daudz ir rakstītāju par Lutera, tad vairākuma spriedumam nekāda nozīme nav piešķirama. (Sk. Martin Luther. Sämtliche deutsche geistliche Lieder, hgg. von Friedrich Klippen, Halle 1912.)

Priv. doc. E d g. R u m b a

Kristīgās ārmisijas reliģiskais pamats

Reliģiju vēsturē vairākkārtīgi novērojams, ka vienas reliģijas piekritēji mēģina piegriezt savai pārliecībai citu reliģiju piekritējus, bieži vien arī citās tautās. Šī parādība izaug no ieskatiem, ka attiecīgā reliģijā glabājas vērtības, kādu pārējās nav un kas nepieciešamas visai cilvēcei. Katra ticīgā pienākums tad nu ir, šīs vērtības, pestīšanas mantas un patiesības darīt pēc iespējas vairākiem pieejamas. Kristietībā šo parādību, balstoties uz paaugstinātā Pestītāja pavēles mācekļiem Matt. 28; 19, 20, nosaukuši par *missio* — izsūtīšanu.

M. Kēlers (Kähler) un pēc viņa vairāki misijas teorētiķi izšķir šādā darbībā divus veidus: misiju vārda īstā nozīmē un *propagandu*. Par misiju tie uzskata darbību, kam nav nolūka atņemt misijas objektam viņa īpatnības, bet, pasniedzot no jaunās reliģijas pestīšanas mantām svarīgāko, palīdzēt tam reliģiskā ziņā sasniegt savās īpatnībās iespējamo pilnību. Propaganda atšķiras no misijas ar to, ka tur cenšas padarīt svešā virziena piekritējus sev līdzīgus, uzspiest tiem arī ārīgās lietās savu ētosu un parašas. Evāņģēliskie misijas pētnieki par misiju daudzreiz uzskata tikai savas konfesijas darbību, bet katolicisma izplatīšanos, piem., novērtē kā propagandas sekas.

Izvairīdamies no šādas šķirošanas, kas bez zināmas paštaisnības nav izvedama, mēs turpmāk zem vārda kristīgā misija sapratīsim katru mēģinājumu piegriezt citu reliģiju piekritējus kristietībai, bet par ārmisiju sauksim tādu misijas veidu, kur kristīgie mēģina iegūt kristietībai piekritējus ārpus savas tautas un zemes robežām.

E. Bergmanis savā grāmatā par vācu nacionālo baznīcu (*Die deutsche Nationalkirche*, 2. izd., 1934., 153. lp. p.) nāk klajā ar šādiem jautājumiem un apgalvojumiem: „Vai misijas darbs vispārīgi pielaižams? Vai tas nav visbezdievīgākais darbs, ja kādai tautai mēģina uzspiest citu reliģiju un citu Dievu, kas nav izaudzis no viņas sirds? — Kristietība vēsturē ir vienīgā, kas bijusi tik nereliģioza (*unreligiös*), ka tā misionē-

jusi... Un diemžēl jāsaka, ka vēl līdz šai dienai tādu cilvēku ir visai maz, kas sajustu netikumiskos momentus pagānu misijā.“ — Domu biedru Bergmanim netrūkst ne pie mums, ne citur, un tāpēc mūsu jautājums par kristīgās armisijas pamatu, par to, vai šis milzīgais darbs ir kaut kā dziļāki dibināts, nebūs nevietā.

Mēdz uzskaitīt vairākus motīvus, kas skubina veikt šo darbu, — piem. kultūras motīvus, karitatīvos motīvus u. c. Tādi misijas darbā nenoliedzami skan līdz. Mēdz arī runāt par paklausības motīvu. Jēzus pirmie mācekļi izgājuši misionēt pie citām tautām, paklausīdami paaugstinātā Pestītāja jau minētai pavēlei: „Eita pa visu pasauli un darāt par mācekļiem visus ļaudis!“ — Bet jautājumā, vai misija pie citām tautām tiešām būtu atradusies vēsturiskā Jēzus redzes aplokā, nav vienprātības.

A. Harnaks (Mission und Ausbreitung des Christentums 1 sēj., 39. lp. p. etc.) izvirza tēzi, ka Jēzus savu sludināšanu par Dieva valstību un tuvo tiesu, par atgriešanos, grēku nožēlu, par tēvišķā Dieva svētumu, mīlestību un gādību, esot attiecinājis vienīgi uz jūdiem. Neatraisīdamies no tradicionālās reliģijas pamatiem, viņš neesot arī pieslēgjis nevienam no jūdu sinkrētistiskajiem novirzieniem, bet drīzāk turējies pie jūdu „labā spārna“, farisēju dievbijības, apkaņodams vienīgi viņu saistīgumu un paštaisnību. Jēzus esot gan pretojies domām, ka Ābrama bērniem pestīšana būtu garantēta jau tādēļ vien, ka tie pieder izredzētai ciltij, darīdams to atkarīgu no grēku nožēlas, pazemības, ticības un mīlestības. Bet tas arī esot vienīgais universālisms Jēzus vēstī. Nekādas pavēles par misijas darbu visā pasaulē viņš neesot varējis dot. Evanģēlijos sastopamās misijas pavēles nepiederot vecākai tradīcijai un neesot autentiskas. — Varot gan pielaist, ka misijai visā pasaulē bij jāizaug no Jēzus reliģijas un gara; šī parādība, pretēji dažam labam no viņa vārdiem, liecinot visskaidrāk par Jēzus reliģijas dabu un nozīmi. — Jau ļoti agri pasaules misionēšana esot vesta sakarā ar Jēzus paša gribu un to esot sekmējis apstākļi, ka viņš savā dzīves laikā izsūtījis apustuļus misijas gājienā pa Palestīnu. Pats Jēzus šo izsūtīšanu uzskatījis par pirmo un pēdējo, par vienīgo nepieciešamo. Mācekļu spēcīgajos darbos, ko tie veica viņa vārdā, Jēzus esot

saskatījis uzvaru pār sātanu. Ja turpmākā kristīgo paaudze viņam pierakstījusi vispārīgo misijas pavēli, tad tas noticis sakarā ar šo pirmo izsūtīšanu, piešķirot universālu nozīmi Jēzus vārdiem: „Izgājuši pasludiniet, ka debesu valstība ir tuvu“. Matt. 10, 7; Lūk. 10; 3, 9.

Pretēji Harnakam M. Meinercs (katolis) un F. Spitta (Jesus und die Heidemmission 1908, resp. 1909, 109. lp. p. u. t. t.), pamatodamies uz evaņģēliskās tradīcijas attiecīgo perikopju sīkās analīzes, ir rādījuši, ka „pagānu misija jau no paša sākuma kā uzdevums tēlojusies Jēzus dvēselei, no šī uzdevuma viņš arī nav mēģinājis izvairīties, bet sastapies ar pagāniem un, ceļodams pa viņu novadiem, tos pat uzmeklējis.“ Par Jēzu varot runāt kā par pirmo kristīgo misionāru, kā darbība nozīmējot pagānu misijas sākumu. Tagadnes misionāri, kas nonāk pie pagāniem, sludinādami Dieva valstību, izpildot nevien Jēzus pavēli, ko viņš atstājis, šķirdamies no pasaules, bet staigājot viņa paša pēdās un strādājot vadīti no mesiāniskās cerības, kas apgarojusi Jēzu, — pašu pirmo misionāru. — Pagānu misijas domu Jēzus pats esot atradis jau priekšā gatavu, proti, jūdu prozelitējošā darbībā, kas norisinājusies visā Romas valstī. Šī doma izaugusi no ticības, ka Dieva pestīšanas atklāsme notikusi Israēļa tautā. Tādā ticībā dzīvojis arī Jēzus. Noraidošais stāvoklis, kādu viņš ieņēmis pret farisejiskiem rakstu mācītājiem, — judaisma karikatūru, attiecas gluži dabīgi arī uz viņu tieksmēm iegūt prozelītus (sal. Matt. 23, 15). Bet reizē ar to Jēzus nepavisam nenovērsās no pagānu misijas. Viņam nevajadzēja, līdzīgi mūsu laiku eiropiešiem, doties tāļos ceļojumos, lai nonāktu pie pagāniem; viņš bij uzaudzis zemē, kur dzīvoja tautību maisījums, gan jūdi, gan pagāni. Jēzus atklātības darbs nekādā ziņā nav ierobežojies uz gluži jūdiskiem apvidiem; tas nevarēja palikt apslēpts arī pagāniem. Nekur neredzam, ka viņa tieksmes tiktu aizkavētas no paidagoģiskām pārdomām vai dogmatiskām šaubām jautājumā, vai pirms savas nāves un augšamcelšanās viņš drīkstētu griezties arī pie nejudiem? Jēzus reliģijas garīgums esot mātes klēpis, kur attīstījušies dīgļi vēlākai vispasaules misijai, ko netraucē ne tautības, ne rasas, ne konfesiju īpatnības.

Jāatzīstas, ka Harnaka atrisinājumiem šinī gadījumā piemīt konstrukcijas raksturs, un Spittas sīkā, nopietnā avotu analizē iegūtie slēdzieni ir pārlicinošāki. Misijai visas pasaules mērogā būs jāierāda vieta Pestītāja domu apvārksnī jau pirms viņa krusta nāves un augšamcelšanās. Prasība pēc tādās būs modulus vēsturiskā Jēzus krūtīs. Paklausība viņa pavēlei, misionēt visā pasaulē, kā reliģiskas dabas motīvs ir skubinājs Jēzus mācekļus visos laikos darboties ārmisijā. Tas ir viens no reliģiskiem momentiem kristīgās ārmisijas pamatā, bet ne galvenais.

Kristietība nav vienīgā misionējošā reliģija. Arī Mozus, Zaratustras, Budas, Muhameda un dažu citu reliģiju piekritēji nodarbojas ar ārmisiju. Tā sauktās profetiskās vai vēsturiskās reliģijas, kuŗu pamatos saskatāma kāda vēsturiska, spēcīga reliģiski jaunradoša personība un viņas darbs, kāds vēsturisks dibinātājs, ir, atšķirībā no dabas vai kultūras reliģijām, ekspansīvas dabas. Viņām raksturīga pārlicība, ka katra par sevi ir vienīgā pareizā reliģija, pie kuŗas jāatgriež visi ļaudis, kopīgs ir absolūtiskais viedoklis. Tas sastopams nevien mozaïsma, bet arī Zaratustras reliģijas un islama kanoniskos sv. rakstos.

Vecās derības praviešu grāmatās un psalmos absolūtiski ūniversalistiskais tonis sadzirdams diezgan bieži. Visspilgtāk tas izpaužas Deuterocesajas vēstures uztverē, kur Jahve parādās kā visas pasaules Dievs un Israēlis kā viņa „pravietis“ pie tautām. Vēsturiskās attīstības gala mērķis tur ir visu cilvēku un tautu piegriešana Jahvem. — Vēlāk Romas valstī jūdaïsma propaganda bij diezgan rosīga un, mūsu ērai sākoties ap 7% valsts iedzīvotāju sastādījās no jūdiem un prozelītiem.

Arī Irāna pravietis bij pārlicināts par to, ka viņa reliģija ir labāka par visām citām. Viņš lūdz, lai Ahura Mazda un Aša tam parāda savus labos nodomus, lai pravietis zinātu pareizo sludināšanas veidu un varētu panākt visu cilvēku atgriešanos (Yama 31, 3; 44, 10). Yašt 13, 87—94 cildina pravieša lielumu, jo viņam esot uzticēts darīt Mazdas reliģiju zināmu visai pasaulei. Yasna 8, 7 pravietis lūdz, lai tam dotu spējas pārlicināt nama tēvus, sādžu un novadu vecākos, zemes un tautas, ka tās domātu, rīkotos un runātu sa-

skaņā ar viņa reliģiju. Ceļotāji — priesteri (palrijathan), kas pārstaigājuši tālas zemes, uzmeklējami visur tādus, kas dzenas pēc taisnības, minēti atšķirībā no lokalizētiem darbiniekiem (Yasna 42, 6). Ir pat teksti, kas liecina par misionēšanu vēlākā laikā Bizantijas valstī.

Koranā vairākās vietās (21, 107; 25, 1; 34, 27) dzirdam par žēlastību, kas domāta visai pasaulei. Allahs sūtījis savu apustuli (rasūl), lai tas rādītu ceļu un sagādātu patiesības reliģijai uzvaru pār visām citām reliģijām (61, 9). Korāns pats par sevi domāts kā brīdinājums visai pasaulei, viņa uzdevums ir paskubināt visus dzīvus, pārlicināt visus neticīgos (36, 69—70; 38, 87—88). — Islāma misijas gars visdzīvāk izpaužas katra atsevišķā ticīgā prozelitējošos centienos. Dievbijīgais tirgotājs islāma propagandas vēsturē ieņem redzamāku vietu, nekā mūks vai profesionāls misionārs. Daži novērotāji pat izsacījušies, ka ikviens muhamedanis esot misionārs. Tik labs islāma pazinējs kā Inouck-Hurgronje's raksta: „Katram musulmanim, neatkarīgi no viņa stāvokļa, prozelitu meklēšana šķiet itkā iedzimta (le prosélytisme semble être en quelque sorte inné)“, (Revue de l'Historie d. l. Religion 1908; 57, 66). V. Muncingers jau 1867. g. (Petermanns Mittheilungen p. 411) apgalvo, ka „muhamedanis pēc savas dabas esot misionārs, kas veicot savu darbu uz savu atbildību un uz sava rēķina“. Austrumeiropā islāmu pirmo reiz ienesis kāds muhamedāņu jurists, kas 11. g. s. sākumā nonācis gūstā starp pečeņiegiem. Nepilna gadsimta laikā liela daļa tautas bijusi piegriezta Muhamedam. — Kopš 19. g. s. beigām pēc radniecīgu kristīgu pasākumu parauga nodibinājušās vairākas muhamedāņu misijas biedrības, kas strādā nevien Eģiptē un Indijā, bet arī Eiropā.

(Turpmāk beigas.)

Skola un pedagogija

Cand. theol. Zenta Brauere

Skolas lūgšana

Skolas uzdevums ir likt pamatus skolēnu vispārējai izglītībai un pieradināt tos pie zinātniskas domāšanas — bet viņas augstākais un pēdējais mērķis tomēr ir skolēnu saprātīgās dvēseles, viņu tikumiskās personības izveidošanā. Skolā jāizveidojās bērna tikumības izpratnei, tā jāievirza pareizās sliedēs. Tas ir ticības mācības skolotāja tiešais uzdevums. Liela nozīme šinī ziņā ir skolas kopējai lūgšanai. Īstā skolas lūgšana spēj skolēniem sludināt reliģiju, kuŗa kā dzīvs spēks uzliesmo viņu sirdīs un kuŗu viņi izjūt kā atbalstu dzīves cīņā un dvēseles šaubās.

Lūgšana ir vienīgais ceļš, kas cilvēka dvēseli ved augšup pie Dieva, viņa ir katras reliģiskās dzīves sākums un gals. No lūgšanas plūst visa iekšējā bagātība, kas pilda kristīgās dvēseles, protams, tikai tad, ja viņa atspoguļo lūdzēja dziļi izjustu iekšēju pārdzīvojumu.

Daudziem bērniem vēl maz kas ir svēts, jo ne visiem dvēseles dzīve ir izkopta; viņiem trūkst pieredzes reliģiskās dzīves laukā. Bet katra bērna dvēseles dziļumi var savilpoties, ja tikai īstais brīdis ir klāt, bieži vien ātrāk nekā viņi paši to ir sagaidījuši. Liels prieks vai lielas bēdas tik dziļi var iespiesties bērna dvēselē, ka dzīvības avots, kas slēpies dvēseles dziļumos, atmostas un sāk plūst, un jaunajām sirdīm atveras vārti uz mūžību. Šis avots slēpjas katra cilvēka sirdī. Galīgi izsīcis viņš, paldies Dievam, nekur vēl nav. Bet viņš bieži vien ir smiltīm un akmeņiem apbērts un ļoti grūti uzējams. Tomēr visur un vienmēr ir iespējams šo dzīvības avotu atbrīvot un atdzīvināt, ne tikai pateicoties dziļiem dvēseles satricinājumiem un lieliem notikumiem, bet arī ar saprātīgu, neatlaidīgu audzināšanu.

Lūgšana māca bērnus Dievu meklēt. Šī meklēšana vienmēr būs sāpīga, bet viņa ved pie atziņas, ka

bez maldīšanās un bailu pilnas meklēšanas neviens nav ticis pie Dieva.

Bet lūgšana rāda arī ceļu paša lūdzēja dvēseles dziļumos; viņa izsauc dvēseles spēku savilņojumu, un visi šie iekšējie pārdzīvojumi dziļi aplaimo lūdzēju un padara viņa dvēseli bagātāku un skaistāku. Kas ieklausās savas dvēseles visdziļākās kustībās, tas tuvojas Dievam.

Un lūgšana arvien no jauna runā uz skolēna sirdsapziņu, iededzina viņā tikumiskās apziņas dzirkstelīti, kuŗa gan bieži vien nodziest, bet spējīga arvien no jauna uzliesmot. Kāds lūgšanā dzirdēts izteiciens vai padoms var noteicoši iespaidot skolēna izturēšanos pret līdzskolniekiem, skolotājiem un vecākiem.

Tā tad skolas lūgšanas lielā nozīme bērnu tikumiskā audzināšanā ir neapšaubāma, bet rodas jautājums, cik tālu šeit būtu izlietojama vara, vai drīkst skolēnus piespiest apmeklēt lūgšanas, vai tas neizsauktu nevēlamas parādības. Bērnos agri jau mostas tieksme uz personīgo brīvību un prasība pēc iekšējās neatkarības, kuŗa pusaudžos bieži vien pieņem pārmērīgus apmērus. Arī reliģiskās audzināšanas laukā skolotājam ar lielu smalkjūtību un bērna dvēseles izpratni jālieto sava autoritāte. Nav jāaizmirst, ka arī bērnam un pusaudzim ir tiesība prasīt, lai audzinātājs rēķinātos ar viņa garīgās būtnes īpatnībām un atļautu tām brīvi un patstāvīgi attīstīties. Stipras, cēlas personības izveidošanai ir nepieciešama brīvības izjūta, arī katra reliģiska pārliecība sakņojas brīvas attīstības ceļā iegūtās atziņās. Bet šīs attīstības izejas punkts ir audzinātāja autoritāte, kas rāda ceļu jaunajām dvēselēm.

Audzinātāja uzdevums ir smags un atbildīgs, sevišķi reliģijas laukā. Klases darbā vien viņš to nevar veikt. Tur pirmā plānā stāv zināšanu iegūšana, audzinošais moments tikai otrā vietā. Kopējās rīta lūgšanas tā tad ir nepieciešamas un tām jābūt obligatoriskām.

Skolēni saprot, kas ir solidaritāte darbā un nedarbā un atpūtas priekos. Bet viņi nav pieraduši šo sajūtu attiecināt arī uz svinīgiem klusās lūgšanas brīžiem. Tomēr jāņem vērā, ka cilvēkus nekas nespēj tādā mērā vienot, kā kopējais dvēseles pārdzīvojums, un kas tad vēl vairāk ir mūsu dvēseles pamatos kā reliģiskais pārdzīvojums.

Šādā ceļā nodibinātās saites neirs arī turpmākā dzīvē un dos drošu pamatu vienotai tautai; vēl vairāk, viņas atveŗ visplašākās perspektīves: vienoto tautu jēdziena realizēšanu. Kas citur izskan kā jauks sapnis, bet tomēr ir tikai sapnis, šeit tas atrod reālu pamatu. Ja visus cilvēkus varētu novest tik tālu, ka viņi sevi uzskatītu par vienas nešķīrāmas vienības locekļiem un ja viņi to arī izjustu savos sirds dziļumos, tad pasaules miers būtu nodrošināts. Bet tādu izjūtu un pārliecību var ieaudzināt tikai jauniem cilvēkiem un to varētu uzskatīt par skolu lūgšanu skaistāko, dziļāko uzdevumu.

Nepieciešama ir skolu lūgšanu priekšzīmīga nostādīšana. Lūdzējam jāapzinās, kā viņam jārunā un ko viņš lai runā.

Lūgšana tikai tad iespaidos klausītājus, ja lūdzēja dzīvā personība runās uz klausītāju dvēselēm, jo dzīvība iedegas tikai pie citas dzīvības. Acumirkliņā aizraušanās no laba runātāja jūsmīgiem vārdiem nav noteicoša, bet klausītājiem jāizjūt, ka lūdzēja pārliecība stāv aiz katra izteiktā vārda. Bērni instinktīvi sajūt nepatiesīgumu arī tur, kur mēs to no viņiem nemaz nesagaidam, un viņi ļoti ātri un krasi iekšķīgi nostājas par vai pret saviem audzinātājiem. Reiz izsaukušam bērnos neuzticības jūtas, skolotājam — lūdzējam būs grūti atgūt autoritāti. Jāizvairās no lieka patosa, nav jāaizmirst, ka tikai smalka robeža atšķir cildeno no smieklīgā. Un smiekli nonāvē katru bijības jūtu. Lūdzējam nav vienmēr jāsludina patstāvīgas domas, bet viņam jāizjūt savi vārdi un jācenšas izsaukt klausītājos pacilātības izjūtu.

Piespiest skolēnus pašus lūgt, nav vienmēr ieteicams, bet no liela svara ir svinīguma, pacilātības moments rīta lūgšanās. Jācenšas lai bērnos, kaut arī vēl neskaidri, uzaustu atziņu, ka īstās lūgšanas dziļākā būtība ir gara pacelšanās pār matēriju, pār pasaules bēdām, mokām un nāvi. Gars tomēr uzvar, sirdi iestājas miers, un dvēsele drīkst atpūsties un atrast jaunus spēkus. Pilnībā skolēns to varbūt nespēj izjust, bet lūgšanas brīža svinīgums tomēr atradīs ceļu uz viņa sirdi.

Skolu lūgšanu svinīgums lielā mērā atkarīgs no telpas, kurā notiek lūgšanas un no daudziem citiem ārējiem apstākļiem. Nepieciešama liela telpa — zāle, no svara ir skolēnu kārtīga ienākšana un nostāšanās zālē, pilnīga klusuma ievērošana jau pirms lūgšanas sākuma.

Dziedāšanai jābūt disciplinētai un dziesmām rūpīgi izvēlētām. Skolēni labprāt dzied, ja viņiem dziesmas saturs, valoda un dogmatiskie jēdzieni ir saprotami. Pie dziesmu izvēles skolotājam nav jāaizmirst, ka skolēnu valodas izjūta latviešu valodas stundās tiek rūpīgi veidota, un tamdēļ pēc iespējas jāizvairās no dziesmām, kas satur bērniem nepiemērotus izteicienus, kā piemēram: „cilvēks — mālu trauks“, „grēks spiežas“ „nespaidīt“ u. c.

Liela daļa skolēnu uzauguši mājās, kurās dogmatiskie jēdzieni sveši un tādēļ dziesmas, kas lieto šādus jēdzienus, neizsauc bērnos nekādas jūtas.

Liela loma lūgšanā piekrīt ērģelēm. Ne par velti Luters uzsvēris mūzikas audzinošo iespaidu. Ja lūgšanas tiek kuplinātas ar laba ērģelnieka spēli uz laba instrumenta, tad mūzika tādā mērā spēj papildināt lūdzēja vārdus, ka tie atrod ceļu arī uz tām sirdīm, kas parasti neveras viegli. Dažās skolās pēc lūgšanas vārdiem un kopējās dziesmas, visi noliec galvu un klausās ērģeļu skaņās. Un taisni tad, kā esmu no daudziem skolēniem dzirdējusi, viņi lūdz! Viss iepriekšējais: dziesma, uzruna, īsa lūgšana un atkal dziesma, ir sagatavojis lūgšanas noskaņojumu, un tad dvēsele klusi aiziet uz savu dzimteni.

Lūgšanu viela izvēlē lūdzējam jāreķinājas ar klausītāju garīgo līmeni, bet skolās viņš nedrīkst to par zemu novērtēt, jo jaunu cilvēku gars mīl ķerties pie smagu uzdevumu atrisināšanas. Piemērota viela būtu: izcilus personības un viņu tikumiskais spēks, piemēri no vēstures, daba, kultūra, tagadnes akūtie jautājumi, piemēri no ikdienas dzīves — viss tas mūžības apgaismojumā.

Bēt pāri visam tam paceļas Kristus gaišais tēls un viņa cēlais piemērs. Piemēri audzina bērnu. Pieaugušais cilvēks var vieglāki iztikt bez paraugiem, viņš pieradis pie patstāvīgas domāšanas. Bet bērna raksturu nevar veidot ar priekšrakstiem un noliegumiem vien. Bērnam jāredz piemērs un jāpārdzīvo savā sirdī šī parauga darbi un ciešanas. Un kas gan cits ir dzīvojis tik skaidru, augstu un pārlicinošu dzīvi kā Jēzus Kristus? Kur citur izpaužas tik brīnišķīgs dvēseles spēks? Jēzus Kristus dzīvei un mācībai ir neatsverama audzinoša nozīme, un lūdzējam arvien no jauna būtu jācenšas bērnu sirdis novest pie Kristus.

Skola ir maza valsts, audzinātāji un skolēni ir šīs valsts pilsoņi; tāpat kā politiskās valsts plaukšana galvenām kārtām atkarīga no savu pilsoņu augstā tikumiskā līmeņa, tā arī audzinātāju un skolēnu morāle noteic skolas likteni. Ja vairums skolēnu ne tikai apzinīgi izpildīs savus tiešos skolas pienākumus, bet, smeloties spēkus no īstiem dzīves avotiem, centīsies iegūt noteiktu pasaules uzskatu un līdz ar to veidot savu raksturu, tad skolas plaukšana ir nodrošināta, un visas skolas dzīves neglītās parādības, kā skolotāju apmelošana, skolas likumu neievērošana, krāpšana, nesaticība u. c. pamazām izzudīs.

Pareizi nostādīta skolas lūgšana attīsta skolēnos tikumiskos spēkus, atbalsta tos cīņā ar ikdienas kārdinājumiem un tā tad ir ļoti svarīgs faktors mūsu skolu tikumiskā līmeņa paaugstināšanā.

Māc. A. Voitkus

Ticības mācības cenza komisija

Jaunais „likums par tautas izglītību“ ierāda ticības mācībai pienācīgu vietu skolā, prasīdams, ka mācībai jānotiek kristīgā un konfesijai garā.

Tāpēc likums arī nosaka, ka ticības mācības skolotājiem „jābūt pilntiesīgiem attiecīgās konfesijas draudzes locekļiem“ un ka viņu cenšēšanā „piedalās attiecīgās konfesijas garīgās pārvaldes pārstāvis ar veto tiesībām, t. i. ar tiesībām nepieļaut cenšamo personu par ticības mācības skolotāju.“

Šī svarīgā darba veikšanai izglītības ministrs izdevis „instrukciju par ticības mācības komisijām pie skolu departamenta“, kuŗu uzdevums ir cenšēt ticības mācības skolotājus, ticības mācības grāmatas, apspriest tic. mācības programmu u. t. t.

Arī ev.-lut. baznīcai ir sava ticības mācības komisija pie Skolu departamenta, kuŗas priekšsēdis ir izglītības ministrs, bet locekļi — teoloģiskās fakultātes pārstāvis, divi izglītības ministra iecelti ticības mācības skolotāji un baznīcas virsvaldes pārstāvis.

Šī komisija jaunā mācības gadā noturējusi vairākas sēdes, par kuŗām īsumā referēšu nākošā numurā.

Grāmatu apskats

Richards Rudzītis — **Atzinēji un cīnītāji.** Valtera un Rapas akc. sab. izdevums 1935. g.

Šinī krājumā pazīstamais dzejnieks un humānists Rich. Rudzītis sakopo savus apcerējumus par Danti, Šelliju, Baironu, Poruku, Romēnu Rollānu, Čurļonisu un Raini. Apcerējumi sarakstīti agrāk (par Danti jau 1921. g.) un ir bijuši jau lasāmi mūsu pazīstamākos mēnešrakstos. Tagad šos izkaisītos apcerējumus atrodam vienuviet, kādēļ tie tagad ir labāk pārskatāmi. Apcerējumiem pievienotas arī apcerēto personu ģimietnes.

Grāmata iesākas ar apcerējumu par Danti, ievērojamo filosofu, teologu scholastiķi, katoliskās idejas iemiesotāju, valodnieku un zinātnieku, kas „uztvēris, asimilējis sevī visu viduslaiku kultūru, desmitos kristietības gadusimtenus pirms viņa, visu to politisko un garīgo ideju un ierašu sātvaru, ko bija spējīga dot tā laika cilvēce“ (7.). Rudzītis atslēgu Dantes dvēseles izpratnei atrod mīlestībā, kas esot tas lielais brīnumš, kas pamaztīnēji atklājies Dantes dvēseles ritmā un vispēdīgi iemiesojies viņa nemirstīgajos darbos. Viņa slēdziens pēc Dantes un Beatričes sakarības analīzes, ka Dante dziļāko būtības saprātu ir atzinis mīlestībā, kas kļuvusi viņam par likumu, kas dod visam dzīvību un individuālo ierauj viscilvēcīgajā kopumā (19.). Šis apcerējums ir īss un neietilpina sevī to, ko mēs no tā sagaidām un ko par Danti mēs gribētu zināt. Šis gabals autoram izdevies tāds, ka lasītājam tūlīt jāmeklē papildinājumi citu apcerējumos par Danti, lai pilnībā tad saprastu to, ko viņš spriež par lielo ģeniju. Ja arī negaidām no apcerējuma Dantes monūmentālākā dzejojuma „Dievišķīgās komēdijas“ komentējumu, tad tomēr jūtamiem vīlušies, ja viņā neatrodam plašāku, šinī dzejā iztēlotās dvēseles viņpasaules ceļojuma vīziju izskaidrojumu un izstāstījumu. Arī sistematisku Dantes pasaules uzskata traktējumu še neatrodam, bet jāapmierinājas ar Rich. Rudziša impresijām, kurām nevaram tomēr noliegt spēku, kas atziņas mums nes augšā no pašiem rakstu dziļumiem.

Otrā apcerējumā Rich. Rudzītis mūs iepazīstina ar angļu dzejnieku Šelliju, ko savā laikā nozāķāja, bet kurā „īstās izpratnes laiks vēl tikai nāk, sevišķi tagad, kad eiropiešu daļa pieskārusies indiešu atziņu dziļēm, kad daudzās apziņās ieskanējusies Tagores un Gandi mīlestības reliģija, Romēna Rollāna, Nikolaja Rēriča un citu „zvaigžņu leģiona“ brālības idejas“ (24.). Ar dziļu izjūtu autors ieiet Šellija gaišredzīgo domu un izsmalcinātās dvēseles izjūtu pasaulē, kurā viņš jūtas kā „iegājis kādā mīlestības un dailes templī,“ un tā tuvina mūsu dvēselēm lielo angļu dzejnieku, kurā personību, visu viņa būtību raksturo vārdi — „siržu sirds“. Šellijs ir bijis ētiska un reliģiska personība. Viņš apbrīnojams altruists, kam filantropija kļuvusi par reliģiju (26.), un kas top arī par daļuma reliģijas apustuli,

kā Vācijā Gēte un Šillers. Šellijs uzstājies pret konservātīvi saprasto Dieva jēdzienu un ir pārdzīvojis karstu šaubu un meklēšanas laikmetu. Tādēļ Rudzītis mūsu priekšā Šelliju nostāda kā lielu reliģisku cīnītāju un atzinēju, ar kuŗu mums, kas mazāk pazīstam angļu reliģisko pasauli, ir tiešām vērts iepazīties. Šellija reliģisko domu Rudzītis liek problēmās par Dievu vai dabu (t. i. panteismu, kuŗu Šellijs mācījies no Spinōzas), par Dievu vai mīlestību (t. i. mīlestību, ko viņš liek logosa vietā par pasaules pirmsākotni, un kuŗu viņš uzlūko par absolūto visaptverošo principu), par ļaunumu (t. i. pasauli, kuŗā kā stichijiskas cīņas arēnā cīnās labais ar ļauno, aplūkojot it īpaši Šellija panteisma duālistiskā monisma raksturu un viņa revolūcionārās un sociālētikas sludinātāja tieksmes) un par daļuma un mīlestības ceļu, kas nes atsvabināšanos no ļaunās varas, gara uzvaru par pasauli, cilvēces atdzimšanu ar gara spēku, un dod cilvēkam brīvību, jo tikai „no daļā un cilvēcīgā mūžīgās apvienības var rasties spēks, no kuŗa ļaunuma vara sagraust un aizvirpuļo kā putekļi iznīcības viesuļos“ (59.). Ja arī mēs nepieņemam Šellija panteismu aiz tiem pašiem iemesliem, aiz kuŗiem vispāri panteismu noraidām (sal. manu disertāciju par „Dostojevskas reliģijas problēmām“ 99. lapp. sek.), tad tomēr viņa reliģiskie atzinumi un pravietojumi ir vērtīgi, jo viņš mūs pa citu, mums svešāku ceļu, noved pie kristīgās ticības kodola — mīlestības. Šellijs veŗ mums jaunu skatu mīlestības teoloģiskajā problemātikā. Viņš kļūst mums arī tuvs ar savu pravietojumu par zelta laikmetu zemes virsū, „kad visi cilvēki, ko šķīŗ dažādas reliģijas un ticības un kārtas, reiz dzīvos kopīgā saimē, vienoti mīlestības un brālības saitēm“ (63.). Tas tuvu izteic arī kristīgās ticības domu par Dieva valstību zemes virsū, kad būs viens gans un viens ganāmais pulks.

Trešais apcerējums ir psiholoģiska studija par Baironu, it īpaši viņa ievērojamā darba „Manfreda“ varoni, kuŗā ideālizēts varoņu tips, kas sevī ir bezgala lepns un vīrišķīgs, un kas nespēj atziņas koku padarīt par dzīvības koku, dzīvi līdzināt ar atziņu. Par Baironu Rudzītis spriež, ka viņa „ceļš bija mūžīgu maldu un vienpusības ceļš, bet tas bija uguns ceļš“ (108.). Šinī uguns ceļā tiešām arī redzam to, kas cilvēkā ir titānisks, cilvēkdievīgs un grēcīgs. Bairons abos savos tēlos kā Manfrēdā, tā Kainā ieliek dievcīnītāja tipu, kas atgādina mums Dostojevskas Ivana Karamāzova dievcīvēcības un cilvēkdievības cīņu. Rudzītis par savu uzdevumu liek vienīgi Manfrēda personības un viņa titāniskās cīņas psiholoģisko analīzi un to arī ar labām sekmēm veic, bet mums būtu bijis patīkami, ja būtu varējuši vēl ļauties autora dziļai intuīcijai un daudz vairāk ko dzirdēt arī par Kainu, kuŗa raksturojumam ir veltīta tikai viena lapa.

Ceturtais apcerējumā Rudzītis aplūko Poruka reliģiju. Rudzītis nav pirmais un nebūs arī, šķiet, pēdējais, kas raksta par Poruka reliģiju. Pētījumu pa Poruka reliģiju ir devis jau prof. Dr. V. Maldonis (Latv. Ūniv. Raksti, 1922.), kuŗā atrodam sistēmātikā vienībā saliktas Poruka reliģiskās pasaules atziņas.

Rudzītis vispirms mums pasaka, ka Porukam bijusi, kaut jēdzieniski nenokonturēta, tomēr intuitīvi diezgan noteikta nojauta par svēto kā reli-

ģijas būtību (113.). Svētais viņam ir vērtība, kas pārdzīvojama kā absolūta ideja. Viņa ilgas ir atrast šo svēto empīriskajā pasaulē. Un tādēļ Poruks uzstāda absolūtus ideālus, ko faktiski cilvēks nevar piepildīt un tā viņa dvēsele nonāk konfliktos un beidzot traģismā.

Rudzītis tad tālak izseko Poruka svētā meklējumiem mīlestībā, dvēseles šķīstībā, daiļumā, klusumā un atrod, ka aplūkojamam rakstniekam visas absolūtās vērtības galu galā satek aiz kapa, jo mīlestība, šķīstais, daiļais, svētais klusums zemes virsū absolūti nav aizsniedzams (121.). Par aizkapa, tas ir transcendentu valsti Porukam bijuši trīs dažādi aspekti. Dieva jēdziens Porukam saistās ar bezgala traģisku sejas izteiksmi. Dievs viņam ir vientulis, kas cieš par pasaules nepilnību, kas pats ir traģiski nelaimīgs. Poruka Dievs — Rudzīša izpratnē — ir transcendentu personāls un immanenti panenteistisks, kam jācinās ar ļaunumu. Šinī plāksnē Poruka pasaules uzskats ir duālistisks, ko viņš tomēr centies pārvērst monismā, mēģinādams sintezēt labo un ļauno kādā vienojošā Trešā, ko viņš nosaucis par Nebijušo. Rudzītis, dibinoties daudzos citātos, visumā šos atzinumus arī labi pierāda un noslēdz savu pētījumu ar šādu spriedumu: „Poruks tā beigās, iedams, cauri arvienu lielākām šaubām un pesimisma filosofijai, jaunu samierinātāju uzskatu neizstrādāja, jo Nebijušais bija un palika tikai viņa psiķes pasaules izjūta jeb intuitīva dvēseles nojauta, ne noskaidrojusies atziņa. Neatvairāmi viņā palika tā pati vecā hernhūtiskā ticība, kas bija pilna latviskās svētskaidrības, un kas viņam pat grūtākos brīžos liek celt acis uz augšu un ticēt, ka Pestītājs vēl dzīvs“ (141.). Poruks bija meklētājs, ne piepildītājs (143.). Apcerējumu Rudzītis nobeidz ar trim beigu slēdzieniem, kuŗi atzīstami par pareiziem. Tikai nevaram piekrist vienam otram slēdzienam pašā rakstā, kuŗu viņš slēdz tieši dibinoties citātos. Tā piem. attiecīgie citāti 118. lp. sek. nedod pamatu vēl slēdzienam, ka Poruks līdzīgi Šopenhaueram un Dostojevskim tic mākslas daiļuma pestītājam spēkam. Poruks ir gan piešķīris daiļumam lielu nozīmi cilvēku labošanā un sargāšanā no galīgas pagrimšanas un dzīves ciešanām, tomēr daiļums viņam nav bijis tas pestīšanas spēks, kas varētu cilvēku pestīt. Tā ir tikai paša apcerētāja teze par daiļumu, kas spēj pestīt, ko viņš aizstāv arī citos savos rakstos (piem. „Daiļais un Svētais“ — Reliģiski filosofiski raksti III, 98. lp. sek.) un kam nepareizi, vismaz nepierādīti, viņš meklē atbalstu Poruka uzskatos.

Tad seko divi apcerējumi par Romēnu Rollānu, sakarībā ar sievieti un mūžību. Domātājiem reliģiskā un ētiskā virzienā vairāk dod apcerējums par Rollānu un mūžību, kuŗā attēlota viņa ticība, kas visvairāk gūvusi no Spinōzas panteisma, tolstojsisma un indiešu gandisma, un viņa panhumānisms. Šo apcerējumu labi gan sapratis tas, kas būs vispirms izplatījis Rollāna ievērojamo romānu „Žanu Kristofu“.

Septītais apcerējums par Lietuvas lielāko mākslinieku Mikaloju Čurļonisu, kuŗa gleznas, Rudzīša spriedumā, varētu nosaukt par reliģisku vīziju, jo gleznotāja attiecības pret pasauli ir apgaroti reliģiskas (205.). Rudzītis apcerējumu nobeidz: „Čurļonis mira jauns, jo tie, kas Dievu redz, tie nepieder šai pasaulei. Čurļonis redzēja Mūžīgo. Bet viņš atstājis arī

mums dzīvajiem savu uguns garu, neaizmirstamo liesmaino saucienu — meklēt Mūžīgi Daiļo, ieiet pasaulē, sakust ar viņu un pacelties Garā“ (207.).

Grāmatu noslēdz apcerējums par Raini, īsi raksturojot viņa sociāl-ētisko, nacionālētisko un individuālētisko domu kustības, viņa kosmiskos un reliģiskos vaiļstus, parādot arī viņa vientulības, cietēja un mīlētāja rakstura līnijas. Apcerējums nav pētījums, kur Raina pasaules uzskats, sevišķi viņa reliģija un ētika būtu jau visos dziļumos izpētīta un raksturota. Te ir tikai kontūras un ne skaidru, noteiktu līniju. Plašāks pētījums par Raina reliģiju un ētiku pieder vēl nākotnei. Rudzīša apcerējumam piekrit materiāla nozīme. Tomēr Rudzīša rakstu var lasīt ar lielu interesi un tas ierosina arī pārdomas.

Noslēdzot šīs grāmatas apskatu, jāliecina, ka garīgā ziņā tā ir ideju bagāta un paceļ lasītāju reliģisko un ētisko interešu lokā. Viņā ieliktas pozitīvas potences.

A. Freijs.

Jānis Lapiņš, **Lalkmetīgais un mūžīgais**. Ideoloģija un vērojumi. Autora izdevums, Rīgā, 1934.

Šinī grāmatā publicists Jānis Lapiņš sakopojis četrpadsmit apcerējumus, no kuriem divi ir pirmiespiedumi. Pārējie apcerējumi bija jau agrāk lasāmi mūsu pazīstamākos mēnešrakstos. Grāmatai virsrakstu dod viens no viņā ievietotiem apcerējumiem ar līdzīgu virsrakstu, kurā autors aplūko jautājumu par tiem gara elementiem, kas iemiesoti mākslas darbā, dara to mūžīgu. No tā varētu spriest, ka Lapiņa apcerējumi skar vienīgi literāriskus jautājumus. Tā nebūt tomēr nav. Viņš savos apcerējumos aplūko kultūrvēsturiskus, gara dzīves un arī reliģiskus filozofiskus jautājumus. Šinī grāmatas apskatā aizrādīsim vienīgi uz viņa reliģiskā-filozofiskā rakstura apcerējumiem.

Apcerējumā „Pozitīvais“ Lapiņš sniedz mums pozitīvu ideoloģiju, tas ir mācību par to, kādas dvēseles tieksmes jāveicina un kāds darbs kultūras labā ir jāizvirza. Pozitīvo viņš redz tur, kur mēs savus vēlējumus saskaņojam ar lielo Dieva gribu, kas valda dabā. „Tuvāk pie Dieva ir arī mans aicinājums, bet tas pats aicinājums skan — tuvāk pie dabas likumiem, jo dabas norisē mēs saprotam un atminam Dieva prātu“ (10.). Lapiņa ideoloģijā pozitīvs ir tas, kas dzīvi tuvina dabai, un tādēļ negatīvs viss izvirtušais, pārspīlētais, viss, kas ved sabiedrību prom uz maldīgiem sapņiem, uz mietpilsonisku apmierināšanos sīkā laimē, viss, kas dzīvi piesēj ar tendenciozu īgnumu un pirdzību, viss, kas ir dumpīgs veselīgiem Dieva dabas likumiem (14.). Viņš kopā ar latviešiem, dzīves atzinējiem, māca cildeno, ideāliem bagāto, to, kas iet vērtību vārdā, bet tuvu ir dabai, kas ir tuvu dzīves cīņai un priekam, ko mīlējis pats Dievs un devis kā pasaules likumu (17.). Ir gluži pareizi, ka Lapiņš aicina mūs tuvāk Dievam, saprotat ar to tuvāk dabai, kurā valda Dieva griba un kurā mums ir jāmacās atminēt Dieva prātu. Viņš uzsver taisni to, ko mēs savos krīstīgos sludinājumos līdz šim esam piemirsuši vai arī mazāk uzsvēruši, bet

kam tomēr svarīga nozīme pieder mūsu kristīgās un arī latviskās dabas izjūtās un atziņās. Tādēļ šo autora aicinājumu un sludinājumu patiesi apsvēicam. Un tomēr jājautā: vai tā saprotot pozitīvo, nav tas par šauru saprasts? Vai par pozitīvu lai jau uzlūkojam mūsu vēlējumu saskaņu ar Dieva gribu, kas valda dabā? Pazīstamais reliģijas filozofs E. Trelčs (Troeltsch) domā, ka Dievs ir mūžīgi dzīvais, kas mūžam rada un tādēļ viņa atklāsmē nav esamībā, bet topamībā, ne dabā, bet vēsturē (Glaubenslehre, 139). Nepareizi gan, ka Trelčs izslēdz no Dieva atklāsmes dabu un uzsver vienīgi vēsturi. Dieva prāts mums jāatmin ne vienīgi dabā un ne vienīgi vēsturē, bet dabā un vēsturē un it īpaši tādās vēstures parādībās, kurām ir lemts būt par Dieva atklāsmes sevišķām nesējām. Tādēļ mums šķiet, ka Lapiņa aicinājumu vajadzētu pārveidot tā, ka mūsu vēlējumi jā-saskaņo ar lielo Dieva gribu, kas valda dabā un vēsturē.

Apcerējumu par nabadzības un vientiesības ideoloģiju autors iesāk ar interesantu apgalvojumu, kas dibinās pasakās un pa daļai tautas dziesmās, kurās Dievs ir pārvērsts par nabagu, un kurā viņš spriež, ka latviešu tauta ir radījusi mazo brāļu — minoritu ideoloģiju (49.), ka nabadzības ideoloģija, kā visspēcīgākā filozofiskā kustība, ir latviešus vadījusi gadu simteņus, un kuŗa atāust vēl Neikēna, Kaudzītes, Raiņa, bet sevišķi Kārļa Skalbes darbos, par kuŗa humanismu, pieticības un nabadzības ideoloģiju arī viņš dod vērtīgu analīzi. Lapiņš šīs minoritisma ideoloģijas saknes atrod svētā Franciska un svētā Antonija mācībās. Abu šo vīru mācības atbalsojās mūsu tautas pasakās (59.) un veselas paaudzes, dzīvodamas minoritu ideoloģijā, ir paguvušas izstrādāt raksturu, kas miesā un asinī izteic mazo brāļu garu. Šī sliekšme uz simplicitātes idejām ir iedzīmusi tālākās paaudzēs. Lapiņš arī atzīst, ka nabadzības un vientuļības ideoloģija ir dvēseles meklējums pēc kā augstāka, pēc idejas, dzīves satura vai Dieva (69.). Vai tiešām franciskāņiem ir bijusi tik liela ietekme latviešu tautas dvēselē, ka varējuši tur radīt minoritisma ideoloģiju? Izņemot Rīgas franciskāņu klosteri (dib. apm. 1233. gadā), pārējie ir dibināti tikai 15. g. s. otrā pusē (Limbažos — 1466., Koknesē un Aizputē — 1484.—1500.), un tie ir darbojušies nepilnu gadu simteni (līdz 1560. g.). Ziņas par 15. un 16. gadu simteni liecina, ka latvieši, sevišķi uz laukiem, ir zinājuši vēl ļoti maz par kristīgo ticību, tie nav iesakņojušies katoliskā kristietībā un ir bijuši kristieši tikai vārda pēc (sk. L. Adamoviča rakstu „Latvju baznīcas vēsture“ — Konv. vārdn. 21538. lpp.). Un tādēļ mums šķiet, ka autora apgalvojums, ka franciskāņi ir nostiprinājuši latviešiem kristīgo ticību, ir pārspīlēts, kaut gan arī zinām, ka franciskāņu mūki ir bijuši ļoti sprediķotāji latviešu valodā un ir uzmeklējuši zemniekus viņu mājās. Lai spriestu, ka minoritisms atspoguļojas mūsu pasakās un daiņās, ir vajadzīgi vēl tu-vāki pierādījumi.

Apcerējumā „Paslēpies Dievs“ autoru nodarbina jautājums par to, kā Dievs parādās, vai tas ir reāls apjauzams jeb vai transcendentis spēks, vai tas ir tāls un dvēselei svešs, jeb tas ir tuvs, klātbūdamas, bet noslēpies Dievs (91.). Viņš min vairākus reliģiskus domātājus, kas Dievu tēlo kā Nezināmo, kuŗiem bargais, reālais Dievs ir slēpies aiz sava mirdzuma,

kas nepieejams mūsu izpratnei (Ibsens, Dionizijs Areopagīts, Bosijē), kuriem Dievs ir neizmērojamais, neatsavināmais, mūžam nezināmais, pat nezināmā nezināmais (indiešu Samaveda), vai Dievs ir mīlestība, kāds neizprotams, visur klātbūdam, tomēr paslēpies spēks (apustulis Jānis). No otras puses autors rāda arī tos uzskatus, kurus apliecina, ka cilvēkam ir iespējams sirds kontakts ar Dievu, ka Dievam var pieskārties ar sirdi, visam nogremdējoties apcerē (Luters, Svēdenborgs). Sevišķi viņš apstājas pie pārlicības, kādu aizstāvējis Fricis Bārda, ka daba ir Dieva parādīšanās, ka viņš ir visur klātbūdam, bet tai pašā laikā slēpjas bezgalīgās fantastiskās tālēs. Gala slēdzienā Lapiņš spriež, ka visā dabā ietilpst kāds intelekts, kas visu brīnišķīgi rada un vada, ka viss ir dzīvs, ka viss ir viens enerģijas plūdums, un šo dzīvo vada visā pasaulē funkcionējošs, neizprotams Intellekts — Dievs, kas mūsu acu priekšā ir visur klātbūdam, kas rūpējas par enerģijas vismazāko daļu, un reizē izplēties telpas bezgalībā. „Šo visur klātesošo un mūžības bezgalībā valdošo, bez gala vispusīgo dvēseles tomēr jauž ar savām vājām acīm, kā dzelmju iemītnieki brīnišķīgo debesu sauli“ (101.). Lapiņš šinī apcerējumā skar vecu veco dogmatikas problēmu par apslēpto Dievu (deus absconditus). Ir pareizi spriests, ka Dievs mūsu dvēselēm nav pilnīgi atklājies; daudz kā vēl tām ir paslēpts. Un ja arī spriežam, ka Jēzus personā ir Dieva pilnīgākā atklāsme, tad tomēr arī šie mēs visu vēl nesaprotam un neizzinam. Autora traktējums visumā ir labs, kam ar interesi varam sekot. Būtu iebildumi tikai pret dažiem sīkumiem, kā piem. pie sprieduma, ka Bārdas Dievs ir itkā panteistisks (pareizāki, ka viņš ir panenteistisks), vai arī pie Lutera domas, kur autors uzsver sirds kontaktu ar Dievu, viņa izzināmību (būtu lietderīgāki ja šie it īpaši būtu vairāk izceltas Lutera īpatnējās domas par paslēpto Dievu, jo tad sevišķi spilgti būtu bijusi traktēta paslēptā Dieva problēma).

Raksta „Psīchiskās noskaņas“ (še autors izseko „latviešu sabiedriskās psīchikas jaunām kontūrām un ideāliem republikas pirmajā gadu desmitā“ — 183. lpp.) noslēgumā autors apgalvo, ka mūsu jaunatnē un tautā atdzimst reliģiski meklējumi. Viņā ir pamodusies doma meklēt tālo, nezināmo un transcendentālo. Tāpat to varam vērot visā pasaulē un pierādījumam min konkrētus piemērus. Gribu pakavēties tikai pie vārdiem „nezemisks“ un „aizzemisks“. Autors ar šiem vārdiem grib raksturot tos reliģiskās pieredzes elementus, kurus parasti apzīmējam par pārempiriskiem, vai vāciski par „unirdisch“ vai „ueberirdisch“. Šādu šo vācu vārdu tulkojumu vai pārempirisko elementu raksturojumu dzirdam pirmo reizi un jāatzīst, ka šie vārdi būtu lietojami mūsu reliģijas filozofiskā literatūrā, ja tikai tie neizsauktu mūsos domas par to, kas ir zemisks, zems.

Ar interesi var lasīt rakstu par „reliģisko meklēšanu latviešu literatūrā“. Turēdamies pie krievu profesora Ovsjan-Kulikovska izpratnes par psīchiski reliģioziem cilvēkiem, viņš aplūko antropocentriskās un kosmiskās reliģiozitātes izpausmi latviešu literatūrā. Pie pirmās pieder Rainis, par kuru autors pareizi spriež: „Rainis nav atzinis kristīgo reliģiju. Tomēr visumā viņa psīche ir reliģiozi noskaņota, bet viņš ir kaunējies savu reliģiozitāti rādīt“ (204.). Pie otrās pieder Aspazija, Skalbe, Bārda, Aku-

raters un citi. Pēdīgi Lapiņš aplūko nacionālās reliģijas meklējumus (Pumpurs, Auseklis, dievturi). Šinī rakstā sevišķi pasvītrojama autora pārlicība, ka „kristīgā ticība satur tik milzīgas neizsmelamas bagātības, ka mums nav vajadzības no viņām novērsties; mēs nekaunamies sludināt Kristu, dievišķo harmonisma nodibinātāju un vislabāko cilvēka brīvības tulku“ (213.).

Ipatnējs ir Lapiņa apcerējums: „Mūsu pilskalns“. Tas ir raksts par latviešu gara archailoģiju, izšķirot sešus noslāņojumus: Senlatvijas feodalisma kultūras slāņi, latvisko kultūru Māras valstī, latviešu garu reformācijas laikā, humanistisko apgaismības periodu, eschatoloģisko demokrātijas kultūru nacionālās atmodas un sociālo cīņu laikā un tautas majestates kultūru nacionālā republikā (216.). Šis apcerējums uzvanda mūsu prātos daudzas interesantas un svarīgas problēmas un pārsteidz lasītāju ar negaidītiem spriedumiem, kuri vēl gan prasās pēc dziļākiem un skaidrākiem pierādījumiem, kā piem. spriedums par nacionāliem kostīmiem (218.), latviešu pasaules uzskata maģisko animētismu (221.), latviešu bruņniecisko kultūru (226.), senlatviešu reliģijas bargumu (236.), latviešu Dievu kā kristīgo Dievu ar humanistisku garu (237.), Rudziša un Zaļkalna dievišķīgā slavīnāšanu latviskā izpratnē (260.) u. c. Lapiņa pozitīvisms izteicas dievturības noliegšanā; viņš ir viens no tiem, kas labi saprot dievturības maldus un tādēļ tos neatziest (211., 223. un c. lpp.). Bet no otras puses nesaskan ar vēsturisko īstenību spriedums, ka Māras valstī latvieši ir jau piesavinājušies katoļu ticības vispārējo garu un nepierādīts vēl ir apgalvojums, ka „paganu dieviem, gandrīz bez izņēmuma ir kristīgo Dievu gars un tagad mums zināmai latviešu mitoloģijai ir pa daļai maģiski animistiska, pa daļai kristīga ideoloģija“ (237.). Kādā ziņā paganu dieviem piemīt kristīgo Dievu (?) gars? Kas latviešu mitoloģijā pieder pie kristīgās ideoloģijas? Ja Lapiņš visu to nākotnē tuvāk noskaidros un skaidri pierādīs, tad viņš izdarīs lielu pakalpojumu latviešu reliģijas vēstures pētniecībai.

Grāmata grib būt pozitīva. Šī īpašība tai arī pieder.

Alb. Freijs.

Mācītājs J. Birģelis, Svētas skaņas darba rītos. Lūgšanas grāmata latviešu skolām. I. daļa, mācības gada pirmajam pusgadam. Rīgā, 1934., „Svētdienas Rīta“ izdevumā, cena Ls 2,50.

Šo grāmatu sarakstīti autoru pamudinājis valdības izdots likums par tautas izglītību, „kas cēlis godā ticības mācību“. Līdz ar ticības mācību iegūst lielāku svaru arī rīta lūgšanas, attiecībā uz kurām agrākajos apstākļos valdīja vislielākā dažādība. Bet rīta lūgšanai skolā ir nozīme tikai tad, ja tā tiešām ir īsts svētceses brīdis. Tāpēc liels un atbildīgs uzdevums ir skolotājiem, kam nākas rīta lūgšanas vadīt, un tie būs autoram par šo viņa palīgu pateicīgi.

Sacerētājs pats neizsakās, kurai skolas pakāpei viņš savu grāmatu domājis. Pārlasot atsevišķos apcerējumus, atrodam dažāda vecuma skol-

niekiem piemērotas domas, tāpat arī padomus, kas derētu pašiem rokas grāmatas lietotājiem-skolotājiem. Autors pats darbojas ģimnazijās, bet noprotams, ka tas savu grāmatu sarakstījis vispirmām kārtām pamatskolu vajadzībām. Būtu bijis labi, ja viņš ar to arī būtu savu darbu ierobežojis, atstājot apcerējumus, kas pamatskolas bērniem par smagiem, eventuālam citam izdevumam. Tas grāmatas praktisko lietošanu būtu atvieglojis.

Autors sniedz katrai skolas dienai, tāpat pusgada svētku dienām īpašu vielu, kuŗas sakārtojums šāds: dziesma, bībeles teksts, apcerējums par šo tekstu (apm. vienu lappusi garš), lūgšana, dziesma un, beidzot, kāds aforisms vai dziesmas, vai bībeles pants. Šie īsie, kodolīgie izteicieni, kas aicina un ierosina uz tālāku domāšanu, dažreiz liekas pati vērtīgākā daļa; tie domāti visvairāk skolotājiem pašiem. Dziesmas autors ņēmis pa lielākai daļai no L. Adamoviča, L. Bērziņa un Rob. Bērziņa skolu vajadzībām sastādītā krājuma, pa retai arī no mūsu draudžu dziesmu grāmatas. Jaunām, no citiem avotiem nākušām dziesmām lasītājam būtu interesanti zināt autoru vārdus. Bībeles teksti izraudzīti ar prasmi bieži gluži īsi, kas dod bērniem iespēju tos paturēt atmiņā.

Visvairāk mūs, protams, interesē tekstu iztīrījumi. Te sacerētājs sakrājis diezgan bagātīgas domas. Galvenie motīvi viņa darbā ir šie: mīlestība pret Dievu un Jēzu Kristu, pret vecākiem, skolotājiem, biedriem, pret visiem; sevišķi izskan mīlestība pret tautu un tēvzemi; čaklība, pienākuma apziņa, atbildības izjūta; cīņa pret sevi, pret savām vainām un kļūdām; vīrišķība, varonība; tikumiska skaidrība, patiesīgums, godīgums. Vienotru reizi autors jau zināmas patiesības prot izteikt tā, ka vecais parādās atkal jaunā, pievilcīgā gaismā. Bībeles teksta domas tas labi piemēro mūslaiku vispārīgajiem, bet sevišķi skolas apstākļiem.

Dažreiz tomēr gadas, ka viņš atkāpjas no teksta domām, dodams bībeles vārdam tādu nozīmi, kādas tam patiesībā nav. Ebr. 4⁹⁻¹¹ minēto „svēto dusu“ autors iztulko kā patikamo dusu, atpūtu, brīvlaiku pēc padarītā darba (7. lpp.), kaut gan šis vārds nepārprotami attiecināts uz mūžīgo dusu Dieva mierā. Pamatodamies uz līdzību par farizeju un muitinieku, viņš paskaidro, ka lūgšanas svētība atkarājas no tā, vai viņa nāk no sirds (30.). Vai farizeja lūgšana nenāca no sirds? Te taču galvenais moments ir abu lūgšanu saturs. Tekstā „viņam būs iet lielumā, bet man mazumā“ (Jāņa 3³⁰) ietilpinātas trīs savā starpā nenorobežotas domas: man jāiet mazumā, grēkam jāiet mazumā, man jāiet lielumā (180./181. lpp.). 55. lappusē autors runā par to, ka bērni dažreiz pārprot mācības; bet vai viņš pats nav pārpratis tekstu „jaunekli, es tev saku, celies augšām“ (Lk. 7¹⁴), iztulkojot to ar vārdiem „celsimies no kūtrības pie centīga darba“? Jo te nav domāta celšanās no kūtrības uz centību, bet gan no nāves uz dzīvību.

Rodas principiālais jautājums, vai bērnu priekšā pieļaujami šādi brīvi teksta iztulkojumi? Ja bērnam, piemēram, ir pazīstams stāsts par Naines jaunekļa uzmodināšanu, tad taču tas paliks nesaprašanā, ko šis Dieva vārds īsti nozīmē. Jāatzīst, ka daudziem mūslaiku sadzīves jautājumiem, ap-

gaismojot tos no reliģiskā viedokļa, grūti atrast piemērotus bībeles tekstus. Šādos gadījumos labāk, man šķiet, runāt bez teksta, nekā prasīt no bībeles vārda to, ko tas konkrētajā gadījumā nevar dot.

Jāpriecājas par bagātīgajiem piemēriem un salīdzinājumiem, kurus grāmatā atrodam. Ievadot savus apcerējumus, autors parasti iet ceļu no konkrētā uz abstrakto: ar kautko bērniem viegli saprotamu tas lūko saistīt bērnu uzmanību, lai viņu domas sagatavotu apcerējuma kodolam. Ievadi tomēr ne katreiz izdevušies; dažreiz tiem nav organiska sakara ar pārrunu galveno domu. Tad jau labāk — in medias res. Aforismu īsums vietām kontrastē ar pārāk izplūdušo tēlojumu. Metaforas un salīdzinājumi dažviet lietoti nepārdomāti, piem. „putniņa kokle“ (14.), „kristīgi cilvēki līdzinās augļiem, kas no ārpuses ir glīti un sirdīs ir šķīsti“ (17.), „Dievs ir mīlestība, kas kā tēvs noliecas pie mirstīgiem zemes bērniem“ (170.; kas noliecas, Dievs vai mīlestība?), „gani tu mūs pa taisnības ceļiem“ (196.).

Kā trūkums jāmin neskaidrība kristoloģijas jautājumā. Autors lieto promiscue vārdus Dievs un Jēzus, resp. Kristus (piem. 43., 49./50., 177. lpp.). Ziemsvētku apcerējumā (188), runādams par tekstu „Dievs ir parādīts miesā“ (1. Tim. 3₁₆), autors izsakās šādi: „Kas skata Jēzu, tas tanī pašā laikā skata Dievu pašu. Jēzus personā parādās mums Debestēvs.“ Citā vietā, ziemsvētku lūgšanā (193.) lasām: „Starp miljoniem cilvēku, kas dzimuši, tu, Jēzus, esi vienīgais, kas esi tīrs no grēkiem...“ Vai mēs pielūdzam cilvēku?

Šo nenoteiktību atrodam vispār lūgšanās. Tajās visvairāk uzrunāts Dēls, mazāk Tēvs. Kādā lūgšanā uzrunāti abi (189.), citā Jēzus pieminēts 2., bet Dievs tikai 3. personā (105.). Lūgšana skan sirsnīgāk (arī loģiskāk!), ja mēs uzrunājam savu Tēvu debesīs, ja mēs nerunājam par viņu, bet uz viņu. Vēl kāds lūgšanas paraugs (187.): „Jēzu! Tevi suminu, kas tu mani milējis esi! Jēzu! Tevi suminu, kas tu gaišu cerību manā tumšā sirdī lējis! Jēzu milēt — mana dziesma, manu vārdu svētā liesma. Sirds, vai aptvert vari to, ko tev Jēzus dara? Viņš, kam pieder debesis, nāk pie tevis vājā. Tišā prātā neatmet viņa mīlestību! Izstiep rokas! Tuvojas Jēzus, dvēseles gans un draugs! Amen.“ — Vai tā ir lūgšana?

Citējot evangelijus, autors nav izlietojis jauno, pārlaboto izdevumu, turpretim citu Jaunās Derības rakstu vietas tas dažreiz pārtulko patstāvīgi. Gadas valodas inkonkvences, piem. „dusa“ un „dusēšana“ (7.), „tapsiet“ un „būsīt“ (106.), pat pēc satura nepareizs tulkojums (Jēk. 1₂₋₄, 127. lpp.).

Esmu minējis trūkumus, kādus šai grāmatā saskatīju, gribēdams pakalpot kā autoram, tā arī šīs rokas grāmatas lietotājiem-skolotājiem. Ar to tomēr negribu noliegt grāmatas vērtību. Tā nav derīga un nav domāta vienkāršai atdarināšanai, bet paidagogiem, kas grib un spēj patstāvīgi domāt, viņa būs par palīgu un ierosinātāju radīt „svētas skaņas darba rītos“. Gaidīsim otro daļu.

P. Rozenbergs.

Arvīds Treicis — **Augsīm lieli.** J. Grinberga izdevums, Rīgā, 1935. g.

Mācītājs A. Treicis, kuŗa rakstus nesen vēl bieži lasījām „Svētdienas Rītā“, ir laidis tagad klajā atsevišķu apcerējumu kopojumu, kuŗa virsrakstā ir likts nopietnais aicinājums: augt lieliem. Grāmatā ietilpst astoņpadsmit apcerējumi, kuŗos starp citu viņš raksta par labo toni, pašdisciplīnu, vienprātību, pieklājību un laipnību, taupību, svētdienu un svētku dienu svētīšanu, draudzību, izpriecām, ekskursijām un lielo dzīvi. Autors atklāti un droši graiza dažādas ļaunas parādības mūsu laikmeta, kā atsevišķā cilvēka, tā plašākās sabiedrības dzīvē, dažreiz pat par dažādām neglītām parādībām dzīvē izlejot stipru ironijas žulti. Autors iekaist dusmās pret visu, kas ir ļaunums un grēks. Treicis nevien kritizē ļaunās parādības, bet ar gaišiem vārdiem, aiz kuŗiem stāv nesatricināmā pārliecība, sauc visus no tām tālāk. Viņš neapmierinājas vienīgi ar konstatējumu un dusmošanos, bet pāriet aicinājumā, kas aicina uz labāku dzīvi, krietnākiem darbiem un augšanu lielumā un dziļumā. Apcerējumi tādēļ beidzas ar liesmainiem vārdiem, kas vienmēr izteic kādu jābūtību, kas aicina darīt, gādāt, censties, iet, kāpt rūdīt, kā piem. lasām 146. lp.: „Gādāsim, lai uguns mūsu ģimeņu, sabiedrību, tautas un cilvēces altāros nenodziest, tad secen neies mums dzīves lielie mirkļi, svētību nesējas dienas.“ Treiča apcerējumus pavada spoži mirdzoši, ētiski augsti lozungi, kam būtu jābūt mūsu dienu dzīvē par ceļa rādītājiem, lai gan viņa aicinājumam uz jābūtību dažkārt stāv ceļā nepārvaramais liktenis. Viņš iet pat tik tālu, ka grib pavēlēt vasarām un pavasaŗiem, kā piem. teikumā: „Mūsu vasarām un pavasaŗiem ir jābūt poēzijas burvjiem un jaunu spēku nesējiem“ (13. lpp.); tā ir poētiska greznība vai nepārdomāts pārspilējums.

Pēc satura Treicis skaŗ visu dzīvi. Viņš runā kā par gluži dvēseliskām un gara lietām, tā par saimnieciskiem un politiskiem notikumiem, par mūsu nācijas un viscilvēces problēmām. Lai gan nedod nekādus problēmu atrisinājumus, tad tomēr vienā otrā vietā viņam ir ļoti interesanta uztvere (piem. apcerējumā par ekskursijām), īpatnēja domu ievirze (piem. apcerējumā par mūsu dižcilti) un pareizs, vērā ņemams, praktiska satura norādījums (piem. apcerējumā par apkārtnes izdaiļošanu). Atzīstams un pasvītojams, ka autoru vada nevis kāds sastāvējis, bet gan svaigs kristīgs un nacionāls gars.

Par stilu gan jāsaķa, ka tas ir pārāk smags un saturam par daudz poētisks. Bieži aiz vārdiem pazūd doma. Izlasot viņa apcerējumu, grūti atcerēties, nepārlasot otro reizi, ielikto saturu. Autors nav brīvs arī no germaniskās teikumu konstrukcijas (piem. darbības vārds teikuma beigās).

Grāmata ir ieteicama visiem, it īpaši jaunatnei, to daudzo labo un kvēlo aicinājumu dēļ, kuŗus viņā atrodam.

A. Freijs.

Autorus, kas vēlētos atsauksmi par savām grāmatām, lūdzam tās piesūtīt redakcijai.

Ch r o n i k a

Latvija

Valdības rīkojumi.

Ministru kabinets pirms Ziemassvētkiem pieņēma likumu par reliģiskām apvienībām un savienībām (V. V. Nr. 290.). Likums nosaka, ka reliģiskās apvienības var apvienoties savienībās, kuŗu darbība un mērķi nedrīkst runāt pretim valsts likumiem. Reliģiskās apvienības mērķis var būt: dot saviem piekritējiem iespēju izpildīt sava kulta prasības un rūpēties par savu locekļu reliģisko un tikumisko audzināšanu. Reliģisku apvienību var nodibināt ne mazāk kā 50 pilngadīgas un pilntiesīgas personas. Vienā un tanī pašā laikā neviens nevar piederēt vairākās reliģiskās apvienībās. Jau pastāvošām apvienībām 3 mēnešu laikā pēc likuma stāšanās spēkā jāpārreģistrējas Garīgo lietu pārvaldē.

Ministru kabinets pirms Ziemassvētkiem pieņēma jaunu likumu par Rīgas Doma baznīcu (V. V. Nr. 291.). Likums nosaka, ka Doma baznīcas dievnams Rīgā ir Latvijas evaņģēliskās luteriskās baznīcas archibīskapa katedrāle. Doma baznīcu pārvalda savs pārvaldes orgāns, kas sastāv no pārvaldes priekšnieka un četriem locekļiem, kuŗus ieceļ archibīskaps uz trim gadiem.

Jaunā baznīcas virsvalde.

Decembra mēnesī pārkārtojās baznīcas virsvalde. Jaunais virsvaldes sastāvs šāds: prezidents prof. D. T. Grīnbergs, viceprezidents zvērināts advokāts H. Rūsis, manti-

nis prāv. A. Virbulis, sekretārs A. Briedis. Laicīgie locekļi: senators A. Gubens, prof. A. Tentelis un mazpulku padomes priekšsēdis R. Dzērve. Garīgie locekļi: prāv. A. Kundziņš, prof. V. Maldonis un māc. A. Treics.

Ev.-lut. Baznīcas virsvalde

jaunajā sastāvā pie savu pienākumu izpildīšanas stājās 1934. g. 14. decembrī noturot savu pirmo sēdi.

Priekšā stāvošo darbību raksturoja virsvaldes prezidents archibīskaps Dr. theol. T. Grīnbergs, norādot, ka turpmākai darbībai jāizpaužas baznīcas vešanā pie pilnības, kas nāks par ļābu valstij, tautai un līdz ar to katrai personai. Līdzšinējā darbā jau daudz kas panākts. Uzceltas un atjaunotas sagrāutās baznīcas, uzcelti 10 jauni lūgšanas nami, kur agrāk tādu nebija. Vairojies mācītāju skaits un iegūti jauni īpašumi. Tas agrākās virsvaldes darbs.

Priekšā stāv baznīcas iekšējā izkopšana. Jānodrošina mācītāju materiālais stāvoklis. Tagad viņi dzīvo apslēptā nabadzībā. Tas jānovērš.

Baznīcas dzīve jāsargā no politikas. Lai valda mīlestība starp visiem, kā starp ļājiem, tā mācītājiem, kā starp veciem, tā jauniem, tad kalposim savai valstij un tautai. Valsts baznīcai bijusi labvēlīga, par to mums viņai jāpateicas. Jāatrod īstais ceļš, lai strādātu Dievam par godu un līdzilvēkiem par svētību. Lai Dievs palīdz atrast derīgo un labo.

Virsvaldes sēdes notiek katru nedēļu — piektdienās. Līdzšinējā darbība lielāko tiesu pastāvējusi izspriežot no draudzēm ienākušos lūgumus, kas visvairāk grozās ap baznīcas īpašumu pārvaldīšanu un jaunu iegūšanu. Ir nācies nodarboties ar dažu nesaskaņu novēršanu draudzēs un sakarā ar to ir atceltas dažas draudžu padomes un ieceltas pārvaldes, saskaņā ar 1934. g. 20. septembra likumu par evaņģelisko-luterisko baznīcu.

Virsvalde piegriezusi vērību ētiski-religisku rakstu veicināšanai un izplatīšanai, ar kādu nolūku arī izdots žurnāls „Ceļš“, kuŗa rediģēšanai un vadišanai ievēlēta redakcijas komisija. Ir lemts par nedēļas laikraksta „Kristīga Tautas Balss“ pievienošanu „Svētdienas Rītam“, padarot pēdējo plašāku un vispusīgāku.

Skolām nozīmēti vairāki ticības mācības skolotāji un lemts par teoloģijas kandidātu ordinēšanu.

Virsvalde atzinusi par vajadzīgu grozīt līdzšinējo radio dievkalpojumu kārtību, dodot iespēju dievkalpojumus noturēt vairākiem mācītājiem.

Teoloģijas fakultātes 15 gadu darbība.

Svētdien, 3. februārī, Universitātes teoloģijas fakultāte atzīmēja 15 darbības gadus. Darba atceres svētkus ievadīja akadēmisks dievkalpojums archibīskapa katedrālē. Dievkalpojumā piedalījās prof. T. Grīnbergs, teoloģijas fakultātes mācības spēki, studējošā jaunatne un viesi. Teoloģijas fakultātes dekāns prof. K. Kundziņš noturēja ievadlitrģiju. Kanceles runu sacīja prof. V. Maldonis, ņemdams savai runai par pamatu Mat. ev. 8. nod. 23.—27. p. p., izceldams ticības vareno spēku un reliģiju kā garīgās krīzes pārvarētā-

ju. Pieminēja arī mūžībā aizgājušos fakultātes locekļus. Koris doc. Klaustiņa vadībā nodziedāja „Šauras mūsu tekas, grūti mūsu ceļi“. Dievkalpojuma beigās teoloģijas saimi un dievlūdžējus svētīja archibīskaps prof. T. Grīnbergs. Dievkalpojumu kuplīnāja ar mākslinieciskiem priekšnesumiem: dziedātāja Irēne Bērziņa, operdziedātājs A. Vanags, brīvmākslinieks Alfrēds Dunkels un ērģeļu virtuozs, komponists Alfrēds Kalniņš.

Pēc dievkalpojuma katedrālē teoloģijas fakultātes semināra telpās, Baznīcas ielā 5, notika svētku akts. Lauru kokiem greznotās semināra telpās ieradās Universitātes rektors prof. J. Auškaps, archibīskaps prof. T. Grīnbergs ar dažiem virsvaldes locekļiem, prof. L. Adamovičs, teoloģijas un vairāki citu fakultāšu mācības spēki un studenti. Aktu ievadīja teoloģijas fakultātes dekāns prof. K. Kundziņš un sniedza pārskatu par fakultātes 15 darbības gadiem. Fakultāte savu darbu iesākusi 1920. g. sākumā ar 7 studentiem, 7 hospitantiem un 5 mācības spēkiem. Tālāk dekāns sniedza ziņas par studentu, fakultāti beigušo un godalgoto (par sacensības rakstiem) skaitu.

Pirmos piecos (1920.—1925.) gados studentu caurmēra skaits 70, beigušo skaits 13 (12 vīr., 1 siev.), godalgoto skaits 2 (I šķ. — 1, II šķ. — 1, atzinība — 1); otros piecos (1925.—1930.) gados studentu caurmēra skaits 145, beigušo skaits 35 (28 vīr., 7 siev.), godalgoto skaits 6 (I šķ. — 4, II šķ. — 2); trešos piecos (1930.—1935.) gados studentu caurmēra skaits 200, beigušo skaits 69 (65 vīr., 4 siev.), godalgoto skaits 10 (I šķ. — 5, II šķ. — 5).

1934. g. 31. decembrī fakultātē skaitījās pavisam kopā 248 studenti. Fakultāti visā mācības gadu laikā

beigušas 117 personas. No tām 105 vīrieši, bet 12 sievietes. No 117 personām — 105 personas beigušas ar II šķiru, bet 12 ar I šķiru. Par mācības spēku skaitu sniedza šādas ziņas. 1920. g. — 1925. g. fakultātes mācības spēku skaits ir 6, no tiem 4 štata, bet 2 ārštata, 1925. g. — 1930. g. — 8 māc. sp., no tiem 5 štata, bet 3 ārštata, bet laikā no 1930. g. — 1935. g. — 14 mācības spēki, no tiem 7 štata, bet 7 ārštata. Dr. Dr. promocijas — laikā no 1925. g. — 1930. g. — 4., bet no 1930. g. — 1935. g. — 5. Par goda Dr. Dr. promovētas 8 personas. Bibliotēkā no 1920. — 1925. g. bija 6000 sējumu, 1925. g. — 1930. g. — 8000 sējumu, bet 1930. g. — 1935. g. jau 9300 sējumu. Īsumā apskatot jāsaka, ka laikā no 1920. g. līdz 1925. g. ir likti pašas fakultātes pamati, bet laikā no 1925. g. līdz 1930. g. galīgi izveidota studiju iekārta, pieaicināti brīvās vietās attiecīgie mācības spēki, veikts intensīvs zinātnisks darbs un nodibināti sakari ar ārzemju universitātēm. Laikā no 1930. g. — 1935. g. fakultāte paplašinājusies ar praktiskās teoloģijas katedru, kuru vada prof. T. Grinbergs, tagadējais Latvijas ev.-luter. baznīcas archibīskaps. Pēc dēkana runas arch. T. Grinbergs sveicināja fakultāti savā un Baznīcas virsvaldes vārdā. Archibīskaps aizrādīja starp citu uz to, ka baznīca prasa, lai mācītāji būtu reliģiski-ētiskas personas un lai viņi būtu zinātniski-teoloģiski sagatavoti. Paredzēts ka fakultāti beigušiem vajadzēs nokalpot pilnu kandidātu gadu. Universitātes vārdā fakultātei sveicienus nesa rektors prof. J. Auškaps, aizrādot, ka vēsturiskā materiālisma laikmets ir sagruvis. Teoloģijas fakultāte ir izaugusi cauri augstāko vērtību noliedzēju rindām ar intensīva darba sasniegu-

miem. Vēsturiskā materiālisma kalpi redz savas drupas. Tādēļ tagad teoloģijas fakultāte var netraucēti attīstīties un aizpildīt gara dzīvē radušos tukšumus. Akta beigās šogad beigušais cand. theol. Leons Čuibe nolasiņa nodaļu no sava godalgotā darba „Vai Jaunajā Derībā mocekļu ciešanām ir piešķirama soterioloģiska nozīme?” Pēc tam fakultātes studentu biedrības priekšsēdis stud. theol. P. Langīns ziņoja, ka biedrība savā pēdējā sēdē izvēlējusi par saviem goda biedriem Universitātes rektoru prof. J. Auškapu, baznīcas ģimnazijas direktoru prāv. V. Rozenieku, inspektoru māc. A. Voitku, garīgo lietu pārvaldes priekšnieku māc. J. Ozolu, teoloģijas fakultātes priv. doc. Alb. Freiju un teoloģiskā institūta direktoru māc. E. Stangi. Sveicienu bija sūtījuši Latvijas konservātorijas rektors prof. J. Vītols, Rīgas pilsētas prāvests A. Kundziņa tēvs, Latvijas Universitātes kristīgā studentu biedrība, lauksaimniecības fakultātes studentu biedrība, un studentu laikraksta „Studentu dzīve” vadība. Personīgi sveicināja teoloģijas fakultātes absolventu biedrības vārdā Jāņa dr. virsmācītājs Mitulis.

Pēc akta rektors, fakultātes mācības spēki, viesi un studenti devās pie klāta tējas galda, kur pakavējās kopīgās pārrunās līdz vēlai nakts stundai.

A.

Lielvārdē 9. decembrī iesvētīja jaunu baznīcu uz vecās kaņā sagraudās baznīcas drupām.

1934. gada 14. decembrī Latvijas universitātes teoloģijas fakultāti beidza šādi teoloģijas studenti: Artūrs Briedis, Adolfs Čops, Leons Čuibe, Andrejs Dzenītis, Jānis-Arnolds Ernsts, Vilis Goba, Arnolds

Lūsis, Voldemārs Mežraups, Alfrēds Oliņš, Alfrēds Skrodelis un Jūlijs Vidulējs.

Rīgas Sv. Pāvila draudze 16. decembrī iesvētīja draudzes vajadzībām piemērotu staltu draudzes namu, laikam pirmo tādu visā Latvijā.

Liepupes draudze svētdien 23. decembrī svinēja savas baznīcas 150 gadu jubileju. Šinī sakarībā vietējā baznīcas valde izdevusi māc. J. Lapina sastādītu piemiņas rakstu: „Liepupes baznīcas 150 gadi“.

Liepājā pirmos Ziemassvētkos iesvētīja cietuma baznīcu.

Iekšmisijas biedrības 15 gadu darba atceres svētkus ievadīja ar dievkalpojumu Vecā Ģertrūdes baznīcā 13. janvārī. Sakarā ar svinībām dievkalpojumi turpinājās visu nedēļu pa vakariem dažādās pilsētas daļās un noslēdzās svētdien 20. janvārī ar iekšmisijas vakaru Pāvila jaunajā draudzes namā. — Iekšmisijas biedrības priekšgalā gandrīz visu laiku atradies māc. E. Bergs; iekšmisijas tagadējs inspektors ir māc. Detlavs.

Ā r z e m e s.

Igaunu teologu konference Tērbatā.

Teologu konferenci Tērbatā atklāja 22. janvārī bīskaps D. H. Rahamāgi. Savai atklāšanas runai viņš par pamatu bija ņēmis 1. Jāņa gr. 4. n. 1.—8. p., aizrādīdams uz nepieciešamību pārbaudīt garus, jo tagadējos apstākļos visās dzīves nozarēs tiekot atzīti un uzsvērti garīgie spēki. Kristū parādījies tas gars, kas nepaiet un kas uzvarēs pasauli; šo garu sevī nest esot katra kristieša uzdevums.

Tālāk konference pieminēja mirušos konferences dalībniekus prāv. emer. J. Hasselblattu, māc. R. Funcki un prāv. emer. P. Plathu.

Teologu konferences dalībnieku skaits tagad ir 171 ar lēmēja un 47 ar padomdevēja balsi.

Tā kā jau pašā sākumā reģistrējušies vairāk kā 100 konferences dalībnieku, tad konstatēja, ka konference ir lēmumspējīga.

Tā kā konference sanāk pirmo reizi pēc jaunā baznīcas likuma pie-

ņemšanas, nolemj sūtīt apsveikuma telegramu valsts vecākam.

Konferences dienas kārtība tiek pieņemta negrozīta. Kā pirmais punkts dienas kārtībā ir prezīdija vēlēšanas. Tiek ievēlēti par priekšsēdētāju bīskaps D. H. Rahamāgi, par viņa vietnieku prāv. A. Grinbergs un par kasieri prāv. A. Lauri.

Konsistorija griezusies pie teoloģijas fakultātes ar lūgumu, katru gadu delegēt konferencē kādu no mācības spēkiem ar uzdevumu, sniegt konferences dalībniekiem kādu zinātnisku priekšnesumu. Fakultāte šo lūgumu ievērojusi un, tradicionālo disciplīnu vecuma kārtību ieturot, kā pirmo sūtījusi Vecās derības ordināriju prof. D. A. Bulmeringu. Viņa priekšlasījuma tēmatā bija: „Immanuēļa pravietojums Jēz. 7. n. 14. p. modernās pētniecības gaismā.“ Lektora uzskats ir, ka šis Jēzajas pravietojums attiecas uz messiju — Kristu, kā to attiecinājis arī evaņģelists Matajs (1, 22—23).

Priekšlasījuma diskusijā piedalījās bīskaps Raha māgi, prof. D. Zēzemanis, māc. G. Bērmānis u. c. Uzsvērts tika ciešais Vecās un Jaunās derības sakars. Mūsu dienās, kur Vecā derība bieži tiek pārprasta un atmesta, zinisks priekšlasījums viņas pētīšanā ir no sevišķi lielā svāra.

Pēc tam māc. A. Grafs un direktors L. Raudkaps referēja par tēmu „mācītājs un politika“, kam sekoja plašas diskusijas. Referenti kopīgi uzstādīja sekošu rezolūciju: „Ja kāds garīgais darbinieks atrod, ka pateicoties savām spējām, viņš aicināts ņemt daļību politiskā darbā, tad viņam par to jā rūpējas, lai viņa draudzes garīgā apkalpošana no tā neciestu. Atsevišķos gadījumos konsistorijai tiesība aizliegt mācītājam nodarboties ar politiku.“

Bīskaps D. Raha māgi iepazīstina konferenci ar projektu par jaunu draudžu dibināšanu, aizrādīdams, ka pašlaik taisoties dibināties 11 jaunas draudzes. Bieži apdzīvotām vietām un citiem centriem jā dodot savi mācītāji. Vajadzīgie darbinieki, pateicoties jauno teologu lielam skaitam, esot viegli sadabūjami. Šajā pašā sakarībā pārrunāja arī mācītāju maksimālā vecuma noteikšanu amatā. Tas tika noteikts uz 65 gadiem; ar atsevišķu konsistorijas atļauju mācītājs var palikt amatā līdz 70 dzīves gadam.

Par 250,000 ārpus Igaunijas dzīvojošo igauņu stāvokli ziņo māc. Jārve.

Skolu padomnieks Rauds ziņo par viņam padoto iecirkņu skolu stāvokli. Baznīcas vēlēšanās ir, lai ticības mācība tiktu atkal padarīta par obligatorisku priekšmetu, no kuŗas tikai atsevišķi skolnieki paredzēta

kārtībā varētu tikt atsvabināti. Ticības mācības pasniedzējam jāpieder attiecīgai konfesijai un tam jābūt draudzes loceklim. Katrā klasē ticības mācībai jāierāda vismaz 2 stundas nedēļā.

Tad prāvests Grīnbergs referēja par dievkalpošanas kārtību un veidu, uzsvērdams, ka arī ārīgām lietām vajagot būt rūpīgi un cienīgi izveidotām.

Par liturģijas dziedāšanu savas domas izsacīja dziedāšanas skolotājs R. Joks un prof. A. Suiņa kundze referēja par pareizas izrunas (dikcijas) izkopšanu. Kompon. E. Vorks, runādams par baznīcas mūziku, deva aizrādījumus par dziesmu izvēli dievkalpojumiem, uzstādīdams kā mērķi svešu dziesmu izskaušanu ar jauniem igauņu orgīnālkorāļiem. Par tēlojošu mākslu baznīcas vajadzībām runāja R. Paris: pie baznīcu izdaiļošanas jāpieaicina arī mākslinieki un ne tikai amatnieki vien. Baznīcu un kapsētu apkārtnes izkopšanai bieži netiekot piegriezta vajadzīgā vēriba.

Garāku referātu par konfirmāciju mācības izveidošanu sniedza māc. J. Muru, uzstādīdams prasību pēc noteiktas obligatoriskas mācības programmas.

Beidzot bīskaps sniedza informāciju par jauno satversmi: baznīcas priekšgalā stāvēšot bīskaps, ko ievēl sevišķi vēlētaji — garīdznieki, kas vecāki par 40 gadiem un mazākais 15 gadus sabijuši amatā. Baznīcas vadība (Kirikuvalitsus) ar bīskapu priekšgalā sastāvēšot no 7—9 locekļiem, kuŗu amata laiks noteikts uz 5 gadiem. Baznīcas sapulce sastādīšoties no prāvestiem, baznīcas vadības locekļiem, 3 pārstāvjiem no katra prāvesta iecirkņa, 2 teoloģijas fakultātes pārstāvjiem, kam jābūt ordinētiem mācītājiem un pa

vienam pārstāvim no Doma un Ūniversitātes draudzēm. Arī šīs sapulces locekļu amata laiks noteikts uz 5 gadiem un viņas locekļu skaits būšot apm. 80.

Prāvestu sinodi sastādišot iecirkņa mācītāji un 2 draudžu pārstāvji (baznīcas priekšnieks un kasieris). Prāvests amatā palikšot līdz emeritūrai. Vienu no prāvesta sinodes izvēlētiem 3 kandidātiem — mācītājiem bīskaps apstiprina par prāvestu. Viņam jābūt vismaz 35 gadi vecam un 10 gadi bijušam mācītāja amatā.

Draudzes padomi vēlēšot uz 5 gadiem. Ievēlētas var tikt tikai personas vecākas par 25 gadiem.

Mācītāju vēlēšot pilna draudzes sapulce, pārējos baznīcas darbiniekus — draudzes padome. Baznīcas valde sastāvēšot no 5 locekļiem, pie kam mācītājs būšot kā baznīcas padomes, tā arī valdes loceklis.

Baznīcas tiesas pirmā instancē ietilpst 3, otrā (baznīcas virstiesa) 5 locekļi. Viņu amata laiks būšot 5 gadi. Mazākais vienam loceklim katrā instancē jābūt juristam.

Lietuvas ev.-lut. baznīca.

Lietuvu mēs gan zinam, kā katolisku zemi, bet tomēr arī te ir prāvas luterāņu. No visiem kristīgo ticību 92,6 proc. luterāņu ir 8,8 proc. (katoļi 80,5 proc., evaņģēliskie 9,5 proc. un ev.-reformāti 0,7 proc.). Mūsu tautas brāļus latvjus Lietuvā skaita ap 20.000, kuŗi visi ir luterāņi. Jau pašā sākumā ar prieku jāpiemin, ka, kaut arī še katoliska zeme, luterāņi (tāpat arī citi prot.) nav nekad un nekur nostādīti pabērņu lomā. Pie Vācijas robežas, Taurāģes pils. un aprīņķī ir arī prāvas ev.-lut. lietuvju draudzes, no kuŗām izplūst stiprs patriotisms tautas, valsts dzīvē, kas tad arī patiesībā ir

pamats tam, ka ev.-lut. baznīca te atrodas arī valsts dzīvē ar cienījamu stāvokli. Un citādi arī tas nedrīkstētu būt. Lietuvas ev.-lut. baznīca sastādās no lietuvju, latvju un vācu tautībām. Katrai tautībai ir sava atsevišķa sinode. Visas ev.-lut. baznīcas priekšgalā atrodas konsistorija, kuŗā ieiet no katras sinodes pa 2 vēlētiem pārstāvjiem (1 garīdzn. un 1 laicīg.). Konsistorijas amata personas un locekļus no izvēlētiem izrauga un ieceļ uz tek. 3 gadiem republikas prezidents. Konsistorija atrodas kā valsts iestāde pie Izglītības ministrijas. Nepilnu gadu atpakaļ tagadējā konsistorija iecelta un sadalās sekoši — konsistorijas prezidents (šoreiz laicīg.) Ludis Bandrevičs (latvietis), viceprezid.-superint. māc. H. Šroka (liet.), darbvedis M. Preikšaitis (liet.), locekļi māc. Fr. Leijeris (latv.), māc. P. Titelbachs (vāc.) un R. Hāns (vāc.), bet konsistor. prokurors ir valsts augstākā tribunāla prokurora p. M. Kavolis kungs (liet.). Atzīmējams, ka latvji bazn. dzīvē ar savu skaidro garīgo dzīvi un tāpat ar savu krietnumu valsts dzīvē ir izpelnījušies acimredzamu uzmanību, jo tagad. konsistorijas priekšgalā republikas prezidents Smetona kgs ir licis latvieti. Līdz šim lietuvju un vācu starpā pastāvēja diezgan asas domstarpības, bet kad kā patiesi brāļi sāka bazn. dzīvē lietuvji ar latvjiem iet kopēju ceļu, vāciskais virziens ir zaudējis, un ev.-lut. baznīca attīstās un pieņemas valstiskā garā un virzienā un arī stiprumā savā iekšējā dzīvē. Šini sakarībā godam jāmin lietuvju ev.-lut. pārstāvji M. Preikšaitis kgs un prok. M. Kavolis kgs un no latvju puses L. Bandrevičs kgs ar Leijerī, kuŗi bagāti ar piedzīvojumiem un būdami arī īsti baznīcas rakstura cilvēki, ir

pratuši sasniegt Lietuvas ev.-lut. baznīcas visai cienīj. stāvokli. Lai Dievs to svētī! (Par bazn. iekšēju stāvokli un gaitām turpmāk.) — p —

Vācijas baznīcas stāvoklis

1934. g. beigās.

1934. g. 5. oktobrī Hanoveras, Bavārijas, Virtembergas zemesbīskapi, Breslavas bīskaps, Erlangas un Rostokas teol. fak. profesori un daudzi mācītāji, kas visi apvienoti t. s. Luteriskā padomē [Lutherischer Rat], atklātā rakstā protestē šīs apvienības vārdā pret luterisko zemesbaznīcu ierindošanu lielā unieētā Vācu Evanģeliskā Baznīcā, kurās priekšgalā pašreiz atrodas valsts bīskaps Müller [Müller]. — Šis paziņojums, kā arī Bavārijas zemes bīskapa Meizera [Meiser] un Zemes baznīcas padomes atklāta vēstule valstsbīskapam Milleram, kurā tam pārmet solījumu pārkāpumus un aizrāda, ka viņa rīcība un vācu kristiešu (Deutsche Christen) mācības nav saskaņojamas ar ev.-lut. baznīcas apliecības rakstiem, jā, pat apdraud tīro Kristus mācību, — šie raksti spilgti apgaismo lielo plaisu, kas atvērusies starp vācu kristiešiem ar valsts bīskapu Mülleru priekšgalā un t. s. Apliecības baznīcu [Bekennniskirche].

Isumā atgādinām šī lielā sprauguma galveno cēloni: Valsts baznīcas vadība, vācu kristiešu ietekmēta, grib Vācijas 28 zemesbaznīcas apvienot vienā nacionālā valstsbaznīcā, t. s. Vienības baznīcā (Einheitskirche), kurā ietilptu arī vācu kristieši, ar saviem īpatnējiem ev.-lut. baznīcai nepieņemamiem uzskatiem. Tam tad arī Apliecības baznīca pretojās, norādīdama, ka šāda nacionālbaznīca iznīcina Vācijas tautas baznīcu.

Stāvoklis saspīlējās, sevišķi Vācijas dienvidus novados, kur Vir-

tembergas zemes bīskaps Vurms (Wurm) uzaicina mācītājus liegt padēvības zvērstu valsts baznīcas ieceltām instancēm.

Šādas atklātas pretakcijas sekas ir tas, ka Virtembergas zemes sinode nolēmj Vurmu atcelt, un 6. okt. tā izdod rīkojumu par bīskapa Vurma un 2 baznīcas virspadomnieku atcelšanu, uzliekot tiem mājas arestu. — Te nu gan jāpiezīmē, ka šī sinode savā sastāvā nav identiska ar agrāko, bet gan veiclā kombinācijas ceļā tā pārveidota, ka viņas locekļu majoritāte pastāv no vācu kristiešiem. Ar to tad arī izskaidrojama augšējā lēmuma pieņemšana. Ziņodams par sinodes lēmumiem un rīkojumiem, valsts baznīcas vadības pār Virtembergas ev. zemes baznīcu ieceltais garīgais „komisārs“ Krauss savā uzsaukumā aicina visus Virtembergas mācītājus paklausīt jaunajai kārtībai un strādāt vienotu darbu.

Šis uzsaukums parādās papriekšu dienas presē, un tad tikai tiek piesūtīts attiecīgiem mācītājiem.

Sinodes lēmumu publicējums radīja Virtembergas ev. draudžu un mācītāju plašās aprindās lielu sašutumu. Viņi pret to protestē un neatzīst nedz sinodes lēmumus, nedz pašu sinodi. Reizē ar to viņi apliecina savam bīskapam, kurš kopš 8. okt. aresta dēļ nevar ar savām draudzēm stāties personīgā kontaktā, savu nesatricinātu uzticību. Tā piem. Esslingas dioikēses mācītāji piesūta Krausam rakstu, kurā konsekventi noraida sinodes lēmumus, nostādamiem pret to atklātā opozīcijā.

Arī pats zemes bīskaps Vurms kādā vēstulē Krausam asiem vārdiem vērsās pret sinodi, norādīdams, ka tajā galvenā kārtā ietilpuši vācu kristieši. Sinode esot sanākusi nelielkumīgi, viņas lēmumi tādēļ arī ne-

esot pilntiesīgi. Savu bīskapa krustu Vurms katēgoriski liedzas atdot.

Tanī pat laikā arī Bavārijā norisinās ārkārtīgi notikumi.

Valsts bīskapa pilnvarotais D. Jēgers (Jäger) — atceļ Bavārijas zemes bīskapu Meizeru no amata, motivējot šādu rīcību ar Meizera liegšanas paklausīt valsts baznīcas valdībai [Reichskirchenregierung]. Tanī pat dienā, t. i. 11. okt., Jēgers ar saviem piekritējiem okupē Bavārijas zemes baznīcas padomes namu Minchenē. Visus bazn. virsvaldes locekļus atstādina no amata un soda ar mājas arestu. Bez tam viņiem aizliegts izpildīt jebkādas amata funkcijas.

Arī šāda asa rīcība nevarēja palikt bez tāji ejošām sekām, jo, kā zināms, aiz Meizera stāv visa Bavārijas zemes sinode, kā arī gandrīz visi mācītāji un Bavārijas luteriešu vairākums.

Liela nozīme šinī opozīcijas un protesta vētrā piešķirama valsts baznīcas rīkojumam, ar kuŗu Bavārijas lut. baznīcu sadalīja 2 daļās: Franku un Bavārijas novados ar īpaši ieceltiem komisāriem — bīskapiem.

Viss tas Apliecības baznīcas piekritējos radīja arvien lielāku īgnumu pret valsts baznīcas vadību. Viņi visā zemē notur aizlūguma dievkalpojumus. Minchenē pašam Meizeram vēl bija iespējams noturēt Mateja baznīcā šādu dievkalpojumu. Pēc dievkalpojuma Minchenes garīdznieki izsaka Meizeram savu uzticību.

Stāvoklis Bavārijā kļuvis ļoti nopietns. To raksturo arī Bavārijas politiskās pārvaldes rīkojums, ar kuŗu uz nenoteiktu laiku aizliedz visu Bavārijas ev. baznīcas laikrakstu izdošanu.

Neraugoties uz valsts bīskapa pilnvarotā Jēgera rīkojumiem, bīskaps Meizers un zemes baznīcas padome piesūta visām draudzēm ziņojumu par pēdējiem notikumiem Minchenē [par zemes baznīcas padomes nama okupēšanu] un reizē viņi arī protestē pret Jēgera patvarīgo rīcību, kā arī pret Bavārijas zemes baznīcas saskaldīšanu 2 daļās. Apkārtraksts beidzās ar uzsaukumu visiem mācītājiem un draudzēm — liegt Jēgeram paklausību, jo patiesā Bavārijas baznīcietiskā iestāde vēl joprojām ir Bavārijas zemes bīskaps Meizers un zemes baznīcas padome.

Šo rakstu nolasa 14. okt. gandrīz no visām Bavārijas baznīcas kanceļēm.

Apliecības baznīcas frontē nostājas arī teoloģijas fakultātes. Tā pret Bavārijas zemes baznīcas saskaldīšanu raksta Erlangas teol. fakultāte. Protestu parakstījuši pazīstamie zinātnieki kā: Prokšs (Procksch), Strātmans (Strathmann), Althaus (Althaus) u. c.

Visā Bavārijā Apliecības baznīcas piekritēji sāk vākt parakstus par savu bīskapu un zemes baznīcas vadību. Kāda Franku zemnieku deputācija, runādama 60.000 zemnieku vārdā, griežas pie Bavārijas ministru prezidenta ar lūgumu iecelt bīskapu Meizeru atpakaļ savā amatā un anulēt likumu, kas saskalda Bavārijas zemes baznīcu 2 bīskapijās. Zīmīgi arī, ka Frankijas nacionālsociālistu novadu vadonis Jūlijs Štreichers (Julius Streicher), noliedz nac. soc. partijas locekļiem jebkādu iejaukšanos šinī baznīcas strīdū.

Vispār var teikt, ka apm. 90% Bavārijas zemnieku stāv par Meizeru un līdz ar to Apliecības baznīcas frontē, bet pilsētās apm. 80% nostājas pret valsts baznīcas vadību un

līdz ar to arī pret vācu kristiešiem. Sevišķi stipra Apliecības baznīcas fronte ir garīdznieku saimē, kur no 1400 Bavārijas garīdzniekiem tikai 62 pieslējušies jaunajam režimam.

18.—20. okt. Berlīnē sanāca kopā vācu evaņģēliskās baznīcas II. apliecības sinode [II Bekenntnissynode der Deutschen Evangelischen Kirche]. Arī viņa savos lēmumos protestē pret valsts baznīcas vadības nepareizo rīcību Bavārijas un Virtembergas zemes baznīcās. Šī sinode savukārt aicina visas kr. draudzes, mācītājus, bazn. organizācijas, u. c. sacelties pret patreizējo valsts baznīcas vadību, liegt tai paklausību un nepildīt viņas rīkojumus. Sinode savus lēmumus piesūta valsts kancleram.

Ar šādu rīcību Apliecības sinode pilnīgi atklāti nostājas pret vācu kristiešu baznīcas vadību. Šī deklarācija atbalsojas visā valstī. To apliecina daudzi piekrišanas un pievienošanās raksti un apliecinājumi.

Un patiesi šķiet, ka Apliecības baznīcas neatlaidīgi protesti un apzinīgā izturēšanās gūst zināmus panākumus, jo 26. okt. samērā negaidot — no sava amata atkāpjas valsts bīskapa pilnvarotais Jēgers. To ved sakarā ar iekšējiem strīdiem vācu kristiešu baznīcas valdībā, jo pašos vācu kristiešos radās opozīcija pret Jēgeru. Ar viņa aiziešanu vācu kristiešos radusies zināma krīze, iekšējās nesaskaņas. Zīmīgi, ka valsts bīskapa un vācu kristiešu bīskapu nolikto audienci pie valsts kanclera Hitlera atcēla.

Valsts bīskaps pēc Jēgera atkāpšanas iecēlis sevišķu Bīskapu padomi. Tā savu pirmo sanāksmi noturēja 25.—26. okt. Dienvidus-Vācijas bīskapi te tomēr nepiedalījās, tikai t. s. valsts bīskapa augšmin. ieceltie šo novadu „garīgie komisāri“.

Arī Virtembergas vācu kristiešu pilnvarotā Rēma (Rehm) stāvoklis satricināts.

Reizē ar Jēgera atkāpšanos — Bavārijas un Virtembergas zemes bīskapi saņem iekšlietu ministra aicinājumu ierasties 30. oktobrī pie valsts kanclera Hitlera uz apspriedi. Līdz ar šo aicinājumu abiem bīskapiem, kas līdz šim vēl arvien atradās zem pārraudzības, dota pilna brīvība.

Arī Hanoveras zemes bīskaps Marārens (Marahren) piedalās šinī apspriedē. Sarunas rezultāts: visus valsts baznīcas vadības pēdējā laika rīkojumus un likumus anulē. Bavārijas un Virtembergas zemes bīskapi iecelti savā agrākajā amatā.

Apliecības frontes uzvara nu šķiet droša. Tomēr pretfrontes akcijas nebūt nemazinās, un Virtembergas „garīgais komisārs“ kādā apkārt-rakstā ziņo, ka bīskapa Vurma atpakaļ iecelšana neatbilstot patiesībai. Viņš arī aizliedz pildīt jebkādas Vurma rīkojumus. Vienīgā tiesiski pilnvarotā baznīcas vadība esot vēl joprojām valsts bīskapa ieceltais garīgais komisārs.

Pamazām tomēr šķiet atgriežamies vecā kārtība. Valsts bīskaps Millers no savas puses anulē Meizera atcelšanu un atsauc no amata ieceltos „garīgos komisārus“. Bavārijas zemes baznīcas padome atgriezusies savas Minchenes sēdeklī un atkal uzņēmusi kārtīgo vadību.

Savu rehabilitēšanu un vecās baznīcas vadības atjaunošanu Meizers paziņo visām Bavārijas draudzēm.

Arī Hanoveras zemes baznīcas vadība 1. nov. apkārt-rakstā sevišķi norāda un uzsver to, ka zemes bīskaps Marārens ir un paliek Hanoveras zemes baznīcas vienīgais tiesiski pilnvarotais vadonis. Raksts izskan

uzaicinājumā visiem vienprātīgi stāvēt par savu bīskapu.

Apliecības baznīcas fronte kopš augšmin. 3 bīskapu audiences pie valsts kanclera šķiet guvusi jaunus spēkus. Viņi iet pretuzbrukumā, t. i. 6. novembrī Bavārijas, Virtembergas, Hanoveras, Breslavas bīskapi, vācu evanģ. baznīcas brāļu padome [Bruderrat], Misijas un diakonijas sav., Gustava-Adolfa biedrība, Luteriskā padome, Mārtiņa Lutera apvienība un ievērojamākās vācijas teol. fakultātes ar 118 māc. spēku parakstiem vienprātīgi prasa valsts bīskapa Millera atkāpšanos no amata. Sevišķi katēgoriskā formā šo prasību tērpušas teol. fakultātes.

Millers prasību noraida. Teoloģijas fakultātes vēl kādā rakstā katēgoriski prasa Millera atkāpšanos. Erlangas un Rostokas teol. studentu apvienības atsevišķā rakstā pievienojas šai prasībai, motivējot to ar aizrādījumu, ka valsts bīskapa un viņu piekritēju rīcība apdraud vācu evanģēliskās baznīcas eksistenci.

Jaunu cīņas posmu ievada Apliecības baznīcas turpmākais solis: Vācu ev. baznīcas brāļu padome, Hanoveras, Bavārijas un Virtembergas zemes baznīču vadoni nodibina Vācu evanģēliskās baznīcas pagaidu valdību. Viņas mērķis ir — chaoticajos baznīcas nemieros beidzot radīt mieru un nodibināt kārtību. Kādā uzsaukumā viņi tad arī uzaicina visas vācu ev. bazn. draudzes, to pārstāvju organus un visas bazn. organizācijas atzīt šādu baznīcas pagaidu vadību.

Valsts bīskaps Millers tomēr paziņo, ka šāda Apliecības baznīcas pagaidu valdība ir pret baznīcas satversmi, un tādēļ to neatzīst.

Interesanti atzīmēt, kādu stāvokli šajos bazn. ķildās ieņem Vācijas

valdība. Valsts kanclers Hitlers kā politiķis atteicies iejaukties ticības lietās.

Valsts ministris Gebels [Goebels] izteicies: Valdība gribējusi pašas baznīcas un valsts labā apvienot Vācijas 28 zemes baznīcas vienā lielā valsts baznīcā. Viņa domājusi to panākt bez lieliem konfliktiem un sadursmes. Notikumi tomēr rādījuši pretējo...

Un valsts iekšlietu ministrs Friks [Frick] savā 7. dec. Štettinē turētā propagandas runā pasvītro, ka valsts neiejauksies baznīcas lietās...

Tāds bija Vācijas baznīcas stāvoklis 1934. g. beigās.

Karajauču universitāte

promovējusi par Dr. theol. h. c. Rīgas sv. Pēteru vācu draudzes mācītāju Dr. phil. Herbertu Girgensonu un sv. Jēkaba vācu draudzes mācītāju Verneru Grīneru. Abi minētie mācītāji darbojas Herdera institūtā.

Alberts Šveicers (Schweitzer),

arī mums pazīstamais zinātnieks, 14. janvārī atskatījās uz 60 gadu gaitām. Šveicers ir apveltīts ar apbrīnojami daudzpusīgām interesēm: viņš ir trīskārtējs doktors — filosofijā, teoloģijā un medicīnā; viņš ir filozofs, teologs, ārsts, mūzikas vēsturnieks, mūziķis, kas atteicies no savas spožās zinātniskās karjeras un kļuvis misionārs. Šveicers dzimis 1875. g. 14. janvārī Kaizersburgā, Elzasā. 1902. g. viņš habilitējies par privātdocentu Štrāsburgas universitātē. Ar maziem pārtraukumiem Šveicers kopš 1913. g. uzturas franču Kongo, kur vada misijas slimnīcu. Viņa daudzo rakstu starpā izceļas kapitālā Jēzus dzīves monografija „Von Reimarus zu Wrede“ (1906. g.), kas tagad pazīstama ar virsrakstu „Geschichte der Leben-

Jesu-Forschung". Citi jaunākie darbi ir: „Verfall und Wiederaufbau der Kultur“ (1923. g.), „Das Christentum und die Weltreligionen“ (1924. g.), „Zwischen Wasser und Urwald“ (misionāra piezīmes, izplatīta 70.000 eks.), „Die Mystik des Apostels Paulus“ (1930. g.) u. c. Mūzikā Šveicers pazīstams kā Bacha biogrāfs un interprets (dažus viņa iespēlētos ērģeļu gabalus noraidījis Rīgas radiofons). — Pašlaik Šveicers uzturas Eiropā, lasīdams vairākās Anglijas universitātēs, Holandē un Parīzē lekcijas par dabas filosofiju un naturālo ētiku, un šais dienās atgriezies savā darba vietā, Āfrikā.

Virtembergas bībeles biedrības

apgrozījumi 1934. g., sakarā ar Luteira bībeles 400 gadu atceri, ievērojami pieauguši. Biedrība izplatījusi 364.482 bībeles, 323.346 Jaunās Derības, 156.555 atsevišķas bībeles daļas, kopā 844.383 sējumus, kas ir par 128.841 vairāk kā iepriekšējā gadā. Šai pašā laikā biedrība izdevusi vairākas jaunas bībeles, to starpā bībeli ar 300 lpp. plašu konkordanci, kas aptver 46.000 vietas un domāta praktiskai lietšanai. Izdoti vairāki bībeles tulkojumi misijas vajadzībām un sekmīgi turpināts agrākos gados pasāktais zinātniskais Septuagintas izdevums (prof. Ralfa vadībā, piedaloties pazīstamākiem vecderībniekiem), kas vēl šī gada pirmajā pusē parādīsoties grāmatu tirgū.

Konfesiju statistika Bavārijā.

Pēdējā skaitīšana 1933. g. jūnijā uzrāda: luterāņi — 2.203.392 (28,68%), katoļi — 5.370.815 (69,92%), citi kristieši — 4.117 (0,05%), žīdi — 41.939 (0,55%), pārējie un bezticībnieki — 61.268 (0,8%).

Angļu svētdiena

kopš pasaules kara grozījusies: tagad no pilsētām visos virzienos traucoties automobili, motocikleti, izpriecu vilcieni un autobusi, bet baznīcas palikušas tukšākas. Tas pamudinājis dažas bīskapištes grozīt dievkalpojuma laiku, sākot to rītos pusotras stundas agrāk (plkst. 9,30), bet vakaros — par to pašu laiku vēlāk (plkst. 8). Rezultātā audzis dievlūdēju skaits. To starpā 95% esot tādi, kas agrāk nākuši reti un 75% esot vīrieši. Tagad baznīcu priekšnamos esot pieslieti velosipēdi un dievlūdēji redzami sporta uzvalkos.

Holandes reformētā baznīca

skaita apm. 800.000 draudzes locekļus un 200.000 katechumenus. Baznīcu apkalpo 1300 mācītāji, pie tam ir 300 vakances. Baznīcas darbam gatavojas 400 teoloģijas studenti un 43 kandidāti. Baznīca skaita ap 400.000 dievkalpojumu apmeklētājus ik svētdienas. Rosīgs ir arī jaunātnes darbs: tajā organizēti apm. 50.000 jaunieši — 52% no kopskaita.

Atbild. redaktors: māc. **G. Šaurums.**

Redakcijas kollēģija: prof. Dr. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**, prof. Dr. **L. Bērziņš**, priv. doc. Dr. **A. Freljs**, māc. **P. Rozenbergs**

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**